Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/franciscusfabric00fabr

FRANCISCUS FABRICIUS
REDENVOERING
OVER DEN
HONDERT EN VYFTIGSTEN VERJAARDAG,
OF HET
DERDE JUBELJAAR
DER HOLLANDSCHE AKADEMIE TE LEIDEN.
UIT LAST DER HOGE OVERHEDEN
Gedaan den VIII. *February* CIƆIƆCCXXV.
Wanneer hy ten derde male het Rectoraat der Akademie afleide.

VERTAALT
DOOR
DIRK SMOUT.

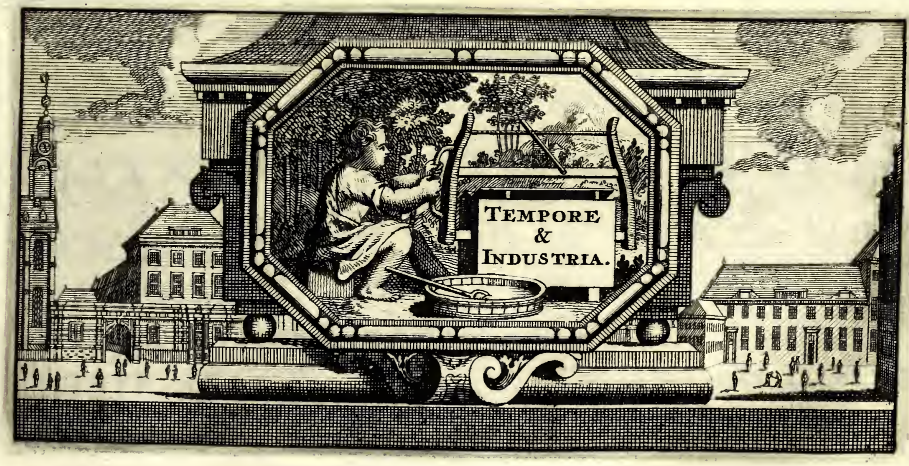

TE LEIDEN,
By PIETER VANDER Aa,
Ordinaris Stads en Universiteits Drucker. MDCCXXV.

OPDRAGT

AAN DE

WELEDELE EN GODVRUCHTIGE MEVROUWEN,

MEVROUWE

ANNA VAN TEYLINGEN,

HUYSVROUWE VAN DEN HERE

FRANCISCUS FABRICIUS,

VERMAARD HOOGLERAAR IN DE H. GODGELEERTHEID IN DE AKADEMIE, LAATST AFGEGANE RECTOR DER ZELVE; EN WAARDIG LERAAR IN GODS KERKE TE LEIDEN.

EN HARE ENIGE SUSTER

MEVROUWE

JOANNA VAN TEYLINGEN,

ECHTGENOOT VAN

DEN WELEDELEN GESTRENGEN HERE

JOHAN VAN DEN BERGH,

RECHTS-GELEERDE, RAAD, EN VOOR DE NEGENDE REIZE REGEREND BURGERMEESTER DER STAD LEIDEN, WYDBEROEMD DOOR HET BYWONEN DER EERSTE STAATS VERGADERINGEN; EN HET BESTIEREN VAN VLAANDEREN, BRABANT ENZ.

WELEDELE MEVROUWEN.

Dewyle het den hooggeleerden Here FRANCISCUS FABRICIUS *behaagt heeft, my te vereeren met een verzoek, om deze zyne Latynsche Redenvoering, gepast op het derde Jubelfeest der Leidsche Akademie, in onze moedertale over te brengen; om daar door den Nederlanderen meer gelegenheid te geven, van 't gene te dier tyd door zyne* HOOGW. *gezegt was te konnen lezen, en aldus te doen delen in die algemene vreugde; zo hebbe ik my dat beleefde voorstel geenzins willen onttrekken. Want al is 't dat ik het geluk niet geniete, van dien voornamen Man gemeenzaam te kennen, zo heeft echter de achting, die zyne* HOOGW. *zich door zyne bedryven en Schriften verkregen heeft, en ik reeds voor vele jaren by my gevoed hebbe, zelf niet toegelaten, dat ik een ogenblik in bedenking name en overwoge, of ik den last, dien ik zo gereed aanvaarde, magtig*

was

was met myne zwakke ſchouderen (om met den Lierdichter te ſpreken) te dragen. 't Is waar, dat het werkje van enen kleinen omtrek is; doch dit belet niet, dat het nochtans iets in hebbe, enen geleerden en welſprekenden Redenaar op den voet in ene andere ſprake te volgen: als dikwils van meerder uitzigt zynde, dan of men het een of 't andere boek, ene bekende ſtoffe vervattende, vertaalde; en onderworpen aan het verwyt, dat het jammer is, dat ene welgeſchikte en doorwrochte Reden zo kreupelen of onbedreven vertolker was in handen gevallen. Doch dit is nu, WELEDELE VROUWEN! *te laat, en kan derhalven gene verſchoning, hoe verfraait en ſierlyk voorgedragen, helpen; het woord was gegeven en moeſt gelden. Maar ik miſdeed, indien ik verbeelde, dat de genegenheid voor de plechtelykheid dezes gewenſchten dags my mede aanmoedigde, om allen vlyt aan te wenden ter volvoeringe: want alhoewel ik een Stichtenaar ben, en meer dan eens met nydige ogen (vergeeft dat zeggen) heb moeten zien, dat men ons, tot uwer ſchraginge, beroofde van het puik onzer Mannen, en zelf eige quekelingen; zo ben ik doch nooit zo ontaart noch vervreemd geweeſt, dat ik den gemenen Vaderlander en Bondgenoot ook het nodige en beſte niet*

 ge-

gegunt en toegewenscht zoude hebben. Een klein staaltie daar van zy dit ingelaschte Klinkdichtie; *alstoen op myne legerstede bedacht, op 't papier geworpen, en enen myner Leidsche goede Vrienden toegezonden: het luidde (want het behoeft zich noch den dag, noch den Dichter, te schamen) aldus:*

Was oudtyds Israël verschuldigt God te loven,
Die 't door zyn' sterken arm weêr uit Egypte bragt;
En ook uit Babylon verloste 't nageslacht?
Met recht zend Neêrland dan een Feestgezang naar boven;
Voor al dit Leiden, dat zo diepe lag bedoven,
En wentelde in zyn bloed, door ene wrede magt
Den borgren afgetapt: dat nu dien zwarten nacht
Ziet in een' heldren dag herschept, en weg geschoven.
Getuigen hier van zyn dit Vyftig-jaargety,
En FABERS Redening en BURMANS Poëzy;
Die voor de derde maal dees' weldaad doen herleven:
Hoe eerst haar Hogeschool door WILLEM wierd gewyd,
En door der Vadren zorg, den vyanden ten spyt,
Tot zulken hogen top en luister is verheven.

Terwyle ik nu met deze overzettinge, of verkledinge, bezig was, dacht ik, wien offere ik dit Jongsken op! Immers is 'er niemant nader toe dan de Vader zelve; als die 'er zo lange mede zwanger gegaan had: doch, viel my daar by in, is 'er de Heer FABRICIUS de Maker van, zo zyn 'er die

twee MEVROUWEN, zyn HOOGW. Echtgenoot, en hare WELED. Zuſter, die by de haringe geweeſt zyn, ook niet vreemd van; en deze zullen zo onbarmhartig niet wezen, indien ik het in hare WELED. ſchoot nederlegge, dat zy het als onbekent zouden van de hand wyzen.

Te minder, daar de beſte en liefſte Panden van UW WELED. voornamen aandeel in deze zo plechtelyke Feeſtvieringe gehad hebben. Want, behalven dat de eerſte de Redenvoerder zelve was, zo had zyne HOOGW. die eer, dat hy als de HOOGSTATELYKE BESTIERDER dezer Akademie (een rang, welke tot uwent geen gelyken kent; en voor de Bezorgers zelve gaat) die waardigheid bekleede; gelyk ook de Heer VAN DEN BERG in dit aanzienlyke Gezantſchap, de HOGE MAGTEN des Lands vertonende, de eerſte onder de Heren Burgermeeſteren der Stad Leiden was. Een geluk voorwaar, dat deze twee voordeftige Mannen nooit weder te beurte vallen kan, en UW WELED. by gevolge nimmer meer zullen zien, noch bywonen. Waar zag men doch ook zulk een paar grote en heldere Lichten aan dezen Akademiſchen Hemel, als de Heren FABRICIUS en BURMAN, twee vriendelyke amtgenooten, zo onmiddelyk na den an-

anderen den Hogen Kantzel beklimmen, en, tot verbazinge van al de wereld, zulk ene heerlyke Reden, en onnavolglyken gedicht (och of ik die geboort hadde!) voortbrengen?

Zo bedacht, zo gedaan, MEVROUWEN! Ik kome het wagen, zonder vele aanpryzinge of opschik, maar in zyn natuurlyk schoon. Het is doch van ene allervriendelykste afkomste, en lacht UW WELED. zelve toe. Ei! neemt het dan, volgens UW WELED. beproefde bescheydenheyd, als zodanig op, vereert het met UW WELED. bezorginge en bescherminge; en klooft, dat de opdrager ongeveinst is, en van harte blyft,

WELEDELE MEVROUWEN,

UW WELEDN. allerschuldigste
en gerede dienaar

D. SMOUT.

FRANCISCUS FABRICIUS,
S. S. Theologiæ Professor
Lugd. Bat.

FRANCISCUS FABRICIUS
REDENVOERING
OVER HET
DERDE JUBELJAAR
DER AKADEMIE VAN LEIDEN.

WELK ene nieuwe gedaante onzer Vergaderplaatſe is deze! wat beduid deze ongewone vertoning! Bedrieg ik my? Is dit niet die zelve Tempel, en wel de grootſte dezer Stad, in welken wy onzen Chriſtelijken Godsdienſt ſtatelijk pleegden te verrichten? Is deze ook niet die zelve Stoel, van welken ik, als heilige Redenaar, zo dikwils, en reeds ontrent dertig jaren lang, tot de Kerk-Gemeente geſproken heb, en byna gewoon ben geworden het woord te voeren? Immers ja, mijne Toehoorders! want deze oude plaats, en de gewone zitbanken, die hier altijd geſtaan hebben, zijn my al te wel bekent.

Edoch is deze dag ook zelve niet de achtſte van de maand *February*, zo beroemt door de ganſche geleerde wereld, als heuchelijk voor onze Borgerye; op welken ik, als Beſtierder dezer Akademie, reeds afgemat en naar de ruſte hijgende, volgens de gewoonte der Voorvaderen, der ſelver Opperſte bewind, door my dit jaar bekleed, ga afleggen; op dat een ander, jonger en ſterker dan ik om dien laſt te dragen, die naar het aloud gebruik weder opneme? Zie ik ook ten dien einde aan de ene kant mijnen Opvolger, den *Magnifiken* Beſtierder, daar niet voor my zitten? en aan de andere zijde de Beſchermgoden dezer allerwijdluftigſte Hogeſchole, alhier by den anderen vergadert, om deze plechtelijkheid met hunne tegenwoordigheid te vereeren, en door hun hoog gezag te ſtaven? Van dit alles is'er niets, daar over ik

in 't minst behoeve te twijffelen. Derhalven, dewijle dit tot aller tijd alzo pleegt te geschieden, wat is, en waar toe dient dan deze ongewone plaats, en vreemde toestel, die niemant van u allen, noch ik zelve, ooit te voren gezien noch gekent hebben?

Want, werwaarts ik mijne ogen wende, ik verneme, dat en deze plaats, en alles wat 'er toe behoort, buitengemeen versiert en opgepronkt is. Ik zie de gestoeltens niet alleen met tapeten behangen, maar deze Stoel zelve is 'er mede overkleed. Ook bemerk ik, dat de toeloop des volks niet alleen veel talrijker; maar dat die ook veel overvloediger is van Mannen, die in eerampten, geleertheid, en allerlye deugden uitmunten, zo wel van buiten in gekomen, als borgers, die alle met even groten yver in ene zaamgeschaarde menigte herwaarts aan gevloeit zijn. Dat gestoelte, 't welke tegens over my staat, zie ik bezet en bezeten van Heren, zo wel door de hoogheid van hunnen rang, als door ene verwonderlijke en der hoogste Majesteit betamelijke deftigheid, uitstekende; wier ontzaghelijke en eerwaardige aangezigten my ontroeren. Eindelijk kan noch mag ik die wakkerheid, die uwer aller ogen uitstraalt, zonder my aan achteloosheid schuldig te maken, niet voorby gaan. Alle 't welke enen Redenaar, alhoewel hy tamelijk in de konst geoeffent is, iets toebrengt, dat hem kan ontstellen, en byna spraakloos maken.

Maar waar toe dienen dan alle deze prachtige zaken, welker luysterrijke glans onze ogen en zinnen verbaast, in deze plaatze en op dezen dag zamen gebragt; dermaten, dat ik 'er de oude en gewoonlijke Gehoorzaal, en de voorheen gebruikelijke manier ener Redenvoeringe niet vinden kan? Namelijk, dit was het, mijne Toehoorders, daar van gy het geruchte vernomen had; en 't gene de zonderlinge toegenegenheid der Beschermheren dezer plaatze ons vernieuwt; en welkers breder verklaring gy door uwe opmerkende ogen en luisterscharpe oren betoont uit mijnen mond te verwachten, en te willen horen.

De dag, mijne Toehoorders, die wy nu hier zamen en in vreugde, en zo talrijk vieren, en welken verre het grootste gedeelte van zo groot ene menigte nooit weder beleven zal; deze dag, zeg ik, is niet, gelijk als alle jaren, slechts een feestdag, maar ook teffens de verjaar- en vijftigjarige gedenkdag onzer Akademie; en wel de derde na het verloop van driemaal vijf-

tig

tig jaarkringen, dat Pallas, als de Godinne der wijsheid, alhier ter Stede zo gunſtig verkeert heeft. De plechtigheid dezes dags vereeren de Vaderen des Vaderlands zelve; en deze zijn die doorluchtige Mannen, welke ik daar voor my zie. Maar dewijle het gehele geleerde Holland tot deze plechtelijkheit is komen toevloeyen; en de grote gehoorzaal onzer Hogeſchole (alhoewel anderzins ruim genoeg) zulk ene menigte niet omvatten konde; ziet daar, hoe deze Kerk, zo nauw met de Akademie verbonden, aan de zelve hare vergaderplaats inruimt, om dit *Jubilè*, dat op dezen dag invalt, zo veel te ſtatelijker te vieren.

O allerwenſchelijkſte dag voor u allen, zo ik vaſtelijk vertrouwe! Immers voor my de alleraangenaamſte, als waar aan ik alle mijne levens dagen met vrolijkheid gedenken zal. Voor my, zegge ik, die met u allen ene algemene, echter gene gemene of geringe, blijdſchap gevoele, wegens den bloei dezer Akademie, den welſtand des Vaderlands, en de noch in wezen zijnde Kerke; het lot van welke drie, immers in dit land, dat wy bewonen, 't zy die ſtaan, 't zy die vallen, enerley en het zelve wezen zal; waar aan ik wenſchte, dat ook niemant uwer twijfelde! Voor my, herhale ik nochmaals, dien het gebeuren mag, na die allerbeſchaafſte en beroemſte Mannen, *Petrus Cuneus*, en na hem *Arnoldus Sijen*, den enen voor honderd, en den anderen voor vijftig jaren, als de derde in orde den lof dezer vruchtbare en goede Moeder te vermelden: my, die niet ontkennen wil, in vele opzigten minder dan die twee eerſte te wezen; doch die ik echter, in genegentheid tot haren welſtand, en in dienſtvaardigheid, genen van die beide zoude willen wijken. Want indien de onſterflijke God gewilt heeft, dat deze zelve dag, de derde vijftigjarige gedenkdag dezer Akademie, en te gelijk voor de derde reize de dag van mijn afgaande *Rectoraat* wezen zoude; indien die dubbele plechtigheid dezes dags, met recht het bewijs van een oprecht dankbaar harte vordert, en gy zulks ook van my zijt verwachtende; wel aan, mijne Toehoorders! ik zal doen wat in mijn vermogen is, en my van dezen opgelegden laſt, is het niet naar de waardigheid der zake, immers naar mijn uiterſte beſte, trachten te quijten.

Want al is 't dat [1] *Demosthenes*, de Prins der Griekſche Redenaren, gezegt heeft, dat *een gewigtige zaak* (gelijk wy altans ook te verhandelen hebben) *enen groten Redenaar maakt*, zo vreze ik echter, die my mijner geringheid, en daarenboven mijnes aangroeyenden ouderdoms, zeer wel bewuſt ben, dat my tot zo groten ſtuk de vereiſchte ziels en lichaams krachten ontbreken zullen, om gepaſtelijk en doordringend genoeg, overeenkomelijk met de plechtelijkheid dezes allergezegenſten dags, deze mijne Reden te voeren.

Nochtans, mijne hooggeachte en voortreffelijke Toehoorders van allerlyen rang en geleertheid! moedigt my uwe grote liefde en toegenegentheid, die ik te voren meer dan eenmaal ondervonden heb, en daar op ik my ook nu zeer veel verlate, weder aan. Voornamelijk, daar ik te ſpreken hebbe over ene alleraangenaamſte ſtoffe; dat is, over uwer aller Moeder, die of u tegenwoordig, in den groei uwer jaren, noch voed; of die u, nu volwaſſen zijnde, voorhenen gevoed heeft; welker gedachtenis, als mede uwes vorigen leeftijds, alhier met vermaak doorgebragt, en den Godinnen der wetenſchappen toegewijd, u altijd, zelf tot in uwen hogen ouderdom, zeer heuchelijk en aangenaam wezen moet: waarom de zelve mede aandachtige en gunſtige Toehoorders verwacht.

Ook verquikt my, o Vaders des Vaderlands! uwe achtbare, en te gelijk alleraangenaamſte tegenwoordigheid. Want ik zal van deze uwe Akademie ſpreken, die gy, Edele Grootmogende Heren! in uwe jonkheid ook ſelve betreden hebt; die u tot zulke, en zo grote Mannen gemaakt heeft, en van welke gy hebt geleert wel te leven, en het Gemenebeſt met wijsheid te beſtieren: welke gy daarom ook, en wel met recht, als ene vruchtbare goede Moeder, die gy voorhenen uwe eerbied bewezen hebt, en nu, aan het roer der Republieke geſtelt, zorgvuldig onderhoud, en op 't allergoedgunſtigſte koeſtert. Ja wie is 'er onder deze uwe borgeren, die zich naar zo grote voorbeelden hunner Regeerderen niet ſchikken, en die opvolgen zoude; wier gezag my tot enen burgt en ſpoor verſtrekt? Wie zoude dan den lof dezer Hogeſchole niet ter harte gaan, wie zou-

de

1. *Demosthenes*. By den zelven is iets dergelijke te vinden in zijne *Oratie over het regelen der Republ.* bl. 69. op het einde, te Keulen 1607. gedrukt.

de die niet verheffen, en met zijne genegentheid ondersteunen en ophouden? alhoewel ik door ene geringe Redenvoeringe hare opkomst en voornaamste gevallen vermelden, en hare zaak verhandelen zal.

Maar inzonderheid beurt my de goedertierenheid dier Godheid weder op, door wiens gunste dit gebouw, aan de Godlijke en menschlijke wetenschappen toegewijd, staat, en in wezen blijft; om wiens bystand ik op 't allerdemoedigste smeke; en bidde, dat hy niet gehenge, dat ik, die op zo groten dag, voor zo grote Toehoorderen, en over zo groot ene stoffe te spreken hebbe, gelijk ik ook nooit op zulk ene wijze weder doen zal, en mogelijk ook niemant uwer, die alhier in zo groten getale verschenen zijt, in deze kortheid des levens weder horen zult: dat die God, zegge ik, niet gehenge, dat ik, wegens mijne geringe ziels of lichaams krachten, te kort zoude doen aan de waardigheid dezer heerlijke zake. Gy, dan, o grote God, breng my de zaken te binnen, en sta uwen dienstknecht by! Gy, Beschermer dezer Hogeschole, wil uwe kracht, zo ooit, immers nu, terwyle ik van uwe weldaden, op dezen heiligen Tempel door u uitgestort, te spreken hebbe, in mijne zwakheid volbrengen, die versterken, vermeerderen, en voltooyen, tot heerlijkheid van uwen name, en tot luister en enen voorspoedigen aanwas dezer Akademie!

Daar legt ene zeer oude en grote Stad, die voor lange jaren bezeten is, en als noch bezeten word door de Brabanders, [1] *Leuven* geheten. Dat Pallas deze alleen meerder dan alle de andere in gansch Nederland begunstigt heeft, is bekent. Hier is hare Zetel, hier zijn de Zanggodinnen geweest. Ja deze is ook in korten tijd tot dat toppunt van beroemtheid geklommen, dat 'er uit alle de delen van Europa, gelijk mede uit deze landen, een zeer grote toevloed van geleerde mannen, en naarstige jongelingen, zich op de studien en vrye konsten uitleggende, derwaarts henen geweest zy.

Doch

1. *Leuven*. Ziet *J. Lipsius* beschrijving van *Leuven*: alwaar hy ook van de Akademie handelt, van wie, en wanneer opgericht, en met hoedanige voorrechten en vryheden vereert. Na den zelven is dit in 't brede gedaan door *Valerius Andreas* R. G. in zijn boek, genaamt, *Dagwijzer der algemene Leeroeffeningen in de Hogeschole van Leuven*, enz. aldaar gedrukt 1650, welk boek de achtbaare Heer en Mr. Coenraad Ruysch, Oud-Burgermeester enz. dezer Stad, my uit zijne rijkelijk voorziene Boekkamer heeft ter hand gestelt.

Doch dit is by het leven onzer Voorouderen geschied, als wanneer het die tijden, helaas! waren, dat de Spaansche heerschzucht, buiten hare palen gebroken, onder de regeringe (of zal ik tirannye zeggen?) van den Hertog van Alba, over dit volk, dat zo vast hield aan deze Batavische en aloude vryheid, onmatich woedende, velen niet te vergeefs deed vrezen, dat de zuivere Godsdienst teffens met de algemene vryheid tot den grond toe verwoest en uitgeroeit zouden worden; en in die *Leuvensche* Universiteit zelve alle verkeerde, en deze tirannye te zeer begunstigende beginzelen, de tedere gemoederen der Leerlingen schenen ingeplant te worden.

Het bederf dezer jonge verstanden (een zaak, indien men ze naar de hedendaagsche gevoelens schatten zoude, byna van geen belang; maar, volgens het oordeel onzer Voorvaderen, en de verstandigste onder de menschen, van het allergrootste gewigte) voorspelde veel quaads by dien verstandigen en verrezienden Prins van Oranje *Willem I.* die allen lof waardig, en verre overtreffende was; wiens gedachtenis, als enes waren Vaders des Vaderlands, altoos en overal by alle braven is geweest, en blijven zal, zo lange het bloed van dat alleroudste en wijdvermaardste geslachte, voor de vryheid enes slaafachtigen onderdrukten volks gestort, op zijnen prijs en waarde blyven zal. Deze *Willem* de *Grote*, *Gouverneur* van de Provintie van Holland, onder den magtigen Koning van Spanje, *Philippus II.* den laatsten Graaf van Holland, schreef uit Middelburg den 28. December 's jaars 1574. enen wijdlopigen en zeer ernstigen [1] *Brief* aan de Edele Mogende Heren Staten

1. *Brief.* Alzo onze Akademie hare opkomst aan den wijzen raad van dezen Prins verschuldigt is, ware het onverantwoordelijk geweest de woorden dezes briefs zelve, daar door hy dit den Heren Staten onzes Vaderlands heeft aangeråden, alhier niet te vermelden: en och of die, als zeer gewigtig en aanmerkenswaardig, ook nu in aller harten diep ingedrukt konden worden: als die daar in zo vele heerlijke uitdrukkingen en krachtige drangredenen, als bewijzen van zijn Godvruchtig Gemoed, gebruikt heeft. Deze luid in het Duitsch aldus, zijnde het opschrift:

Den Edelen Hoog-geleerden ende Discreten, onzen lieven besonderen Gedeputeerden Staten 's Lands van Holland.

De Prince van Orangien, Grave van Nassau, Heere in 't Baroen van Breda, van Diest, &c.

EDele, Wyse, Discrete, lieve besondere: Alsoo tot een vast steunsel ende onderhout der vryheyt ende goede wettelike regie-

ringe

WILLEM I.
Prins van Oranje
Stichter der Leidse Academie.

ringe des Lands, niet alleen in zaaken der Religie, maar ook in 't geene den gemeenen burgerliken welstant belangt, insonderheyt ende voor alle dingen van nooden is, dat hier binnen 's Lands ende die Graaffelikheden van Holland, ofte van Zeeland, een genoegsame ende vermaarde Schole ofte Universiteyt werde opgericht, aldaar de jeugt zoo van de voornoemde Graaffelikheden, als van Brabant, Vlaanderen, ende andere omliggende Landen, beyde in rechte kennisse Gods, ende allerley goede eerlyke ende vrye konsten ende weetenschappen, dienende tot die wettelyke Regieringe der Landen, opgevoet ende onderrigt werden, soo hebben wy voor goet ingesien aan U lieden dese brief daar over te schryven, ende met eenen den Eersamen ende Welgeleerden Mr. Jaecques Sayaert, *Licentiaat in den Rechten (den welken wy ten dien eynden onse meyninge daar over grondelyk ende particulierlyk hebben verklaart) U lieden over te senden, om voor soo veele als wy van rechts, ende offitie weegen schuldig zyn, des gemeene Lands ende der lantsaten oirbaar ende welvaren naa onse vermogen te versorgen, het geene dies aangaat trouwelyk te raden. Soo ist, dat wy U luyden wel ernstelyk vermanen ende bidden dat gy dese zaake willet behertigen, ende naa den raad ende gelegentheyt die U luyden van den voornoemden* Mr. Jaecques, *zal worden uyt onse naame voorgedragen, U lieden resolveren, ende daar toe schicken, dat binnen de Graaffelikheden van Holland, tot lof ende prys des Goddelyken naams, tot stichtinge zynder Gemeente, ende verseekeringe deser Landen, die nu gemeynder hand, overmits de sonderlinge genade ende hulpe des Almachtigen, den kryg tegens de Tyrannie der vreemden zoo lange hebben gevoert, werde gestigt ende opgerigt. Ende dat eer, ende alvoren men in eenige besluyt van vrede ofte verdrag eenigsints trede: gemerkt dat zoo verre alzulcx van te voren niet en geschiet, soo zal ontwyffelyk door de communicatie ende verhandelinge des verdraegs, eenen stilstant geboden, ende alsoo alle hope, middel ende gelegentheyt van hier naamaals yet zulcx te willen ofte te mogen oprigten, ganschelyk afgehouwen ende weggenomen werden: waar door dese voorgaande geconfedereerde Landen geschapen zullen zyn, niet alleen zeer onsecker ende wankelbaar in haare verworvene vryheyt, ende goede aangeheve regeringe te blyven, maar ook eeuwelyk onderworpen te wesen allerley listige, aanslagen der vyanden, die het ontwyfelyk daar op zullen aanleggen, om de ware Religie uyt te roeden, ende alles wat tot verzeekeringe der inwoonderen der voorsz. Landen eenigsints dienen mag, kragteloos ende te niet te maaken: daar en tegens, soo gy lieden eene alsoo heylige, loffelyke ende hoognoodige zaake ter herten nemende, eene goede Schole ende Universiteyt, alsoo geseyt is, by tyts oprigtet, beneven dat gy lieden daar mede Gode eenen besonderen aangenamen dienst doen zullet, ende die heerlikheyt zynes naames grootelyks verbreyden nog zullet gy lieden den stant des Lands daar mede alsoo verzeekeren, dat de vyanden des selfs nimmermeer zoo ligtelyk en zullen haare vierige tyrannye en verdrukkinge, zoo des Goddelyken dienst, als de vryheyd der Lande, 't zy met gewelt ofte met listigheyt konnen weer oprigten. Overmits dat eene alsoodanige Schole ende Universiteyt niet anders wesen en zal, als een vast blokhuys ende bewaarenisse der gantscher Landen, ende mede eenen onverbreekelyken bant der eenigheyt van den zelven, niet alleen onder malkanderen, maar ook met alle aanpalende Provincien: beneffens ook dat die Burgeren ende Ingesetenen der voorgen. Landen, daar voor veroorsaakt wesende haare Kinderen binnen 's Lands te houden, jaa ook die naabuuren van allen zyde gelokt, die haare alhier te schikken, sal daar omme de jeugd wel ende deugdelyk onderrigt werden, het geld binnen 's Lands blyven, ende die kleyne onkosten, welke daar inne nootelyk moeten vervallen, menigfout vergouden ende met grooten profyte ende woeker den Landen, ende den Ingesetenen der selver ten oirbaar komen. Bidden daar omme ende vermanen U lieden anderwerf, daar op ernstiglik te willen letten, ende met alle mogelyke vlijt ende trouwighcyt, ten aldereersten de zaaken metter daat verrigten. Edele Wyze Discrete lieve besondere, God zy met U lieden. Geschreven tot Middelborg den* XXVIII. *van Decembr.* XVC. *vier en t'zeventig, onderstont U lieden goede Vrind, ende onderteekent* Guille: de Nassau, *en nog lager Bandemont.*

Staten van Holland, door *Jakob Sayard* overhandigt, dat zy hoe eer hoe liever, en wel gedurende noch den oorlog tegens de Spaanschen, *alvorens met den vyand in enig besluyt van* [1] *vrede of verdrag enigzints te treden, in het Graafschap van Holland of Zeeland* ene eige Hogeschool, in naaryveringe der buitenlandsche volken, *zouden oprichten, tot steun en behoud der vryheid, en der wettige regeringe des Vaderlands; niet alleen ontrent het gene den Godsdienst, maar ook den algemenen welstand van den borgerlijken staat betreft.*

Gelijk het deze allerwijsste Prins had aangeraden, alzo is 't ook gelukkiglijk uitgevallen. Want na ene ernstige beraadslaginge wierd Holland, en in Holland dit zelve ons aloude [2] Leiden verkoren, om aldaar den zetel dezer *Universiteit* te plaatzen, en daar mede te vereeren: zijnde voor af door onze Heren Staten wel begiftigt met alle de [3] Voorrechten, welke aan andere Akademien overal volgens rechten en kostuimen, voor zoo veel die alhier niet klaarlijk zijn afgeschaft, toebehoren; maar daarenboven noch met byzondere vrijdommen begunstigt: onder welke zy aan deze onze Akademie hebben toegestaan ene eige [4] *Jurisdictie* of Rechtspre-

1. *Over den vrede gehandelt wierd.* Want toen begon men de voorwaarden tot den vrede reeds voor te stellen; en soude *Dr. Elbertus Leoninus* ten dien einde met den Prins handelen, die aan den zelven in *December* 1574. hier over ook geschreven heeft. Ziet *P. C. Bor Nederl. Hist.* over den jare 1575. Bl. 84.

2. *Leiden.* Hier van verhaalt de beroemde *Hugo de Groot*, in 't 5. B. der *Nederl. Hist.* over 't jaar 1596. kortelijk dit volgende: *Eertijds had de Prins van Oranje dit* Leiden *verkoren tot enen zetel van de studien; op dat een volk, onder de wapenen geboren, en afgeschrikt wegens de kosten, die het in verre landen zoude moeten dragen, niet tot verwilderinge en onwetenheid verviele. Inzonderheid bewoog hem de Religie hier toe, als het steunzel der partye, zijnde het ampt om deze te onderwijzen te voren ter hand genomen by enige handwerkslieden, of enige andere ongeletterde mannen: vermits deze arbeid, buiten hope van vorderinge, en niet dan armoede naar zich slepende, ene schaarsheid van Leermeesteren en Leerlingen maakte.*

3. *Voorrechten en vrydommen.* Deze, als mede de wetten der Akademie, zijn afzonderlijk gedrukt in 't Latijn by onze Elzeviers 1654. gelijk ook nog laatst in 't Duitsch 1699. Daar uit te zien is, dat deze Leidsche Akademie by na, voor zo veel het geheel beslag aangaat, volgens die van Leuven is opgericht; welkers rechten by *Just. Lipsius*, *Val. Andreas*, en elders te vinden zijn.

4. *Eige Rechtspreking.* Ziet *Stat.* §. 39. met des zelfs vermeerdering. Hoe verre nu deze *Jurisdictie* gaat, heeft de Heer *Petrus Marcus*, Regtsgeleerde, en Pensionaris dezer Stad, in twee geschriften, uit last der Magistraat, den Staten van Holland aangeboden, beweert; 't ene genaamt *Deductie*, van den 23. Jul. 1717. en het andere het *Verbaal*, van den 8. May 1714.

IANUS DOUSA,
Eerste Curator.

Pag. 9

ſpreking: zo wel borgerlijke als rechterlijke; en wel ene zo grote, als gene andere zijn hebbende, ja zelf gene rechtbanken in enige byzondere Steden bezitten; uit kracht van welke deze het recht heeft, om hare borgers uit andere Steden des ganſchen Vaderlands voor haar te dagen, en het eens gevelde vonnis, zonder enig verder beroep op ene hogere Rechtbank, ter uitvoeringe te ſtellen. Alzo dat zy ene Rechtsſpreking oeffent, die gewis van niemant (een wonderlijke zake!) dan van den Prins dezes Lands alleen, dat is, van de Heren Staten afhangende is; en deze derhalven met recht verdient den naam ener *Univerſiteit* te voeren.

Om deze *Univerſiteit*, door zo vele voorrechten vereerlijkt, in te wijden, is kort daar op deze dag zelf, de achtſte der maand *February* des jaars Vyftien-hondert en vyf-en-zeventig aangelicht en gevolgt; en de inwijding zelve, onder het beleid van den Prins van Oranje, en het hoge gezag der Heren Staten, met groten toeſtel en een algemeen vreugd-bedrijf plechtelijk geſchied. Deze ſtatie wierd begeleid, uit den naam der gehele Republieke, door Gezanten, Mannen uitmuntende in allerlyen rang en de hoogſte ampten, uit alle de Leden der Regeringe van ganſch Holland hier toe afgeſchikt, als Ridders, Edelen, Borgemeeſters, en Raadsheren van het Hof.

Onder deze muntte in de eerſte plaatze uit *Janus Douza*, Heer van Noordwyk, van een zeer doorluchtig geſlacht geboren, en niemant in het ſtuk van oorlog en geleertheid (welke zamen gepaart eerſt enen rechten en onſterflijken Adeldom maken) wijkende; en op 't hoogſte waardig, (na dat hy als Bevelhebber dezer Stad, door de Spaanſchen belegert, kort te voren de Religie en vryheid tegens de Vyanden voorzichtig en manhaftig verdedigt

1. *Janus Douſa.* Van dezen is te recht zulks gezegt: als zijnde geweeſt een andere *Varro* van zijn Holland. Hy is over de Akademie 29 jaren *Curator* geweeſt, geſtorven in 1604, oud 54 jaren. Ziet *Meurſius Holl. Ath.* bl. 88. en *Boxhorns Holl. Toneel.* bl. 22. Van den zelven ſchrijft de verm. *Grotius*, in 't 5. B. over het jaar 1596. *Onder de eerſte, die de Heren Staten de bezorging en regering der Studien hebben aanbevolen, is Janus Douſa geweeſt, wiens geſlacht, eerampten, en doorgeſtane beleg van Leiden by de nakomelingen door den roem der lofgedichten zullen verheerlijkt worden.* De Baron *Ger. van Wijnbergen* verbeelde in die inwijdinge den Prins zelve.

digt had) dat hy tot eerſte Bezorger dezer Akademie, die volgens den raad van den Prins geſticht was, om die beide zaken in ſtaat te helpen brengen, en te onderſchragen, verkoren wierd. Ook waren daar de hoogedele Heren *Van Wyngaarden* (die den Prins vertoonde), *Brederode*, *Duivenvoorde*, *Broukhoven*, en anderen, die by paren de eerſte Profeſſoren, eershalven in 't midden gaande, uit het Stadhuis met alle beleeftheid naar den Akademiſchen ſtandplaats verzelden.

Op dat deze nieuwe, en tot hier toe in Holland nooit geziene onderneming gelukkig en voorſpoedig mogte wezen, begon men, na dat 'er des ochtens ten[1] zeven ure in deze grote Kerk, en van dezen zelven ſtoel gepredikt was, God met een daar toe gepaſt gebed om zijnen zegen te ſmeken: daar op ook aanſtonds door[2] *Caſpar Coolhaas*, alstoen Bedienaar der Leidſche Kerke, voor ene zeer grote menigte van Toehoorderen, in de Akademie de eerſte les gedaan wierd.

Dit werk naar behoren verricht zijnde, was ſtraks de gehele Stad als uitgelaten in ene algemene blijdſchap; en wierden door de ganſche borgerye, die te dier tyd oordeelde, dat zy deze Hogeſchool, als enen allerkoſtelijkſten ſchat, op 't gretigſte binnen hunne wallen moſte inhalen, allerhande tekenen van vreugde bedreven.

Terwyle ook de Magiſtraat dezer Stad, hier in hunnen borgeren niet ongelijk zijnde, voor de nieuwe Profeſſoren, en de vordere Heren van aanzien, de Voorzitters en Afgezondenen tot deze plechtelijkheid, op den [3]huize van Naaldwyk ene heerlijke en koſtelijke maaltijd had toebereid. Maar dit en andere zaken, hier toe behorende, die overal in de[4] Jaarboeken verhaalt ſtaan, moe-

1. *Ten zeven ure.* Ziet *Bors Ned. Hiſt.* Bl. 85.

2. *Coolhaas.* Dezes mans voorbeeld kan de gene, die zijner hiſtorie kundig zijn, leren, dat dikwils de beginzelen der grootſte zaken diergelijken uitkomſt niet erlangen. Ziet van hem, de *Leidſche Akad.* Bl. 3.

3. *Ten huize van Naaldwijk.* Ziet *Orlers*, Bl. 195. Het ſtaat als noch in de ſtraat, toen de *Nobelſtraat* geheten (wegens de bewoonders, die meeſt Edelen waren) nu de *Breeſtraat*, genoemt: tegen over de *Koornbrugſteeg*, ter rechterhand van het huis des Heren Borgem. *Frans van Kerkhem.*

4. *In de Jaarboeken beſchreven.* Ziet I. I. *Orlers* Borgem. der ſtad, *beſchrijving van Leiden*, Bl. 190 gedrukt in 't jaar 1641. *Meurſ. Bat. Ath.* Bl. 18. *Boxhorn. Holl. Tonn.* Bl. 105. *Bor Ned. Hiſt.* over den jare 1575.

INWYDING DER UNIVERSITEIT TOT LEYDEN Anno 1575.

EXPLICAT
NUMERORUM

1. Nicol. Hug. Gaal, Capit
2. Nicol. Died. a Mont Capit.
3. SACRA SCRIPTVRA.
4. S. Matthæus.
5. S. Marcus.
6. S. Lucas.
7. S. Ioannis.
8. IVSTITIA.
9. Iulianus;
10. Papinianus.
11. Vlpianus.
12. Tribonianus,
13. MEDICINA.
14. Hippocrates.
15. Galenus.
16. Dioscorides.
17. Theophrastus.
18. PALLAS.
19. Aristoteles.
20. Plato.
21. Cicero.
22. Virgilius.
23. Flatores & Tibicines
24. Accensi quatuor Vrbis.
25. *Casparus Coolhasius.*
26. Gerardus Wingerden.
27. Iacobus Dousa.
28. *Theodorus Nieuburgius.*
29. Ianus Dousa.
30. Arturus Brederodius.
31. *Iustus Meneniús.*
32. Arnoldus Duvenvordius
33. Feudo Brouckhovius.
34. *Petrus Forestus.*
35. Guilielmus Heemskerki
36. Theodorus Montfortius,
37. *Laurentius Orschotus.*
38. Guilielmus Lous.
39. Corn. Adr. Barreveltiu
40. *Gerardus Bontius.*
41. Cornelius Thorenvliet
42. Petrus Henricus Wass
43. *Cornelius Grotius*
44. Petrus Omius ab Ofwe
45. Petrus Georgius a Co
46. Alb. Raephorst, Capit
47. Simon a Veen, Capit.
C. Navis triumph,
D. Apollo.
E. Novem Musæ.
F. Neptunus.

UYTLEGGING.

1. Claas Huygensz Gaal, Capitein.
2. Claas Dierexsoon van Montfoort, Capitein.
3. SACRA SCRIPTURA.
4. S. Mattheus.
5. S. Marcus.
6. S. Lucas.
7. S. Johannes.
8. JUSTITIA.
9. Salv. Julianus.
10. Papinianus.
11. Ulpianus.
12. Tribonianus.
13. MEDICINA.
14. Hippocrates.
15. Galenus.
16. Dioscorides.
17. Theophrastus.
18. PALLAS of MINERVA.
19. Aristoteles.
20. Plato.
21. Cicero.
22. Virgilius.
23. *Vier Stads Speel-lieden.*
24. *Vier Stads Bodens:*
25. D°. Casparus Coolhasius.
26. *Mr. Gerard van Wyngaerden.*
27. *Jonkheer Jacob vander Does.*
28. Mr. Theodorus Nieuburgius.
29. *Jonkheer Johan vander Does. Heer van Noortwyck.*
30. *Mr. Artus van Brederode.*
31. Mr. Justus Menyn.
32. *Jonkheer Aart van Duyvenvoorde.*
33. *Foy van Brouckhoven.*
34. Petrus Forestus.
35. *Willem van Heemskerk.*
36. *Dierick van Montfoort Jacobsz.*
37. Laurentius ab Oorschot.
38. *Willem van Loo.*
39. *Cornelis Adriaansz van Barrevelt.*
40. Gerardus Bontius.
41. *Cornelis Huygensz van Thoornvliet.*
42. *Pieter Henrixsz Wassenaar.*
43. Mr. Cornelius Grotius.
44. *Pieter Oom Pietersz van Oswegen.*
45. *Pieter Joriszoon Cortevelt.*
46. *Jonckheer Aelbrecht van Raephorst, Capitein.*
47. *Symon van Veen, Capitein.*

C. *Triomf Schip in 't Rapenburg voor de Universiteit.*
D. *Apollo.*
E. *Negen Musen.*
F. *Neptunus.*

Gedrukt te LEYDEN by PIETER VANDER

CASPARUS COOLHASIUS,

S. S. Theologiæ Professor.

Papiere Gelt.
Papiere Gelt.
HET BELEG EN ONTSET VAN
LEYDEN: 1574.
LVG DVNVM BATAVORVM
Den Ryn
De Snydwyker Watering
De Vlucht
De Vliet
Spangraer
Cap Cartens Quartier
Voorschoten
Leyderdorp
Den Ryn
De Kerck wech
Bent huysen
Stompwyker Weech
Noord Aase Meyr
Soetermeerse Meyr
Soetermeer
Den Segwaertsen weg
De Voor Weech
LAND SCHEIDING

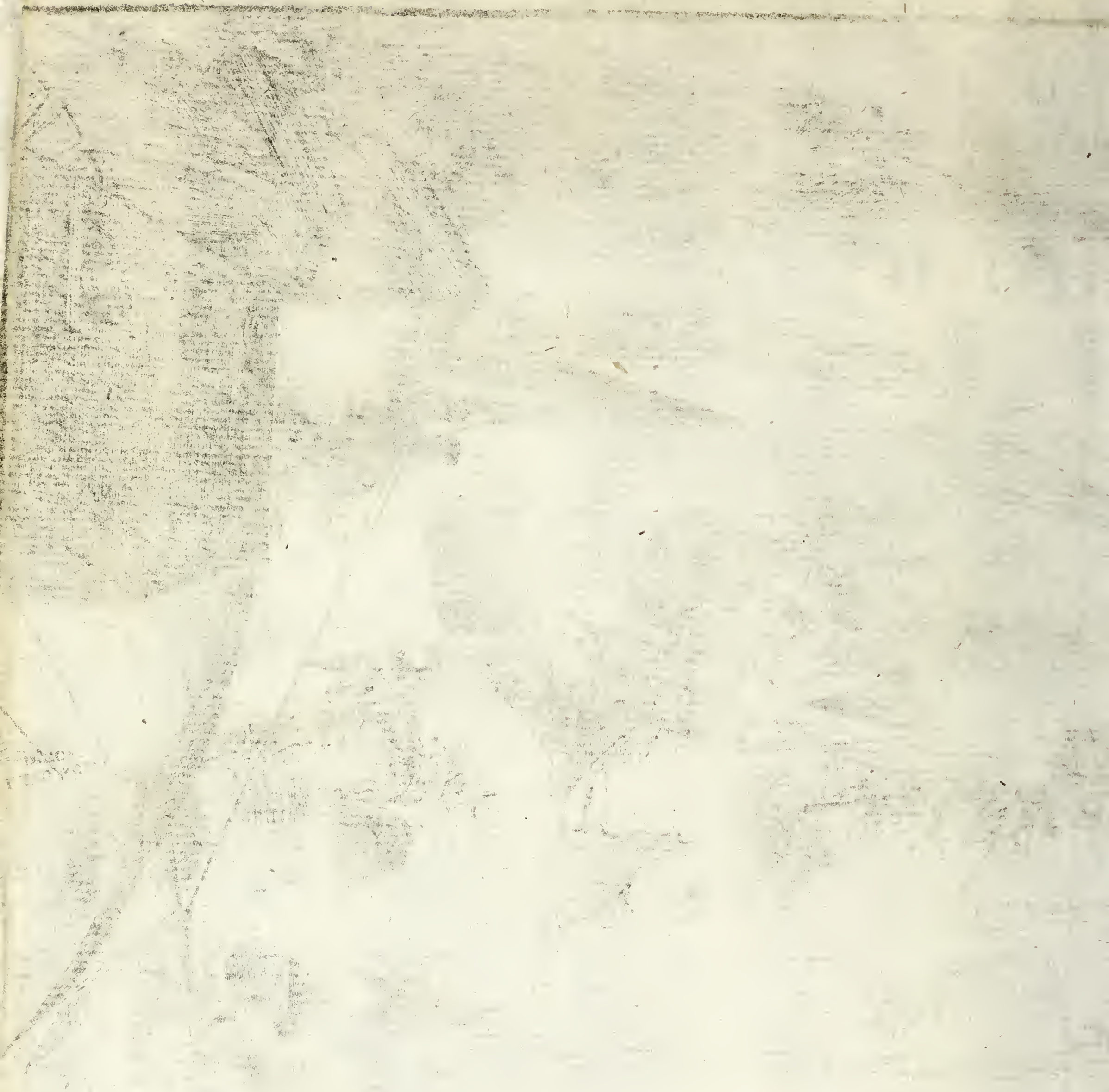

moeten een ieder, die niet geheel in dese onervaren is, genoeg bekent zyn.

Dit ene, dat den genen, die slechts de hedendaagsche gewoontens overwegen, als een wonderwerk zou konnen toeschijnen, kan ik met stilzwygen niet voorby gaan. Te weten, dat, dewyle volgens dien zetregel, zo algemeen als waarachtig, *de wetten onder de wapenen* plegen te *zwijgen;* en daarom *Jan*, Hertog van Brabant, de Universiteit van *Leuven* eerst na[1] het einde van den oorlog heeft gesticht, men alhier daarentegen in het midden, en wel, gelijk alle kenners onzer Vaderlandsche historien weten, enes allergevaarlijksten oorlogs, wanneer alles over hoop geworpen wierd, en het met onzen gemenen Staat, en de gehele Kerk, byna uyt en gedaan was, tot het gemeen-maken, verklaren en voorlesen van de Godlijke en menschlijke wetten, en ook van andere Schriften, die de zelve licht byzetten, alle de gehoorzalen, die gy alsnoch in dezen Tempel der wysheid aanschouwt, gebouwt heeft. Ja dat Pallas zelve in dien tyd gewapent ging: en dat de borgers dezer Stad de nieuwe Professoren door de gemene straten met blinkende wapenen, en onder het losbranden van allerhande schietgeweer, naar de Akademie geleidden. Als of zy daar door opentlijk wilden te kennen geven, dat zy met die zelve zabels en bussen, daar mede zy de aloude Vryheid en zuiveren Godsdienst tegens het geweld der Spaanschen (pas vier maanden te voren op den 3. *October* 1574. verjaagt) verdedigt hadden, ook de Hogeschool, ter bewaringe van die beide geschikt, tegens allerlye vyandlijke aanvallen beschermen zouden. En dat 'er overzulks, daar zy tegens zo vele oorlogs-rampen, als met den vyand voor de wallen, met den honger in de Stad, en met de peste in de huizen, welke zy alle manmoedig waren te boven gekomen, hadden moeten stryden, geen andere stad den Musen tot ene veiliger en bequamer verblijfplaats dan deze scheen gegeven te konnen worden; en dat de Akademie zelve ene allerwaardigste[2] wedervergel-

1. *Na het einde van den oorlog.* De inwijding daar van is geschied, en de *Oratie* gedaan by *Nic. Prunius*, R.G. ontrent het begin van September 's jars 1426. en zijn de Lessen aangevangen den 2. October des zelven jaars. Ziet *Lipsius Leuven*, 3. B. 2. H.

2. *Vergelding.* Ziet den vermaarden *P. C. Hoofd*, de Phoenix der Nederduitsche geschichtschrijveren, 9. Boek op het ein-

gelding dezer dubbele, en kloekmoedig doorgestane belegeringe, worden zoude.

En aldus is dezen Godinnen der wetenschappen door de dapperheid der borgeren niet alleen ene veilige, maar ook, wegens de natuur der Stede zelve, ene allervermaaklijkste [1] standplaats te beurt gevallen. Want waar is het gezonder? waar gelegener? waar frayer? Ene [2] zuivere en zachte lucht. Ene grote overvloed van leeftocht. Een stad [3] in 't midden van Holland, en van alle kanten door de andere steden, als ene glansrijke kroon, omringt. Beleefde en bescheide borgers, uit der aart geneigt om de overal wegvliedende Musen in te halen. Een zeer oude en wydberoemde [4] Burgt. Zeer vele grachten als revieren. Ruime straten en wegen. Heerlijke kerken en huizen als paleizen. In grootte, [5] en getal des volks, voor gene stad in 't Vaderland, dan Amsterdam alleen, wijkende. Vloeyende door, of

einde: en *Hug. de Groot* zijn 5. boek op het jaar 1596. *En dit voorrecht was den inwoonderen van Leiden gegunt tot verquikking tegen de bittere rampen ener belegeringe, welke die Stad, door zo vermaarde trouwe en stantvastigheid, had doorgebeten, en t'ener beloninge, die ze, in plaatze van quijtscheldinge der belastingen, verkoren had.*

1. *Standplaats.* Van de gelegentheid der Stad ziet *Meursius* p. 1. *Johannes Polyander van Kerkhoven*, de eer van onze Akademie, vermaard door zijne heilige en wereldlijke wetenschappen, alsmede door den luister zijner geboorte, in de buurt van onze Hogeschole wonende, heeft die voor het ogelijn, of vermaak van geheel Nederland gehouden. Dezes beeltenis, uit marmer gehouwen, legt op zijn graft onder het orgel in de St. Pieters kerk, met een eerlijk opschrift, door zijnen enigen zoon *Johannes*, Here van Heenvliet en Houtvester van Holland, opgerecht.

2. *Zuivere lucht.* Aldus zegt *Guiccardin* in de beschrijving van Nederland, van Leiden Bl. 44. *De lucht is hier veel gematigder dan in de andere delen van Holland.*

3. *In het midden van Holland.* Ziet de aantekeningen op de aangehaalde plaats: *Leiden legt byna in het midden van de andere Steden: want het is van Delft drie; van Haarlem, Gouda, Rotterdam vijf; en van Amsterdam en Utrecht, zeven gemeene uren afgelegen.*

4. *Een zeer oud Kasteel.* Word gemeenlijk den *Burgt* genoemt, en ook gelooft door *Engistus*, Hartog van Saxen, of Koning van de Frisen al in den jare 449. gebouwt te wezen. Maar wanneer, van wien, en welke des zelfs rechten, en privilegien geweest zijn, daar van handelt *Orlers* p. 82. wijdlopig, en *Meursius* p. 39. beknopter, *Boxhorn.* p. 233. voeg hier by *Adr. Junius* van Hoorn in zijn Batavia p. 269. Van welken *Junius* aan te merken is, dat hy door zijne grote geleertheid verdient heeft den naam van den tweden Erasmus, een licht van Holland. De welke, tot de eerste Professoren van deze Akademie geschikt, ten tijde van hare geboorte of opkomste gestorven is, in 't jaar 1575. zie *Meursius* p. 93.

5. *'t Getal van inwoonders.* Zie de aantekeningen op *Guicciardin. Deze Stad, is naast Amsterdam, de volkrijkste, want ze is geweldig vermeerdert met aankomelingen*

of buiten dezelve om, de Vader der revieren, de Rhijn, de Does, de Zijl, de Marne, de Fleet of Vliet, [1] *Corbuloos* alleroudſte Romeinſche grift. De Hoofdſtad van Rhijnland.

Zo men den voet daar buiten zet, hier woont het vermaak zelve. Grote en ſchone hofſteden. Volkrijke en welvarende dorpen. Grootze herenhuizen. Klare beekskens. Het ruime Leidſche meir, een kleine zee gelijkende, en overvloeyende van de allerſmaaklijkſte viſch. Eindelijk, de woeſte Oceaan zelve, allerhande zoort van zee-lekkernyen opleverende. En wat zal ik vermelden van de tuinen, wey- en bouwlanden, boomgaarden, en graangewaſſen? welke alle door haar vervrolijkend gelaat de ogen der aanſchouweren geneuchlijk voeden, de harten verluſtigen, en den vermoeiden zelve verquikken en opbeuren.

Indien men voorbeelden van zeer doorluchtige Mannen, zo ten opzigte van afkomſte, als van geleertheid begeert, voorwaar ook daar van is deze Stad niet ontbloot. Want alhier zijn niet alleen geboren de Prinſen [2] *Willem* de II. van dien name, Graaf van Holland, en te gelijk Roomſch-koning, en des zelfs zoon

Florens

lingen uit Vlaanderen, Artois, Henegouwen, Luyk, en andere oorden, waar door ze ook in rijkdommen zeer heeft toegenomen. Zo dat op deze Stad voornamentlijk kan toegepaſt worden 't geen de wijdvermaarde *Hugo de Groot* van de Brabantſche en Vlaamſche ballingen, die door Holland verſpreit zijn, zegt; *dat die der zelver Steden en krachten, door den oorlog uytgeput, zo geweldig hebben doen aangroeyen, dat men zich, niet lang daar na, een gewenſchter ſtaat en meer zegen mogt beloven.* Zie zijne Jaarboeken 5. Boek op 't jaar 1585. En die grote *Joh. Georg. Grevius* zegt in zijne lijkrede over den dood van *Franc. Burmannus* bladz. 331. Burmannus *is geboren te Leiden, de grootſte en rijkſte Stad der Hollandſche Steden, indien gy Amſterdam uytzondert.*

1. *De Grift van Corbulo, de Vliet.* Alzo genaamt van *Domitius Corbulo*, Veldoverſte van Neder-Duytſchland, die dezelve heeft doen graven omtrent 48. jaren voor de geboorte van Chriſtus; welke grift van Leiden na Delft loopt, en van daar na het Dorp Sluys, alwaar ze zich met de Maas vermengt. Word gemeenlijk van *Cluverius* en andere, gelijk noch ten huidigen dage, de *Vliet* genoemt. Zie mede onze *Jac. Gronovius* in zijne redenvoering, die hy *over den aanwaſch van de Stad Leiden*, den 14. Nov. 1696. gedaan heeft, bladz. 14. en volgende.

2. *Willem de twede.* Onze *Ant. Matthæus* in zijn *Analect. tom.* 6. p. 3. ſprekende van de kerk van St. Pieter te Leiden: ſchrijft aldus: *In die kerk is Willem, de Roomſch-Koning, gedoopt, die te voren te Leiden geboren was. Jo. van Leiden* Boek. 23. Hoofdſt. 1. Deze *Willem* is omtrent den jare 1227. geboren. Zie *Orlers* bl. 283 en 293. en *Florentius* omtrent den jare 1255. zie aldaar bl. 225. Die *Willem* is de XV. Graaf van Holland geweeſt enz. volgens *Orlers*: maar volgens *Petr. Schriverius* de XVIII. zie dezes Holl. Oudheden bl. 198. en zijne beſchrijving van het Graafſchap van Holland bl. 195. 219. 222. enz. en *Meurſius* bl. 66. *Hadr. Barlands* hiſtorie der Graven van Holland bl. 36. en 40.

Florens de V. insgelijks Graaf van Holland: maar ook meer andere, uitstekende in geleertheid, of vernuftige aartigheid des verstands, of in enige andere voortreffelijke wetenschappen; 't zy die alhier geboren, of van elders herwaarts beroepen waren. Onder welke inzonderheid uitmunt, en den voorrang heeft[1] *Phil. de Leidis*, al in de veertiende eeuwe niet min vermaard door de adelheid zijns geslachts, dan door den roem der geleertheid. Na dezen zijn gevolgt zeer vele anderen, als *Joh. Gerbrandus*, *Nic. Leontius*, *Pet. Blommevenna*, *Joh. Franconius*, *Corn. Petri*, *Joh. Gerardus*, *Corn. Heidius*, *Corn. Engelbertus*, *Corn. Kunstius*, *Lucas* en *Arn. van Leiden*, *Joh. Banchemius*, die mede onder de eerste een *Curator* dezer nieuwlijks opgerichte Akademie geweest is; en andere dergelijke meer, de welke beroemt door hunne verdiensten, den Vaderen des Vaderlands een allergelukkigst voorteken verschaften, om dit Batavische Athenen liefst in deze Stad te plaatzen, alwaar reeds zo vruchtbaar een queekhof van uitmuntende verstanden scheen geweest te zijn; en vervolgens te zullen worden.

Maar wat mag ik den lof der Stad zo breed uitmeten? deze Hogeschool zelve behoeft die, binnen welkers muren ze staat, noch in welgelegenheid, noch in vermaaklijkheid geenzins te wijken. Door ene aanzienlijke poort intredende, vind men aldaar een plein, niet minder dan de gansche Stad met bomen beplant. [2] Het gebouw zelve is voorzien van zeer ruime gehoorzalen, wel geschikt,

1. *Phil. de Leidis* heeft geleeft onder *Willem van Beyeren*, den 25. Graaf van Holland, die in de Akademie van Parijs Meester in de Rechten gemaakt, aldaar eerst *Professor Decretorum* is geweest; en van daar in zijn Vaderland weder gekeert, Raadsheer van den voorsz. Grave wierd. Deze heeft niet alleen vele politike bedieningen, maar ook kerkelijke gehad, zijnde Canonik te Utrecht, Leiden en den Hage: naderhand wierd hy *Vicaris* van den Bisschop van Utrecht. Zijne welvoorziene Boekerye heeft hy aan de Stad gemaakt. *Joh. van Hout*, Secretaris dezer Stad heeft zijne werken aan de openbare Boekerye, met een zeer net opschrift, 't welk nog voor handen is, opgedragen. Hy is in den jare 1380. overleden. Zie van hem en de overige alhier aangehaalde, boven meer andere, *Orlers* bl. 333—378. *Meursius* bl. 72. en volgende. *Boxhorn.* bl. 210. enz.

2. *Het gebouw zelve.* De eerste Akademische oeffeningen zijn gehouden in *St. Barbara* Klooster op *Rapenburg* aan het einde van de *Breestraat*, alwaar naderhand des Prinsenhoff was, en nu zeer grote huizen staan. Zie *Orlers* bl. 116. en 183. Niet lang daar na wierd de Akademie verplaatst, alwaar de zelve alsnoch is. Alhier was voortijds een Klooster van de *Witte Vrouwen.* In den jare 1616. is het zelve door enen schielijken brand verteert. Ik zal het Opschrift, op een toetsteen uit-

De Academie te Leiden.

ſchikt, om 'er allerleye wetenſchappen in te onderwijzen. De grootſte van die pronkt met enen orgel, om aldaar, gevoegt met allerhande ſpeeltuigen en ſtemmen, alle onze feeſten te vieren.

Boven op ziet met enen toren, op welkers toppunt ene gewapende Pallas blinkt, en een klok, om de uren, tot de leſſen geſtelt, aan te melden. Beneffens dezen toren ſtaat ene[1] *Aſtronomiſche*, of Starrekykers ſchouwplaats, met de nodige gereedſchappen daar toe konſtig geſchikt; zynde boven op het dak van dit huis zelve, als in de lucht hangende, gebouwt; hebbende van alle kanten een vry en onbelemmert gezigt, niet ſlechts naar den hogen hemel, maar ook naar alle de rondom leggende landen, ſteden, dorpen, meiren, zee, en zelf, 't gene inzonderheid ook hier toe vereiſcht word, tot aan den *horizont*, of gezichteinder toe. Waar is 'er mede zo groot een toeſtel en overvloed van allerhanden voorraad, om de hemels-tekenen waar te nemen? of waar zijn ze konſtiger dan deze uitgewrocht te vinden?

Dicht daar by, naar het Ooſten, ziet men een gebouw, met[2] de ſpits enes konſtigen torenkens, of naelde, zo als 'er mogelijk in ons ganſche land geen een is te vinden, daar boven: welkers

uitgehouwen, die de gehele zaak behelſt, en op dezen huidigen dag noch te lezen is boven de deur van den binnenſten ingang, hier by voegen. „ Ter gedagteniſſe voor de Nakomelingſchap. De „ Kerk, in de welke de Curateuren, of „ de Verzorgers van de Akademie, en „ de Borgemeeſters dezer Stad, in den „ jare 1581. gewilt hadden, dat de openbare gehoorplaatzen zouden overgebragt „ worden, en welken zy tot de oeffeningen, „ en ter eren van die genen welke de „ ware wijsheid leerden, en daar inne „ geleert wierden, hadden ingewijd, is „ na dat den 11. Nov. 1616. daar in zeer „ ſchielijk een geweldige brand ontſtaan „ was, en die het dak en balken, geſtoeltens en banken leelijk gehavent en „ verteert hadde, door beſluit van de Ed. „ Mog. Heren Staten van Holland ende „ Weſtvrieſland, in dezen ſtaat zeer heerlijk herſtelt, en tot de openbare leſſen „ van de Godlijke en wereldlijke weetenſchappen ingewijd.

„ Adriaan van Matenes, Heer van Matenes, Opmeer, enz.
„ Corn. van der Myle, Heer van Dubbeldam, enz.
„ Curateuren, of Verzorgers der Academie.

„ Fr. Corn. Toornvliet,
„ Laurent. Hug. Gaal,
„ Petr. Arnold. Deyman,
„ Theod. Ger. Hogeveen.
Borgermeeſters der Stad Leiden.

Den 1. Juny 1618.

1. *De Sterrekijkers toren.* Dit toneel heeft dit byzondere, dat alhier, zo elders, allerlye zoorten van gereedſchappen bewaart worden, niet alleen de keurlijkſte, van de vermaardſte meeſters gemaakt, maar ook die, met de welke de aanmerkingen der Hemellichten en hare bewegingen op het gemaklijkſte, op alle gelege tijden door onzen Verm. *'s Gravezande*, in de tegenwoordigheid van een grote menigte toezienders, in acht genomen worden.

2. *Van de Spits van den toren.* Hier van, als ook van het gehele gebouw, ziet *Orlers* bl. 116.

kers beneden vertrek een gehoorzaal is, om daar in de *Mathesis*, of Wiskunde, in de[1] Nederduitsche tale te onderwijzen, met de nodige gereedschappen en werktuigen, daar toe dienende. Het middelste is tot een[2] *Anatomisch Amphitheater*, of Ontleedkundig Schouwburg verordent; om het welke te verrijken zo vele welervarene handen 't hare hebben toegebragt; en de grootste en naarstigste Ontleders, en ook de mildadigheid van onzen *Jo. Jac. Rauw*, zo zeer van alles voorzien hebben, dat 'er nergens iets dergelijke getoont kan worden. Eindelijk omvangt het bovenste gedeelte des zelfs ene *Bibliotheek*,[3] of Boekery, die voor het algemeen gebruik is, pralende met enen allerkostelijksten schat van boeken:

1. *In de Nederduytsche tale.* Aldus heeft het den doorluchtigen *Maurits*, Prince van Oranje, goed gedacht, dat, ten nutte van die het Latijn niet verstonden, alhier in de Duytsche tale geleert zoude worden de *Telkonst*, *Landmeetkonst*, de *Vestingbouwkonst*, en het geen daar aan kleeft. Dit is begonnen in den jare 1599. De eerste Professor is geweest Lud. Colonius. De tweede Sim. Frank. van Merwen, een Rechtsgeleerde, die ook Raad en Borgermeester dezer Stad geweest is. Zie *Orlers* bl. 117. en 188. Deze zijn daar na gevolgt van Franc. Schotanus de Vader, en de Zoon. Als mede van Petr. Schotanus dezes Broeder. Tegenwoordig neemt *Henr. Coets* deze bedieninge zedert den jare 1701. onder den titul van *Lector*, waar.

2. *Anatomisch Amphitheater.* Dit toneel is in den jare 1597. met zeer grote kosten opgerecht. In het zelve worden jaarlijks niet alleen de lichamen in het openbaar, door den zeer geoeffenden *Albinus* ontleed; maar alhier worden mede bewaart de raarste dingen, de welke, tot de natuurlijke historie behorende, uit verre landen aan gebragt, en door voorname mannen aan deze plaatse vereert zijn. Alhier zult gy vinden geraamtens en verscheide beenderen van menschen, viervoetige dieren, vogelen, verscheide visschen: geheele mumien: gedeeltens van de zelve, met de kisten, in welke die begraven geweest zijn. Ook de kostelijkste mineralen, en andere byzonderheden, welke de ogen der aanschouweren, van alle kanten hier naar toevloeijende, wonderlijk voldoen. Zie hier van *Orlers* bl. 208. *Meursius* bl. 34. daar is ook een gedrukt regifter van alle die merkwaardige dingen. Alhier zijn mede de konstige *Chirurgische* gereedschappen van den Doct. *van Solingen.* Onder de *Anatomische* verdienen de eerste plaats de *Præparata*, of de toebereide, die onse *Jo. Jac. Ravius* in den jare 1719. aan deze Snykamer nevens zijne konstige gereedschappen gelegateert heeft. De verm. *Albinus* zal eerstdaags hier van een regifter uitgeven onder den titul van Regifter des legaats van den ontleetkundigen *Rauw*, of dergelijke.

3. *De openbare Boekerije.* Deze vermaarde en luisterrijke Boekerije is opgehoopt met boeken in alle wetenschappen en talen. *Jo. Holmannus*, die tot ordinaar Hoogleeraar in de Godgeleertheid in den jare 1581. alhier geroepen is, heeft de eerste grondslag hier toegelegt; hy is in den jare 1586. overleden. Hy was een man vermaart door den roem van geleertheid en deugd, en by alle in een zeer hooge achtinge, en wien de Studenten als hunnen Vader eerden: *Hy heeft wel geen werken uitgegeven* (zie de Leidsche Akademie bl. ****) *maar zeer veele nagelaten, die met zijne welvoorziene boekerye opentlijk bewaart worden. Want stervende heeft hy zijne gehele Bibliotheek aan*

de

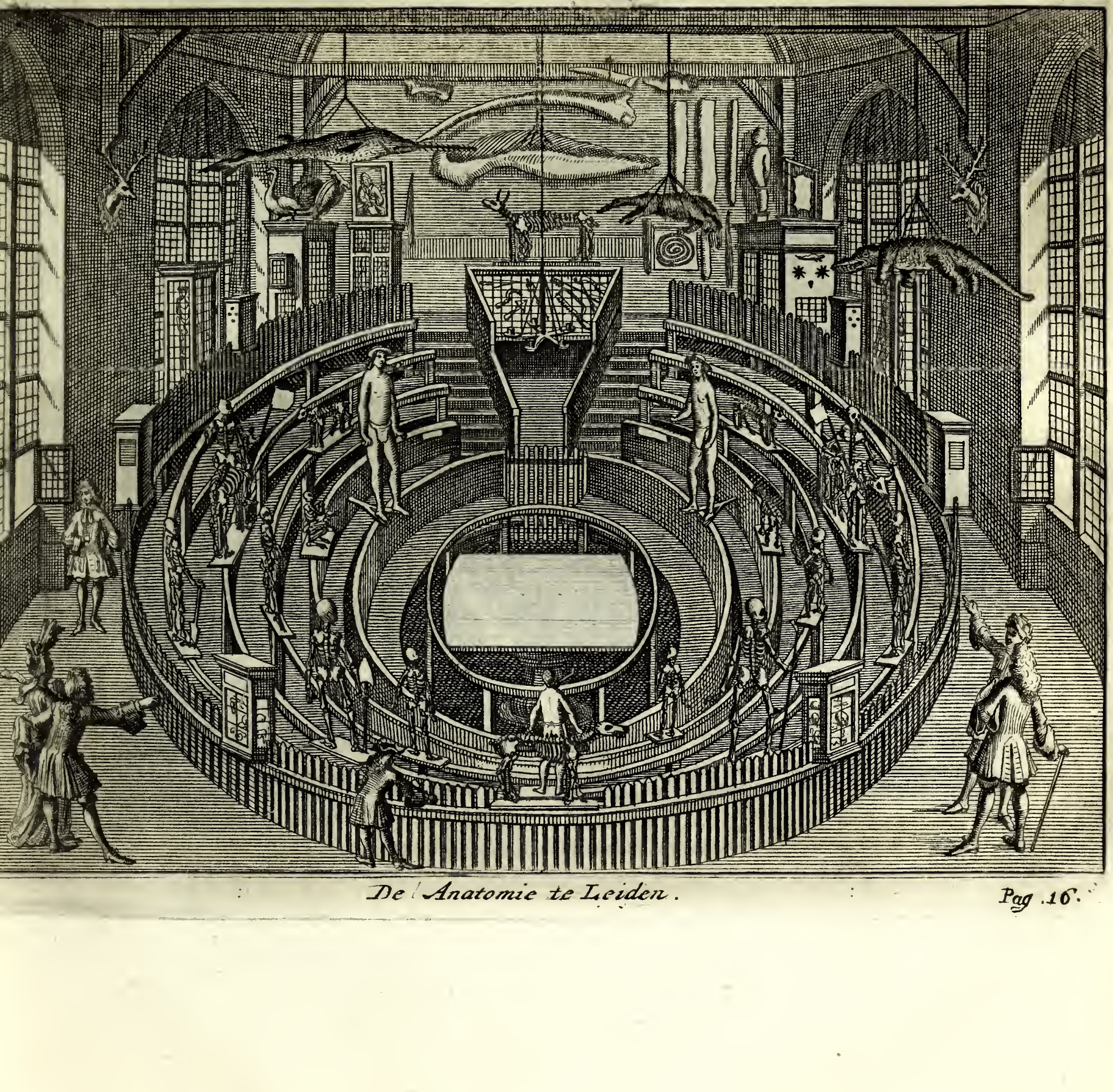

De Anatomie te Leiden. Pag. 16.

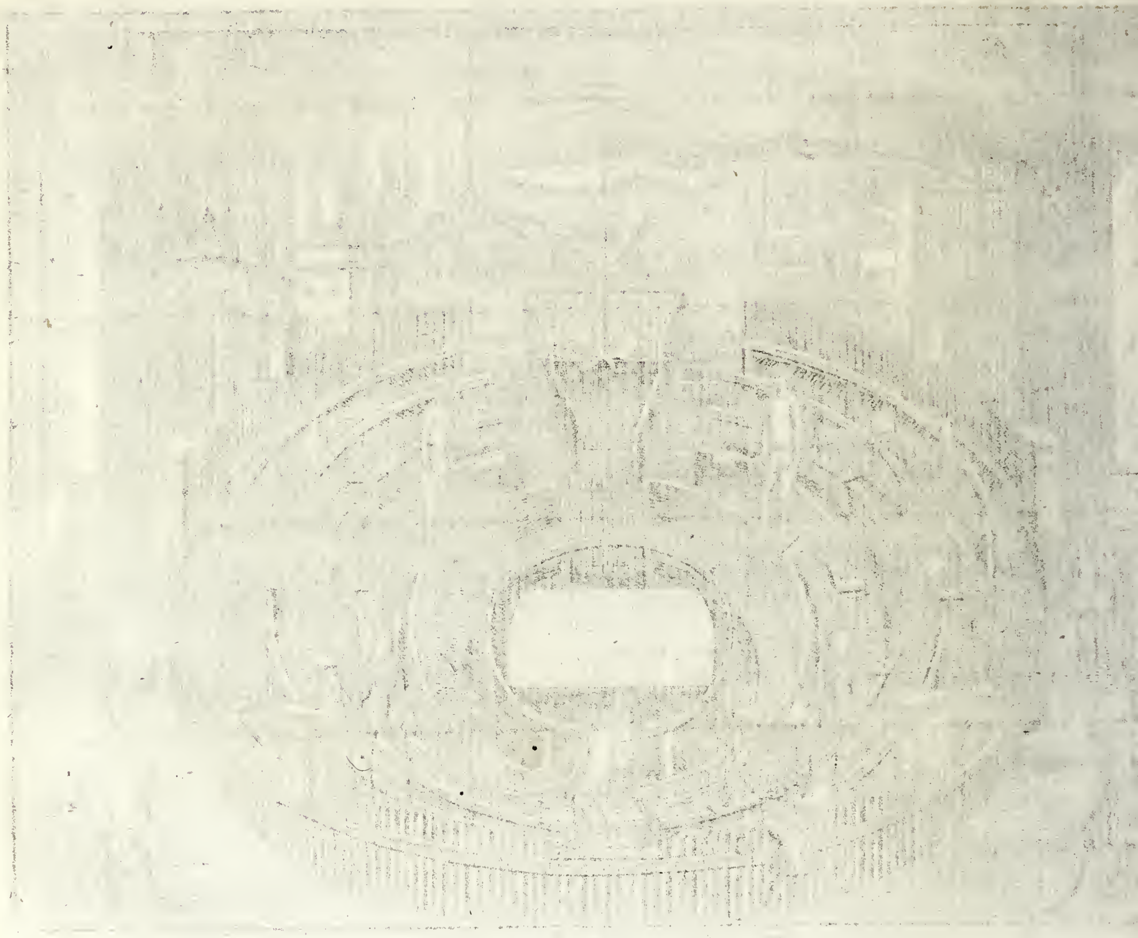

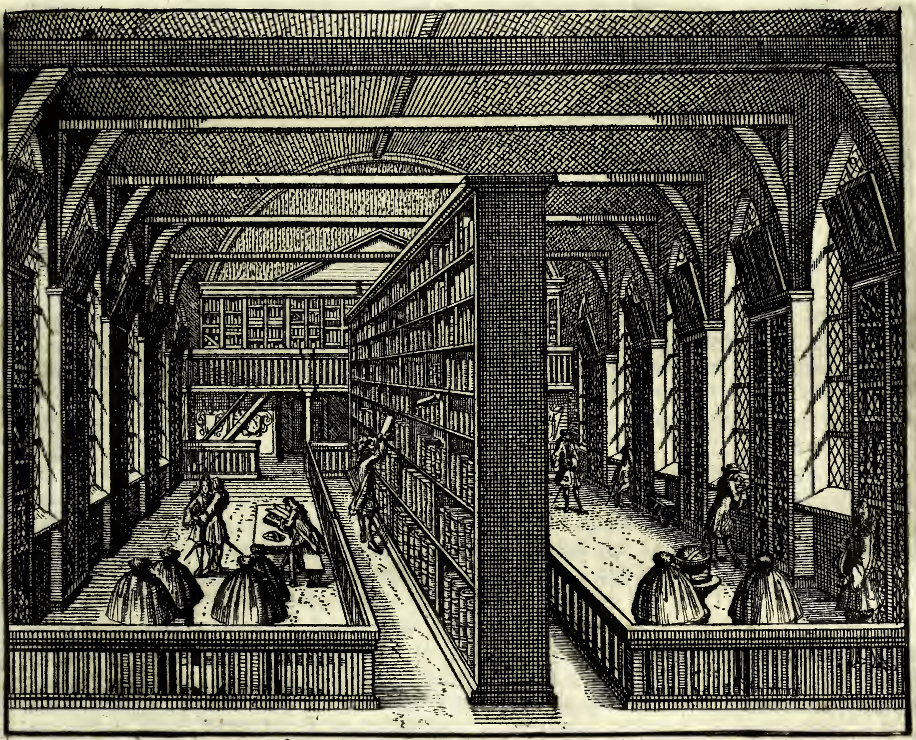

Bibliotheca Publica Leidensis. of Academie Boekery.

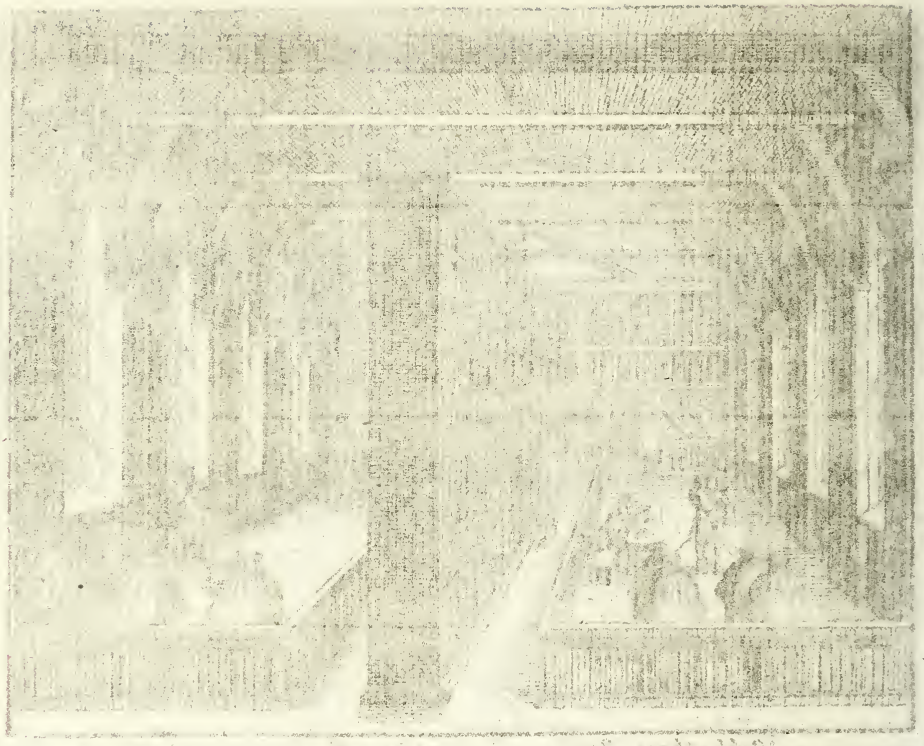

boeken: verrijkt van tyd tot tyd door de [1] *legaten*, of erfmakingen van *Holmannus* [2], *Scaliger* [3], *Vulcanius* [4], *Warnerus* [5], *Perizonius* [6] en an-

de Akademie gemaakt, zijnde de eerste grondslag en 't begin der Leidsche. Deze Boekerij is by verloop van tijd geweldig vermeerdert, en word nog dagelijks vergroot, niet alleen door geschenken van grote en wijdvermaarde Mannen, als Corn. van der Mijle, Hier. van Beverning, Henr. Bleiswijk, Curateuren der Hogeschole; maar ook zelve van de Prinsen van Oranje; en van geleerde Mannen (van wie hier na) welker namen tot ene eeuwige gedachtenis bewaart worden; nevens de mildadigheid der Bezorgeren, als mede de byzondere zorgvuldigheid van de Staten van Holland, die geen Octroy, om enig Boek in hun Land uit te geven, verlenen, dan onder deze voorwaarde, dat daar van een exemplaar, net gebonden, in deze Boekerije zal moeten worden overgebragt. Alhier ziet men zeer vele beeltenissen, als van de vijff Prinsen van Oranje, en andere vermaarde Mannen en Professoren. Het Register van deze openbare Boekerije is zeer deftich *in folio*, als men zegt, uitgegeven in den jare 1716. alwaar de Beeltenissen bl. 500. opgetelt worden. De eerste *Bibliothecaris* is geweest *Janus Dousa*, die te gelijk de eerste Curator van de Akademie was (zie van hem op bl. 9.) Op dezen is gevolgt zijn zoon van den zelven name. Daarna zijn uit den rang der Professoren aangestelt Paul. Merula, Dan. Heinsius, Ant. Thysius de jonge, Jo. Fred. Gronovius, Frid. Spanheim de zoon, Wolpherd Senguerd, en, die tegenwoordig die bediening heeft, *Petr. Burmannus.* Zie *Orlers* bl. 211. Akadem. van Leiden bl. 288. *Meursius* bl. 36.

1. *Legaten.* De welke ieder bijzonder in kassen afzonderlijk ingesloten, met deftige opschriften tot ene eeuwige gedachtenisse bewaart worden.

2. *Holmannus.* van J. Holmannus is reets boven gesproken. bl. 16. Zie het Register bl. 8. 9. 10. 11. 14. 24.

3. *Scaliger.* Jos. Just. Scaliger, zoon van Julius Caesar van Burden, klein-zoon van den Prinse van Verona, die gemeenlijk de Prins der geleerden genoemt word, is door beroep der Verzorgers hier gekomen in 't jaar 1593. en heeft 16. jaren deze Hogeschool door zijnen naam en schriften vereerlijkt. Hy is in 't jaar 1609. oud 69. jaren, aan het water gestorven, en in St. Marie, nu de Wale Kerk, begraven; by wiens Grafstede de Curateuren, of Verzorgers van de Hogeschole een voornaam gedenkteken met een eerlijk opschrift gestelt hebben: Zie *Meursius* bl. 168—171. *Orlers* bl. 212. *Dominic. Baudius* in zijne lijkreden bl. 599—612. *Dan. Heinsius* in zijn reden bl. 45—66. *Boxhorn* Theater van Holl. bl. 218. Met dezen is het wijdvermaarde geslacht van de *Scaligers*, en niet de naam, ten einde geraakt. En van het geslachte der *Scaligers* heeft deze *Josephus* zelve geschreven. Zie den brief, welken deze aan *Janus Dousa* afgezonden heeft, onder zijne brieven bl. 1. Den lof van *Scaliger* door *Izaak Casaubonus*, zie ook aldaar. Hy verstond 14. talen. Van zijne gedrukte boeken, aan deze Akademie gemaakt, zie het Register bl. 310. de handschriften bl. 339—409.

4. *Vulcanius.* Bonaventura Vulcanius, die ook langen tijd Secretaris van den Akademischen Raad geweest is, heeft hier 32. jaren geleert, is gestorven in 't jaar 1615. oud 77. jaren. Zie *Meursius* bl. 103. van zijne gelegateerde handschriften, zie 't Register bl. 343—404.

5. *Warnerus.* De zeer geleerde en geachte Livinus Warnerus, die lange jaren te Constantinopolen de zaken van de Staten Generaal waargenomen hadde, heeft voornamentlijk Oostersche handschriften, en byzonder Arabische, in een groot getal, nevens een nette kennis van die talen bekomen. Zie 't Register bl. 313. 405. 409. en wel van N°. 269. tot 498. van bl. 419. tot 458.

6. *Perizonius.* Deze is Professor geweest

[1] anderen; vooral uitmuntende wegens de allerraarste handschriften, inzonderheid [2] Oostersche; waar van alhier zo groot een voorraad gezien word, dat 'er in gansch Europa geen dergelijke is, of [3] deze voor geen enige behoeft te wijken. Wat zal ik zeggen van die allerberoemste Boekerye van *Vossius* [4], die door zo groten kracht van geld verkregen, en in zo groten overvloed hier by gekomen is? Wat zal ik vermelden van die verwonderenswaardgie *Astronomische Spheere* [5], die alhier staat, en zo veele nauwkeurige en nieuwsgieri-

weest der Historien, Griekfche tale, en welsprekentheid, als mede der historie van Holland, van den jare 1693. af tot 1715. wanneer hy op den 6. April overleden is. Zijne boeken van de oude drukken en rare handschriften heeft hy aan de Akademie gelegateert, zie het Register bl. 492. 494. die ook in een bijzondere kasse, nevens zijn beeltenis boven dezelve, bewaart worden. De wijdvermaarde *Ant. Schulting*, R. G. heeft over hem de lijkreden gedaan.

1. *Anderen.* By voorbeeld van *Zevecotius*, *Oleander*, enz. voornamentlijk ook met Latijnsche handschriften door den beroemden *Christ. Huigens*, Here van Zelem, aan de Akademie gelegateert, bijzonderlijk die tot de Mathesis behoren. Der zelver register word opgegeven p. 351. en volgende.

2. *Oostersche.* Te weten de Chaldeuwsche, Hebreuwsche, en voornamentlijk allerlei zoorten van Arabische; van welke *Jac. Golius*, voortijds een luister dezer talen, zo in deze Akademie, als in geheel Nederland, een groten schat met vele kosten, en door publijken last, uit het Oosten hier over gebragt heeft. Zie het Register van bl. 409. tot 417.

3. *Deze.* Alzo dat uit alle gewesten van de geleerde wereld geoefende Mannen herwaarts gelokt worden, die gehele weken en maanden toebrengen met deze boeken te lezen, te vergelijken en uit te schrijven. Voorts staat deze Bibliotheek op zijne gezette tijden tot een iegelijks gebruik open.

4. *Vossius.* Te weten van Izaac Vossius, zoon van den groten *Gerard Johan*, die ook in deze Akademie geleert heeft, en een helder licht van de zelve geweest is, wiens schriften ook in de handen der geleerden zijn. Die, in Engeland gestorven, in vele jaren en met vele kosten ene welvoorziene Boekerije verzamelt hadde, onder welke ook de raarste en oudste handschriften in alle talen gevonden wierden, onder de zelve blinken uit die vermaarde vijf Boeken van *Mozes*, *Flavius Josephus*, een levend Kruidboek, in 5. delen, zeer raar en van ene zeer grote waardije. Welke Bibliotheek, met toestemming van de Staten van Holland en Westvriesland, voor ene grote zomme gelds van drie en dertig duizend guldens door de *Curatoren* en Borgermeesteren dezer Stad, ten dienste van de Akademie, gekocht is den 31. Augusti 1690. Van de handschriften zie 't Register van bl. 358. tot 404.

5. *De Astronomische Spheere.* Deze Sphæra van *Copernicus*, die zeer konstig en verstandig gemaakt is, hebben de weduwe en erfgenamen van den Heer *Sebast. Schepers*, Raad der Stad Rotterdam, in den jare 1711. aan het gemeen vereert. Dezes gelijke is naulijks te vinden, dan alleen in het hof van den magtigsten Koning van Vrankrijk, onder des zelfs *Mechanischen* huisraad: doch geen volleediger is'er bekent dan de onze. Deze staat in de Bibliotheek net geplaatst, zo dat den onderzoekers der natuurlijke dingen, het geen zy in het doorsnuffelen van de boeken vinden wegens den loop des hemels en der aarde, de byzondere beweging der Planeten, als mede van de gehele natuur en der zelver wetten, in dit overtreffelijk stuk werks, alhier te gelijk en opentlijk

gierige kijkers van alle kanten herwaarts lokt? Wat van de *Boekerye* van *Thysius*[1], in een ander huis, westwaarts van dit, gelegen, daar toe ordentelijk geschikt, en mede ten gemenen gebruike dezer Akademie by uiterste wille besproken?

Daar ontrent, doch ten zuiden, vertoont zich het *Theologische Collegie*[2], ene ruime woning, welke gy niet te onrecht een school der Profeten noemen zoud; door de Edele Grootm. Heren

lijk voor hun gezigt vertoont word. Des zelfs afbeelding staat in 't Register der *Bibliotheek* bl. 499. en op de kanten word mede een brede beschrijving van de zelve gegeven. De Lezer wete dit weinige.

De *Sphæra van Copernicus*, de welke in de Bibliotheek bewaart word, heeft in zijn *Diameter*, of middellijn, vijf voeten. Op dezen worden de meeste bewegingen van 't *Systema*, of zamenstel, der Planeten, op 't schoonste vertoont. De zon beslaat de middelste plaats en staat stille: de zes voorname Planeten, als Mercurius, Venus, Aardkloot, Mars, Jupiter en Saturnus worden om dezen heen gevoert, ter afstanding van het *Centrum*, of middelpunt, der Zonne, die naar hare *proportie*, of gelijkmatigheid, de ware navolgen, uitgezondert dat de *distantie* of afstand van Saturnus, ingetrokken word, op dat de grootte van de Sphæra niet onnuttelijk vermeerdert wierde.

Deze Planeten volgen in hunne bewegingen, door ene zeer heerlijke konst, de ware bewegingen; tonen aan de schuintens harer wegen, haar buiten middelpuntigheid, haar verhaasting in haar grootste nabijheid, en vertraging in haar grootste afstand van de Zon, en vertonen alle ogenblikken de gesteltheid des hemels. De aarde draait om hare spil, en deze verzelt de maan, welker veerstips (*Aphelii*) en knopens (*Nodorum*) bewegingen in dit gevaarte niet vergeten worden.

De vier *Satellites*, wachters van Jupiter worden rondom Jupiter zelve gevoert; in acht genomen zijnde de tijden van wederkeringen, en de *proportien* der *distantien*, edog de ware proportie van deze met de distantien van de voorname Planeten heeft niet in acht genomen konnen worden: het welk ook tot de distantie der mane van de aarde behoort, als mede tot de proportie van de grootheid der lichamen, dit *Systema* uitmakende.

Het overige 't welk alleen tot sieraad strekt, word alhier niet vermeld.

1. *Thysius*. Deze is geweest Johannes Thysius van Keinogen, gesproten uit het adelijke geslacht der Keinogens in Braband. Des zelfs Oom *Antonius Thysius* heeft alhier de Godgeleerdheid geleraart, en dezes zoon *Antonius* de welsprekentheid, en daarna de rechtsgeleertheid, van wien onze *Johannes* de neef was. Hy heeft by zijn uyterste wille van den 23. Sept. 1653. zijne schone Bibliotheek gemaakt ten dienste van de Akademie, waar van de *Catalogus* of lijst gedrukt is, en die in een byzonder huis, daar toe in den jare 1655. kostelijk gebouwt, bewaart word: in welk huis des zelfs *Bibliothecarius* woont; welke zorg aan den Baron *de Tour*, uit zijne naaste vrienden gesproten, aanbevolen is geweest. Deze Boekerye staat op zijne gestelde dagen en uren voor een ieder, die binnen wil komen, open.

2. *Theologisch Collegie*. Dit Collegie is eerst opgerecht, op dat in het zelve, tot gemene kosten, enige Jongelingen, ten dienste van de kerken en scholen, onderwezen zouden worden in alle *faculteiten* of wetenschappen, het welk begonnen is kort na de oprechting van de Akademie in 't jaar 1577. Deze wierden genoemt *Alumni*, Voedsterlingen, ook *Stipendiarii*, of die op ene Beurs studeerden. Dog in des zelfs plaatze hebben de Staten van Holland en Westvriesland opgeregt het *Theologisch Collegie*, ten dienste van die in de Godgeleertheid zouden onderwezen worden: tot dit gebruik het klooster der

Heren Staten gebouwt, en ene algemene woonplaats voor brave jongelingen, die aldaar, niet alleen tot dienſte en gebruik van onze Vaderlandſche Kerken, maar ook van die in Hongaryen, Polen, Littouwen en andere, worden opgevoed en aangequeekt; en wel in zo groten [1] getale, als 'er nu en dan op zommige Akademien niet gevonden worden. Ik zwyge nu van zo vele milddadige Mannen, die ieder zo groot ene Somme gelds by uiterſte wille gemaakt hebben, dat een zeker getal van jonge lieden uit der zelver jaarlijkſche inkomſten rijkelijk

Cellebroers, gelijk die genaamt worden, bekwaam gemaakt hebbende: welk het enige mans klooſter in deze Stad was; zijnde de overige vrouwen klooſters talrijk genoeg. Zie *Meurſius* Bladz. 8. In dit Collegie hebben de Beſtierder, Onderbeſtierder en Huisbezorger, of Schaftmeeſter, ieder hunne byzondere woningen, die gemakkelijk en ruim genoeg zijn. In welke Collegie ieder Student insgelijks zijn kamer heeft; en ene Studeerzaal, of gehoorplaats is, ruim genoeg en bekwaam tot het onderwijs van de Jeugd, in welke de lesſen, diſputen en de verdere oeffeningen gehouden worden. Tot gebruik van dit Collegie is mede een byzondere Bibliotheek, opgevult met de meeſt nodige boeken, en de ſchriften der Oudvaderen. Herwaarts worden door de Staten niet alleen gezonden Vaderlanders, maar ook vreemdelingen, als Hungaren, Polen, Littauwers, Sileſiers en anderen, die van den Onderbeſtierder in alle voorbereidende wetenſchappen onderwezen worden, en door den Beſtierder in de Godgeleertheid. Zy hebben te gelijk toegang tot alle de Scholen der Profeſſoren, zo openbare als byzondere. Des zelfs inwijding is geſchied met zeer veel pracht den 6. Octob. 1592. welke plechtigheid *Orlers* beſchrijft bl. 218. en *Meurſius* bl. 37. Na de inwijding is een vrolijke maaltijd gehouden, op welke genodigt waren de Beſtierder *Cuchlinus*, de Curateuren der Akademie, de Rector, en alle de Profeſſoren, zo ordinaire als extraordinaire, de Schout, Borgermeeſteren, en Schepenen van deze Stad, mitsgaders de Predikanten. Beſtierders zijn geweeſt Jo. Cuchlinus; Jerem. Baſtingius, Petr. Bertius, Ger. Joh. Voſſius, Feſtus Hommius, Jac. Revius, Petr. Cabeljauw, Ant. Hulſius, Marc. van Es, Herm. Witsz, Petr. Holbeek, en nu Rob. Æmylius. En Onderbeſtierders Petr. Bertius, Juſt. Bulæus, Caſp. Barleus, Dan. Sinapius, Dan. Dammius, Adr. Heereboord, Mart. Ubbenius, Franc. Burmannus, Godefr. Spinæus, Theod. Cranen, Ger. de Vries, Wilh. Wilhelmius, Marc. van Es, Petr. Holbeek, Rob. Æmylius, Jo. van Rouveroy, en nu David Knibbe. De wetten en ſtatuiten van dit Collegie zijn in een byzonder boek gedrukt. Naar dit voorbeeld hebben de Predikanten van de Walſche kerken, geholpen door de mildadigheid van enige kooplieden, ook een ander *Collegie* geſticht, 't welk het Walſch of *Franſche* genaamt word, en komen de Staten van ons Vaderland ontrent het geen aan de koſten gebreekt het zelve te hulpe. Om welk meer te gemoet te komen, de Heer Ant. Halet acht en veertig duizend gulden gelegateert heeft. Waar van ik onder zal ſpreken. Zie *Orlers* bl. 238. *Meurſius* bl. 38. de inwijdinge is geſchied den 30. Mai 1606. De Beſtierders zijn geweeſt Dan. Colonius: Lud. de Dieu: Dan. Maſeiſius: Jac. Gailjard: Petr. de Villemandy.

1. *In zo groten getale. In den beginne is verſtaan, dat 'er een en dertig Voedſterlingen zouden wezen: dog daar na is dit getal vermeerdert, zo dat 'er nu zeſtig zijn:* ſchrijft *Meurſius* van zijnen tijd bl. 38. Ja daar na is dat getal ook al vergroot, zulks dat 'er dikwils veel meer geweeſt zijn, gelijk blijkt uit het boek der handelin-

kelijk genoeg konnen onderhouden worden. Wanneer zoude 'er een einde wezen, indien ik gewagen wilde van *Haletus*[1], *Nuytzius*[2], *Broekhovius*[3], *Bockelmannus*[4], *Perizonius*[5], *vander Zee*[6], en anderen?

Maar

delingen van dat Collegie: in zo verre, dat het zelve een kleine Akademie gelijkt. Hier staat ook aan te merken, dat ieder zoon van een Predikant in ons Holland, die op deze Akademie studeert, uit mildadigheid van de H. H. Staten jaarlijks zestig guldens word vereert, uit de gemene kerkelijke schatkist, de welke op getuigenis van den Secretaris des Akademischen Raads en toestemminge van de H. H. Gecommitteerde Raden betaalt worden.

1. *Halet.* Van dezen hebbe ik al een en andermaal melding gedaan, de welke acht en veertig duizent guldens gelegateert heeft, en in den jare 1613. overleden is. Deze zomme is al tot boven de zestig duizend guldens aangegroeit.

2. *Nuyts.* (David) Deze heeft den 16. August. 1613. twaalf duizend guldens gelegateert.'

3. *Broekhoven.* Jac. van Broekhoven, voortijds Borgermeester dezer Stad, heeft in den jare 1631. zes duizend guldens gemaakt.

4. *Bokkelman.* Deze Professor alhier in de Regtsgeleertheid van den jare 1671. en overleden den 23. Oct. 1681. heeft vijf duizend guldens gelegateert.

5. *Perizonius.* Ik hebbe te voren van het legaat der boeken melding gedaan. Hy heeft boven dien noch twintig duizent gulden gemaakt: en is in den jare 1715. overleden.

6. *Vander Zee.* Samuel vander Zee, geboren tot Leiden, zijn ongeluk ontworstelt, die zo menigmaal over zee gevaren, zo dikwerf tot in beide de Indiën doorgedrongen was, heeft tien duizent guldens gelegateert, de welke hy door zijne naarstigheid, spaarzaamheid en deugd, als vruchten van een gezegender geluk, tot godvrugtigheid toegewijd hadde. Te weten, de zelve, die, tot welwezen van zijne arme en deugdbeminnende vrienden, ook een huis in deze Stad gesticht en rijkelijk begiftigt heeft. Hy is overleden te Leiden in den jare 1724.

Alle deze, en die ik verder niet melde, mannen de geleertheid toegedaan, hebben by hunne uiterste wille begeert, dat, uit het inkomen der op renten gestelde penningen, enige Jongelingen, om de studien voort te zetten, zouden onderhouden worden. Dit opzigt over deze legaten hebben, en wel inzonderheid die van *Halet*, is aan vijf deftige mannen, zijne nabestaande, aanbevolen, die tegenwoordig zijn de achtbare Petrus Cuneus R. G. Oud-Borgermeester, kleinzoon van onzen groten Petrus Cuneus, en nu uit name van deze Stad Gecommitteert in 't Collegie ter Admiraliteit t'Amsterdam. Henr. van Willigen R. G. nu Borgermeester. Jo. van Panhuizen, Heer van Stockum, Oud-Schepen en Raad, en onlangs Opperschout. Willem van der Meulen, Heer van Oudbroekhuizen, &c. Raad in den Hove Provintiaal van Utrecht. Jo. Frid. Mamuchet van Houdringen, de jonge, R. G. Canonik van den Capittule der Kerke van St. Martinus, nu den Dom, en Domheer van St. Pieter t'Utrecht enz. Theod. Thoornvliet, Procureur voor den Ed. Gerechte van Leiden, Bloedverwant van den Testateur, is Rentmeester en Secretaris van deze. De Opzigter der Voedsterlingen, die der zelver studien richt, is de Eerw. Robert Æmilius, Predikant in de Gemeinte van Leiden en Regent van het publieke Collegie. De zorge over het legaat van *Nuitz* hebben mede zijne vrienden, de Heer Nic. Warins, die de zaken des Konings van Pruissen tot Amsterdam waarneemt; en de Heer Willem Crucius, R. G. Ontfanger, een achterneef van onzen groten Heidanus, en zoon van den Here Carel Crucius R. G. Oud Borgermeester, en Oudste Raad, zo in waar-

 dig-

Maar het is lang genoeg, dat wy, op dezen kijkuit ſtaande, onze ogen verzadigt hebben, en het word tijd dat wy van boven naar beneden afdalen: alwaar gy aan de ſlinkerhand zult ontmoeten de grote en kleine vertrekkamer, daar in de Akademiſche Raad vergadert en gehouden word. En verder van de trappen naar het *portaal*, of den voorhof, gaande, daar ziet gy recht voor u de openbare [1] Boekdrukkerye dezer Hogeſchole. Ook hebt gy aan uwe ſlinkerhand den [2] Kruidhof, die, alhoe-

digheid als jaaren, nu Gecommitteerde Raad van Holland. *Jac. Broekhoven* heeft tot uitvoerders van zijnen laatſten wille aangeſtelt de Borgemeeſters dezer Stad, aan wie, nevens een Profeſſor der Godgeleertheid, en den Regent van het Staten Collegie, hy de begevinge aanbevolen heeft. En *Sam. vander Zee* heeft dit gehele beſtel, en de verkiezing van Jongelingen, aan de Profeſſoren in de Theologie overgegeven. Deze hebben alle de inkomſten van de legaten toegewezen aan die, welke zich tot den heiligen Predikdienſt zouden bereiden. Maar *Bokkelman* en *Perizonius* aan die, welke zich op de Rechtsgeleertheid en beſchavende wetenſchappen zouden uitleggen. Deze twee laatſte hebben den Rector en Akademiſchen Raad tot Opzigters geſtelt, aan welken Rector en zijne *Aſſeſſoren*, of Byzitters jaarlijks de rekening van ontfang en uitgave moet worden gedaan.

1. *Boekdrukkerye.* Die voortijds zo vermaart was in de geleerde werelt door de letters van Plantin, Raphelengen, Elzevier; en nu van *Pieter van der Aa*, een naarſtig en vernuftig man; die alle zo veel, en over al, van de goede letteren verdient hebben, en dagelijks noch verdienen.

2. *Den Kruithoff.* Deze heeft zijn begin genomen niet lang na de inwijding van de Akademie, onder het opzigt van Dider. Outgers Clutius, die den zelven 't eerſt in order gebragt heeft. De eerſte, die alhier de Kruitkunde geleert heeft, ſchijnt geweeſt te zijn Gerard Bont, al in den jare 1587. Op wien gevolgt is Carel Cluſius, die zeer vermaarde kruidkenner. Daar na Ælius Everhard Vorſtius: Adolff Vorſtius: Flor. Schuyl: Arn. Syen: Paulus Herman; Petr. Hotton: en die nu in bediening is *Herman Boerhaven.* Zie *Orlers* bl. 202. *Meurſius* Ath. Bat. bladz. 31. die ene genoegzame beſchrijving daar van geven, zo als ze toen ter tijd geſtelt was. Des zelfs omtrek is twee of drie maal vergroot, en zijn de gewaſſchen oneindig vermeerdert. Hoe die nu is, kan de Lezer uit onzen *Boerhaven* zien, die in een dik boek, in *quarto*, als men zegt, gedrukt, beſchreven heeft, *een lijſt der gewaſſen, die in den hoff van de Akademie te Leiden zijn, en geteelt worden*, 1720. Het luſt my hier by te voegen de woorden, welke hy in zijne opdragt aan de Heren Curatoren en Borgemeeſteren gebruikt: *Laat my toe*, (zegt hy) *dat ik opentlijk zegge, dat 'er in de gehele wereld geen hoff gevonden word, die dezen uwen overtreft; 't zy dat iemant het getal der gewaſſchen telt; of de byzondere ſchoonheid der meeſten; of dat hy acht geeft op de netrigheid van de order, waar uit voorwaar zeer grote nuttigheid vloeit. Ik weet, dat die dit lezen, zich verwonderen zullen, dat in zo een kleinen tuin zo vele gewaſſen gevonden worden. Nochtans is het met die zaak zo gelegen. Maar ondertuſſchen maakt dit gebrek van grond my waarlijk een vergroting van zorge, en vernieuwinge van den jaarlijkſchen arbeid. Als ik dan durfde, zoude ik alleen bidden, dat, terwijle gy reeds driemaal, zedert den aanleg van dezen hof, dien vergroot hebt, gy woudet den zelven uitſtrekken tot aan de Stads muren: ze zouden dan de kruiden ſierlijker bevatten, ruimer*

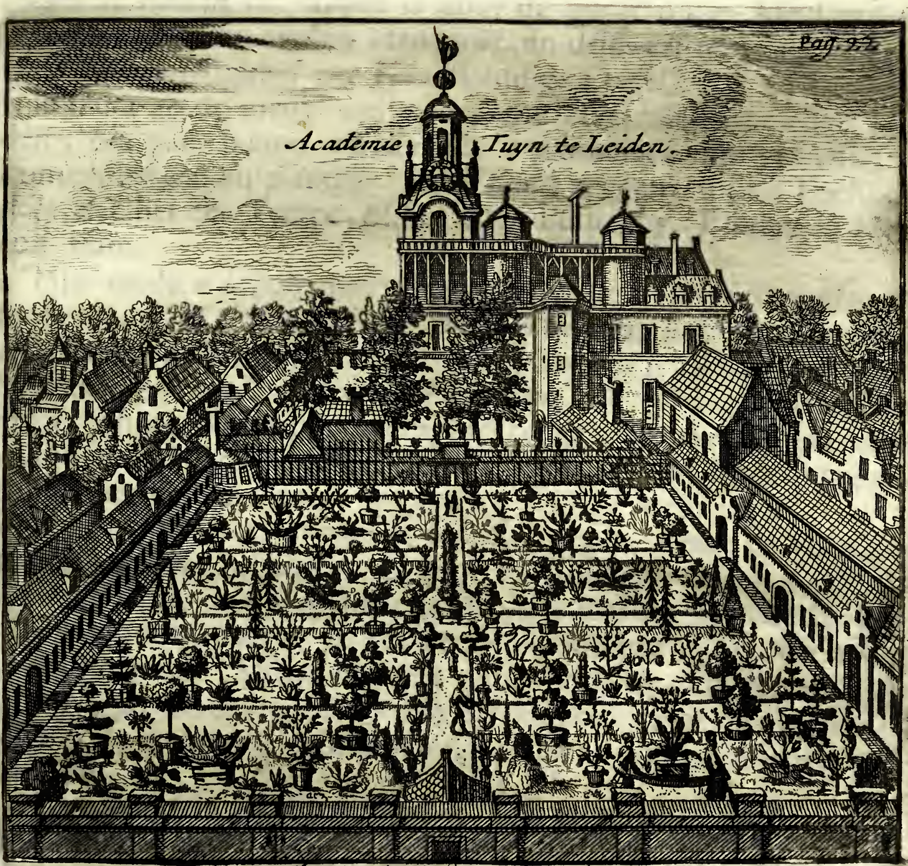

Le Jardin de l'Academie, tel qu'il est à present. 5

alhoewel van enen kleinen omtrek, echter zo net en ordentlijk geschikt, en zo rijkelijk voorzien is van allerhande gewassen, uit alle hoeken der wereld met zo vele moeite en kosten zamen gebragt, dat 'er, volgens het getuigenisse van alle die ergens enige hoven, tot een gemeen gebruik geschikt, gezien hebben, geen frayer te vinden is. Deze is door de gunst onzer Akademische Voorzorgeren driemalen vernieuwt, en driewerf uitgelegt. Dezen heeft de naarstigheid der Kruidkundige Professoren zo zeer verrijkt, dat ze op nieuw wel weder ene vergroting wenschen zouden, om alle hunne verzamelde rijkdommen en gewassen te konnen bergen en plaatzen. Gy zoud zeggen, mijne Toehoorders, dat het een Tempe, of het oude Pernassus, Pindus en Helicon ware.

Hier mede is echter uwe verwondering noch niet ten einde. De slinkerhand van dezen Lusthof word omsloten (hoe aartig!) met de Akademische [1] Rariteyt-kamer, voorwaar een schathuys van allerhande wonderheden, tot de *Physische*, of Natuurkundige, historie behorende, op 't heerlijkste toegerust. Achter het zelve vertonen zich op een Physisch Schouwtoneel, de Luchtpompen, en Waterwigtkundige, en andere nodige werktuigen, waar door de eigenschappen van de lucht, volgens welke de vloeibare stoffen en vaste lichamen, perssen en bewogen worden, duidelijk voor ieders oogen worden gestelt, alle met de alleruiterste naukeurigheid uitgevoert, en helder blinkende van wegen der zelver gedurig gebruik. Aldaar worden dan, door de alleruitgezochtste proeven, de krachten der dingen en de vermogens der lichamen, volgens de wetten der konste en der nature, naargespeurt en aangewezen.

Ter rechterhand opslaande, komt u de winkel van den [2] brandenden Vulkaan voor; alwaar ook, ten koste van het gemeen, des winters de *Chemische*, of stofscheikundige werken geoeffent worden,

mer voeden, en noch plaats geven van meer zoorten te zayen, van de welke ik zou durven beloven, dat ze eindelijk met den luister van deze Akademie en 't Gemenebest beter over een komen zoude. Gelijk ook onlangs, om dit goede voorstel werkstellig te maken, indien 't doenlijk was, met ernst overlegt is; noch of dit met den eersten mogte werkstellig gemaakt worden!

1. *De Rariteit-kamer.* Des zelfs Register is gedrukt en te krijgen.

2. *Den brandende Vulcanus:* Alhier doet onze wijdvermaarde *Boerhaven*, zo grote konstenaar, zijne *experimenten* of betogingen.

den, om de innigste lichamen der zelve door het vyer te ontdekken, en aan te tonen.

Alle 't welke indien gy stuk voor stuk bekyken wilde, voorwaar gy zoud in den omtrek van dit huis, en niet slechts in uwe herssen verbeeldingen, den zetel ener Platonische, ja meer dan Platonische, dat is, ener gehele Philosofische Republiek, afgescheiden van alle gewoel der borgerlijke onderhandelingen, die echter aan dit alles leven en geest verschaffen zouden, beschouwen. Doch genoeg hier van.

Ook moeten wy den dag der inwijdinge zelve, deze achtste der maand *Februarÿ*, zonder daar van iets te melden, niet voorby gaan. Want reeds voor vele eeuwen, dat is, in den jare 552. wanneer dit land noch in het midden der duisternisse zat, had de Keizer [1] *Justinianus* te Constantinopolen geboden, dat de Hebreërs de H. Schrift in de Latijnsche, of Griekeche, of in enige andere gebruikelijke talen, alwaar zy wonen, moggen lezen. Nu ordonneren ook, na verloop van 1023. jaren, op dien zelven dag, de Oppergebieders ('t zy my geoorloft dien naam te geven aan de Edele Gr. Mog. Heren Staten, die zamen gevoegt de hoogste magt voeren over de vrye Republiek der Hollanderen, met een gelijk, doch een veel goedertierner gezag) op den raad van den Prins van Oranje (voorwaar door ene verwonderlijke overeenkomste der lotgevallen) dat de Christenen hier ter stede geleert zouden worden den H. Bybel te lezen, niet slechts in de Hebreeusche tale; niet alleen de Grieksche schriften van *Hippocrates*, *Aristoteles*, *Herodotus*, en anderen; maar ook die boeken, die van *Justinianus* zelve over het Borgerlijke Recht in de Latijnsche tale zijn zamen gestelt.

Voornamelijk geeft eens acht, bidde ik u, op de gebeden ten tijde der inwijdinge zelve tot God, den Allerhoogsten Here, uitgestort. Want deze zijn geheel niet te [2] vergeefs noch vruchteloos ge-

1. *De Keizer Justinianus.* Zie *Novel.* 146. en over deze Nov. *Conrad. Ritterhuyzen* de Jur. Justin. p. 1. c. 1. p. 45.

2. *Te vergeefs.* Verre zy van Christenen, dat die door het ydele bygeloof der Heidenen zouden vervoert worden: nochtans schijnen de woorden van onzen deftigen *Petr. Cuneus* aan zommige waardig om hier by geschreven te worden, die in zijne Redenvoering op het eerste *Jubilé* van deze Akademie, sprekende van hare eerste inwijding den 8. Feb. 1575. geschied, zegd;

geweest; alzo kort na de stichtinge dezer *Universiteit* door de grote menigte der genen, die, werk van de Studien makende, alhier quamen wonen, en van verre herwaarts aanvloeyende, de luister der oude Akademien, en van *Leuven* zelve, niet weinig verduistert wierd. O wat een overschoon en heerlijk gezigte! waardig, dat men het niet ter loops, en als met een vlugtig oog beschouwe. Want alhier hebben straks, en in de volgende tijden, niet slechts de Hollanders en Friezen, en die de zeven Provintien (niet lange daar na door een allergezegenst verbond verenigt) bewonen; niet alleen de Nederlanders, Nederduitschers en Franschen; maar ook de Zwitzers, Britanjers, Hungaren, Polen, Russen, en zo vele andere volken, als 'er den Europischen aardkloot betreden, en onder die zelf grootachtbare Mannen, zeer aanzienlijke jongelingen, en ook doorluchtige Prinsen uit den eersten Adeldom, en Koninglijk bloed geboren, de wereldlijke, en dien het vooroordeel der verschillende Religien niet ingewikkelt had, ook de Godlijke en hoogste wijsheid gehaalt. Gelijk als noch der zelver namen, met hunne eigene handen in de Akademische Registers getekent, den lof dezer vruchtbare Moeder den nieuwsgierigen betogen en bevestigen konnen.

Onder deze alle nu in deze mijne Redenvoeringe (in hoe nauwe palen ik die ook besluiten moet) niet te gewagen van de twee Zonen, van den doorluchtigen Prins *Willem* den I. Stichter en Aanrader dezer Hogeschole, *Maurits* en *Frederik Hendrik*, rechtgeaarde Erfgenamen van hunner Voorvaderen dapperheid en eerampten, ware onverantwoordelijk. Deze wijze Vader, willende nu zelve in zijn allerdierbaarste pand een

zegt; *de strengheid van den winter begon toen op te houden, en klom de zon hoger, een teken van de aankomende lente. De oudheid heeft geoordeelt, dat 'er (indien 'er opgelet word) kentekenen zijn van alle zaken, en dat de voorzeggingen en voorwikkingen op het onverwachtste genomen worden. Van haar is tot een gedenkteken overgelevert, die een byzondere zorge hadden van alles op te tekenen, dat op dezen zelven dag, te weten den* 8. *van deze maand, terwijle de eer en beginselen der Studien in deze Stad ingebragt wierden, tot verwonderinge van een ieder, alhier een oyevaar, lange voor zijnen gewonen tijd, is aangekomen; welke vogel, en oudtijds en ten huydigen dage, met gemeine toestemminge, gezegt word een goed voorteken te maken, en de boodschapper van goede zaken te zijn. Echter hoe is alles niet overeenstemmig met deze voorzegginge geweest? wat zaken zijn niet aanstonts daar na, van dien tijd af tot op dezen dag gevolgt? hoe zijn niet daar na door een gelukkigen en voorspoedigen uitslag, midden onder de wapenen, niet anders dan of het vrede was, de konsten en wetenschappen door grote aanwassen vermeerdert, en tot die hoogte gesteigert, op welke die nu gezien worden?*

een proef nemen van zijnen gegeven raad, zond al in den jare 1582. den oudsten dezer beide, ontrent zestien jaren [1] bereikt hebbende, herwaarts; beneffens enen brief [2] aan den *Rector*, of Bestierder, en Raad der Leidsche Akademie, in de Latijnsche tale opgestelt, daar in hy dezen zijnen zoon op 't ernstigste aan de goede zorge der Hoogleraren *aanbeval*; als van welke hy verwachtte, dat *deze, door hen onderwezen in de dingen, die noodzakelijk waren, te eniger tijd de Republiek zoude konnen dienen, tot nut van dit gehele Gemenebeste, inzonderheid van Holland, en met enigen luister zijns naams.*

Gy hoort, mijne Toehoorders! het gevoelen, dat de Prins, by al de wereld wegens zijne wijsheid, voorzigtigheid en kloekmoedigheid zo zeer geroemt, van de nuttigheid der Akademie, om 'er de voornaamste Hoofden des Vaderlands, ja Prinsen zelve bequaam te maken, gehad hebbe. Gy ziet de gedienstige vriendelijk-

1. *Zestien jaren.* Want hy is te Dillenburg geboren uit *Anna* de Dogter van *Maurits*, Cheurvorst van Saxen, den 13. Novemb. 1567.

2. *In een Brief.* Deze luid, uit het Latijn overgezet, aldus:

V. H.

Zeer beroemde en geleerde Mannen, ik zende naar Leiden mynen Zoon Maurits, op dat hy aldaar meer vorderen mag in de goede weetenschappen, ende ook te zyner tyd (onder Gods zegen) rykelyker versierd met goede zeden tot my wederkeren. En alzo ik verhopende ben dit zelve te erlangen, eensdeels door U. L. voorbeeld, ende ten anderen door U. L. zorg en naarstigheid; zoo heb ik niet kunnen nalaten Hem U. L. door mynen Brief aan te beveelen; en van U. L. te versoeken, dat ge alles wilt aanwenden wat in uw uyterste vermogen is, om hem wel te onderwyzen en in de goede wetenschappen, en in de voortreffelyke zeden; ten eynde Hy dus, door uwe voorzorge, van alles, het geene nodig zoude mogen zyn, voorzien zynde, t'eniger tyd dienst moge doen aan 't geheele Gemeene-best; zo ten voordele van het zelve in 't algemeen, als wel van Holland in 't byzonder, ende ook tot enigen luister van zynen Naam. En of schoon my niet onbekent was, hoe zeer ge my en de myne volgenegen zyt, heb ik het nogtans van mynen pligt geagt U. L. dat gene te vergen, het welk ge uyt eigen beweginge my zoudet hebben ingewilligt. Verder wil ik dat ge overtuigt zyt van dat gene, dat ge my ook dikmaal mondeling hebt horen zeggen; dat en de Akademie, en uwe perzonen my altyd zeer ter herten gaan; het welk ge ook hier uit zeer ligtelyk kunt afmeten, dat ik even om deze redenen derwaarts myn Zoon heb afgezonden. Ik bid God, dat hy U. L. zeer Vermaarde en Geleerde Mannen, ende de gehele Akademie wil zegenen. Vaart wel. Vlissingen den xv. July 1582.

U. L. in zonderlinge vriendschap toegenege

WILLEM VAN NASSAUW.

Het Opschrift was:

Aan de zeer Vermaarde en Geleerde Mannen, den Rector en overige Professoren van de Leidsche Akademie.

delijkheid van zo groten Vorst tegens de Professoren dezer Hogeschole; alhoewel die alles aan hem verschuldigt was.

Ook heeft de uitkomst deze hoop niet te leur gestelt; wanneer gy overweegt, wat deze Jongeling, na dat zijn Vader door de schelmsche hand des moordenaars te Delft [1] was van kant gemaakt, zo gezegt als gedaan heeft. Want hy, door dit gansch droevig toeval van de Akademie geraakt, schreef niet lange daar na in zijnen brief [2] aan den Hoog-Bestierder en ook de verdere Hoogleraren

1. *Te Delft.* Door *Balthazar Gerards*, den 10. July 1584.

2. *Een Brief.* Deze luid, vertaalt, aldus:

MAURITS, GRAAF VAN NASSAUW, KATSENELLEBOGEN, VIANDEN, ENZ.

Agtbaare Mannen, My zoude niets aangenaamer ofte behaagelyker geweest zyn, dan dat ik alhier myn zaaken, zoo ik best konde, beschikt hebbende, aanstonds wederom naar Leyden, tot uwe Goede (Alma) *Academie, als tot de schoot van myn tederlievende Moeder, had kunnen keeren, om zoo aan Haar als aan U. L. voor de goede genegenheid my beweezen dankbaarheyd te betuygen. Dog, na dat het de Hoog Agtbaare* (Amplissimi) *Staaten onzes Vaderlands behaagt heeft, my hier te doen blyven, om des te gemakkelyker en spoediger hen, in den tegenwoordig dringenden last, welken ze voor het gemeene Best van Land en Kerke op zig hebben genomen, na myn klein vermogen, zoo veel doenlyk, by te springen; en my dus de gelegenheyd tot vervulling van dit myn regtvaardig verlangen is benomen; zoo heb ik niet kunnen nalaaten, om ook myn opregt hart t'uwaarts, Agtb. Mannen en jegens de goede* (Alma) *Academie* (*wyl ik op geen andere wyze kan*) *ten minsten door deeze letteren te betuygen. Uwe vaardige weldaaden mywaarts zyn my bekend. Ik heb dagelyks uwe zonderlinge genegenheid, geduurigen yver, en liefde 't mywaarts ondervonden. Hoewel nu egter myn magt en middelen in die staat zyn, dat ik U.L. geen behoorlyke vergeldinge kan toevoegen, wil ik egter dat ge verzekerd zyt, dat ik daar van, zoo lang ik adem haale, een zeer dankbaare geheugenisse zal behouden, ende dat ik met wil en daad* (*schoon geringe*) *my U. L. nooit zal onttrekken. Vaart wel Agtb. Mannen, en volhart altyd in de zelfde genegenheyd mywaarts. Delft den* XIX. *Sept.* 1584.

Zeer tot u dienst genegene

MAURITS, GRAAF VAN NASSAUW.

Het Opschrift was: *Aan de Agtbaare Geleerde Mannen, den Heer Rector en Professoren der Goede* (Alma) *Academie van Leyden in Holland.*

Dit zelve gevoelen heeft die selve Prins ook daar na uitgedrukt, als hy nu meerderjarig geworden zijnde, na het vertrek van den Grave van Leicester, een Rector moest verkiezen. Want aldus heeft hy geschreven: *Ik heb, zeer geleerde Mannen, uwen Brief ontfangen, waar uit ik verstaan heb, wat van mijn pligt en ampt zy in het benoemen van een Rector, of Bestierder uwer Akademie, gelijk my zulks ook blijkt uit het statuit, of de instellinge van mijn doorlugtigen Vader, van hooglosfelijke gedachtenisse. Gelijk hy nu altijd een volvaardige genegentheid heeft gehad voor ulieden, even zo ook dringen my de opwekkingen van mijn 's Vaders voorbeeld, het onderwijs en de opvoedinge, dien ik onder ulieden genoten hebbe, mitsgaders ook de liefde des Vaderlands, dat ik in de grote en middelbare zaken, de geheugenisse van mijn doorlugtige Vader, mijne dankbaarheid omtrent uliedeu, en de pligt, dien ik aan 't Vaderland verschuldigt ben, op allerlye wijzen betuige.*

leraren, *dat hem niets aangenamer noch liever had konnen gebeuren, dan ten allereersten naar Leiden, in den schoot harer vruchtbare Akademie, als tot dien van zijne allerliefste Moeder, te mogen wederkeren:* doch *dat het den Edele Gr. Mog. Heren Staten goed gedacht had, dat hy aldaar* (te Delft) *zoude verblijven.* En, na hen bedankt te hebben *voor de weldaden* van hen genoten, *wil hy, dat zy verzekert zullen wezen, dat hunner aller gedachtenis hem, zo lange hy leefde, ten hoogste aangenaam zijn, en hy hen noch met der daad, noch in genegentheid, ooit begeven zoude.* Ten besluite verzoekt hy, dat zy *hem na dezen altijd met hunne gewone liefde achtervolgen wilden.* Daar hoort gy de woorden van dezen Prins; maar ziet nu eens wat hy gedaan heeft.

Deze Jongeling, toen reeds aan het roer der Republieke gestelt, en oud zijnde achtien jaren, heeft echter de zelve met zo grootene voorzigtigheid bestiert, als hy met dapperheid den oorlog tegens den algemenen vyand gevoert heeft. Zo dat, gelijk hy zijne jaren, en aller verwachtinge te boven ging, hy ook gezegt kan

ge. Dewijle het dan nu mijne beurt is, een Rector, *of Bestierder te benoemen, gelijk ik het u dank wete, die my drie agtbare en geleerde mannen hebt voorgestelt, alzo ben ik blijde van wegen de Akademie, dat zy in deze zo smertelijke en gansch elendige tijden nog zodanigen heeft, die bekwaam zijn om zulke ampten te kunnen bedienen. Voorts, wanneer ik de gedagten van de Regeering van Leiden heb verstaan, en alle de zaken by my zelve, en met agtbare mannen overwogen, oordeel ik, dat de Heer Justus Lipsius, die tegenwoordig* Rector *en Bestierder is, in dat ampt volherde, en dat dit ten beste van de Akademie en Stad zijn zal. Ik verzoeke derhalven van hem, dat hy zich in deze niet wil onttrekken nog aan de Akademie, nog aan mijn verzoek, 't geen ik oordeel recht en billijk te zijn. Indien daar iet verder is, waar in ik in het toekomende uliedeu kan dienen en voorderlijk zijn, verwacht van my alle volvaardige behulpzaamheid ende yver. God, de Vader aller wijsheid, beware ulieden zeer lange in allerleyen voorspoet. Vaar wel. In den Hage 3. February, des jaars* 1588.

Onderstond:

Ulieder hertelijke Vrind

MAURITS VAN NASSAUW.

Het Opschrift was:

Aan den zeer eerwaardige
en Hoog-geleerde Heeren
den Rector en Professoren
in de Akademie te Leiden.

Voorts is aan te merken, dat deze drie, als mede meer andere brieven, als noch onder de papieren en charters van den Akademischen Raad bewaart worden.

kan worden, den wensch zijns Vaders tot enen stip toe vervult te hebben.

Maar wy moeten ook tot de Helden overgaan, door wier zeldzame geleertheid deze Hogeschool zo zeer is aangegroeit: en die, naar mijn oordeel, gevoeglijk in drie Tijdordens, ieder van vyftig jaren, gedurende welke de Akademie tot hier toe gebloeit heeft, konnen verdeelt worden. In den aanvang der eerste, by de oprechtinge der zelve, heeft *Caspar Coolhaas*, van wien ik hier voren reeds melding gedaan heb, de *Theologie*, of Godgeleertheid, allereerst onderwezen. *Theod. Egmond vander Nieuborg*, R. G. en Raadsheer in den Hove van Holland, las over het *Justiniaansche*, of Romeinsche recht, beneffens zijn Amptgenoot *Justus Menyn*, insgelijks Raadsheer en *Fiscaal*, of Landsvoorspraak. Welke namen, mijne Toehoorders! hoe grote en aanzienlijke bedieningen! Het Hoogleraarschap der *Medicijnen*, of Geneeskunst, aanvaarde allereerst *Pet. Forestus*, wien *Laurens van Oirschot* tot Amptgenoot wierd toegevoegt. *Ger. Bont*, *Med. Doctor*, leerde de *Mathesis*, of Wiskunde. Noch verhandelde de R. G. en Requestmeester *Corn. de Groot* de *Philosophie*, of Wijsgeerte.

En deze waren wel de eerste vermaarde Mannen, die ook de eerste gronden tot de verkregene wijdberoemtheid dezer Hogeschole gelegt hebben. Na deze, van welke alhier ook enigen slechts voor enen tijd, en buiten gewoon, dezen last op zich genomen hadden, zijn straks en vervolgens andere Leraars in allerlye zoorten van wetenschappen, als *ordinaire*, of voor altijd blijvende, Professoren gevolgt; wier namen [1] alle op te halen, en der zelver verdiensten ontrent de Studien uit te meten, de

1. *Wier namen.* Van deze Professoren, wie, hoe veel, wanneer, hoe lang, in wat rang, enz. deze bediening bekleed hebben: van de eerste kan voor een gedeelte gezien worden *Alma Academia Leidensis*, en *Meursius Athenæ Batavæ*, en andere. Van de laatste heeft *Martin. Soermans een regifter der Professoren van de Akademie te Leiden* in de Duitsche tale beschreven, en tot den jare 1704. gebragt. *Petr. van der Aa*, Drukker van onze Akademie, een zeer yverig man, en hebbende van de goede letteren veel verdient, bezorgt een beschrijving van het leven van alle Professoren, te gelijk met der zelver afbeeldzels, van de oprechtinge der Akademie tot deze onze tijden toe. Ik zal alleen naar den rang de Professoren van de eerste eeuwe opgeven: welke genoemt te hebben, is waarlijk hen geprezen te hebben.

de palen ener Redenvoeringe te buiten gaan, en den hoorderen niet zo aangenaam, dan wel den lezeren wezen zoude. Derhalven zal ik alleen hun getal beknoptelijk opgeven.

Gedurende deze eerste vijftig jaren, daar van ik alleen enige geringe beginzelen heb voorgedragen, bloeiden op deze Akademie, na *Coolhaas*, noch negentien [1] andere Godgeleerden; wier eerste was *Lud. Cappellus*, die ook ene Redenvoering [2], ter zelver inwijdinge, gedaan heeft. En veertien [3] Rechtsgeleerden, na de twee eerstgenoemden. Van de Geneeskundigen, zo *Theoretische*, of bespiegelende, als *Practische*, of beoeffenende, zijn 'er met de reeds gemelde *Forest* en *Oirschot*, elf [4] geweest. Doch het zou te lang vallen, alhier stuk voor stuk op te tellen alle de Ontleed- Kruid- en Scheikundige Professoren: om welke konsten te onderwijzen ook enigen uit de reeds aangehaalden gebruikt zijn. Van de genen, die de Wijsgeerte, en wel aller derzelver delen, als de *Logica*, of Redenkonst, *Ethica*, Zedekunde, *Physica*, Natuurkunde, *Metaphysica*, Overnatuurkunde, *Politica*, Borgerregeerkunde, *Astronomia*, Hemelloopkunde, *Geometria*, Landmeetkunde, *Arithmetica*, Rekenkunde, en *Mathesis*, of Wiskunde geleert hebben, zijn 'er na *Ger Bont* en *Corn. de Groot* noch twaalf [5] anderen gevolgt. By welke ik niet getelt hebbe (en daar ik echter van gewagen moest)

1. *Negentien.* Ludovic. Cappel, Guil. Feugueræus, Joan. Boll, Hub. Sturmius, Lamb. Danæus, Jo. Holman, Andr. Saravia, Luc. Trelcatius de Vader, Car. Gallus, Franc. Junius, Franc. Gomarus, Jerem. Bastingius, Jac. Arminius, Luc. Trelcatius, de zoon, Joh. Polyander van Kerkhoven, Sim. Episcopius, Andr. Rivetus, Ant. Walaeus, en Ant. Thysius.

2. *Redenvoering.* Die is te lezen by *Meursius* in Ath. Bat. na de opdragt en voorreden voor het eerste boek.

3. *Veertien.* Corn. Nieuwstad: Corn. de Groot: Justus Lipsius: Hugo Donellus: Jul. Beyma: Lubb. Hoenradius: Thom. Sosius: Everh. Bronkhorst: Ger. Tuyning: Corn. van Swanenburg: Jo. Linderhausen: Guil. Bont: Corn. Sylvius: en die tegenwoordig het hek sluit, is de uitgezochtste onder de Priesteren van Themis die vermaarde *Petrus Cunæus*.

4. *Elff.* Medicijns, zo *Theoretici* als *Practici*, zijn geweest (met de genoemde Forest, en Oirschot) Ger. Bont, Jo. Heurnius: Remb. Dodonæus: Petr. Pauw: Car. Clusius, en deze wel voor enen korten tijd ordinair, en daar na om de luister van zijn naam, en zijn voorname kruidkunde Professor honorair, El. Everh. Vorstius: Otto Heurnius: Rein. Bont, en Ewald. Schrevelius.

5. *Twaalff.* Adr. Damman: Petr. Molinæus: Jo. Mordisonius: Rud. Snellius: Dan. Heinsius: Rein. Bont: Guil. Jacchæus: Petr. Bertius: Willebr. Snell. van Royen: Petr. Cunæus, Casp. Barlæus: en Franc. Petr. Burgersdijk.

PETRUS TIARA,

Eerste Rector Magnificus.

Pag 31

moest) die deze wetenschappen in onze moedertale verklaart hebben. Een getal van negentien[1] wijdberoemde Mannen hebben het Hoogleraarschap in de Historien, Oudheden, Heilige, Uitlandische en Oostersche talen, en ook in allerleye Welsprekenheid, bekleed: onder deze was *Pet. Tiara*, de eerste *Rector*, of Bestierder dezer Akademie. Ik ga nu voorby, die mede haast te noemen waren, andere *Extrordinaire*[2], buiten gewone,

1. *Negentien.* Casp. van Gent: Herm. Reineccher: Petr. Tiara: Laur. Oirschot: Nic. Damnius: Basilius Pithodeus: Jo. Drusius: Bonavent. Vulcanius: Just. Lipsius: Rud. Snell: Franc. Rapheleng: Franc. Junius: Paul. Merula: Guil. Coddæus: Dominic. Baudius: Dan. Heinsius: Joh. Meursius: Jo. Ger. Vossius: Thomas Erpenius.

2. *Extraordinaire Lectores of* Lezers. Deze alle zal ik ook opnoemen, en wel van den beginne der Akademie tot deze onze tijden. Ik zal eerst van de Lezers beginnen, waar van de meeste daar na tot extraordinaire Professoren, en uit deze wederom vele tot ordinaire, of gewone, verkoren zijn. Lezers in de *Godgeleertheid* zijn in den eersten tijd geweest, Hub. Sturmius. In den tweden tijd Ger. van der Muelen. In den derden tijd Jac. Gailjard. In de *Rechtsgeleertheid*, in den eersten tijd Jo. Albert. Gryphius: Joh. Linderhausen: Arn. Vinnius: . . . . . Suthold: In den tweden tijd Jac. Mæstertius: Marc. Zuer. Boxhorn: Sim. Vinnius: Steph. Marchant: Joh. van der Does: Georg. Conr. Crusius. In den derden tijd Jo. Baptist. de Roccoles. In de *Medicijnen* in den eersten tijd Adr. van Valkenburg: Hub. Bijl: Henr. Florentius. In den tweden tijd Joh. Walæus, Antonis zoon: Albert Kyperus: Joh. de Ray: Lucas Schacht: Car. Demaats: In den derden tijd Jac. le Mort: Joh. Broen: Herm. Boerhaven: Bernh. Siegf. Albinus. In de *Wijsgeerte* in den eersten tijd Jo. Makelo: Ger. Jo. Vossius: Jo. Mordisonius: Willeb. Snell van Royen Rudolfszoon: Adr. Smout: Gilb. Jacchæus: Henr. Salomons: Nic. Hasius: In den tweden tijd Franc. Bannius: Jo. Botesius: Jo. Klenkius: . . . . Jarrigius: Jo. de Ray: Dav. Stuart: Ant. Geuling: Luc. Schacht: Wolf. Senguerd: Petr. Schotanus: Joh. Conr. Nuberus: Joh. Swartenhengst: Ger. de Vries: Wilh. Wilhelmius. In den derden tijd Joh. Casp. Seelmatter: Henr. Coetst. In de *Historien* in den derden tijd Joh. Conr. Nuberus: In de *Hebreuwsche* en andere *Oostersche talen*, in den eersten tijd Ferdin. Philippus: Joh. Antonides. In den tweden tijd, Hier. Harder. In de *Griekshe* en *Latijnsche tale* in den eersten tijd. Dan. Heinsius: In den derden tijd Sigebert Haverkamp.

Extraordinaire Professoren zijn in de Godgeleertheid geweest, in den eersten tijd. Car. Gallus: en Luc. Trelcatius de zoon. In de *Rechtsgeleertheid*, in den eersten tijd Nic. Dalius: Joh. a Myius van Adrichem: Jul. Beyma: Th. Sosius: Corn. Grotius: Ger. Tuningius: Corn. Pynacker: Corn. van Swanenburg: Domin. Baudius: Jo. Lettingius: Joh. Linderhauzen: Nic. Dedel. In den tweden tijd, Arn. Vinnius: Jac. Mæstertius: Ant. Thysius de jonge: Adr. Beekers van Thienen: Jac. Marchant. In de *Medicijnen* in den eersten tijd, Petr. Pauw: Rein. Bont: Otto Heurnius: Adolff Vorstius: Adr. van Valkenburg. In den tweden tijd, Jo. Walæus: Jo. van Horne: Car. Demaat: In de *Wijsgeerte* in den eersten tijd, Alex. Ratloo: Rud. Snell: Ant. Trutius Lyranus: Jac. Westerhoven: Jac. Ramseus: Petr. Bertius: Jo. Murditanius: Otto Heurnius Janszoon: Gilb. Jacchæus: Rein. Bont: Willebr. Snell: Nic. Hasius. In den tweden tijd, Franc. Bannius: Adr. Heereboord: Henr. Boom: Jo. de Ray: Dav. Stuart: Arnold Geuling: Godefrid Spinæus. In den

ne, Professoren en Lezers, uitstekende in alle de wetenschappen; my vergenoegende met de *Ordinare*, gewoonlijke, by dewelke toende meeste uitmuntentheid in de Studien was, gerelt te hebben.

Doch hier ter plaatze moest ik niet verzwygen, dat 'er, behalven de voorgaande, noch andere aanzienlijke, en in geleertheid uitstekende [1] Mannen, zelf uit alle de oorden der bewoonde wereld, of door eige beweginge, of van de *Curateuren*, of Bezorgers, en de Heren Staten zelve, op eerlijke weddens, naar de gelegentheid dier tijden, herwaarts genodigt, als tot ene algemene verblijfplaats van allerlye wijsheid, gekomen zijn; die alhier hunne woonsteden, den Godinnen der geleertheid toegewijd, gevestigt, en met hunne tegenwoordigheid, schriften, raad en daad den luister onzer aangroeyende Akademie uittermate vermeerdert hebben.

Maar ik zal uit zo groot een getal alleen enige weinige namen, doch die door de gansche geleerde wereld vermaard zijn, voordragen; als *Phil. van Marnix* [2], Heer van Aldegonde: *Jos. Just. Scaliger* [3], hoe groot een Man! doorgaans de Prins der geleertheid geheten: *Pet. Scriverius* [4], *Phil. Cluverius* [5], en anderen; wier eerwaardige gedachtenis niet dan met de geleertheid

den derden tijd, Wolferd Senguerd. In de *Historien* in den eersten tijd, Paul. Merula: Jo. Meursius. In de *Hebreeuwsche tale* &c. In den eersten tijd Franc. Raphelengius: Guil. Coddæus: Thom. Erpenius. In den tweden tijd, Ant. Hulsius: Hieron. Harder. In den derden tijd, Carel Schaaff. In de *Griekshe tale*, in den eersten tijd, Dan. Heinsius, Jo. Meursius. In den tweden tijd, Lamb. Barlæus Casparszoon. In de *Latijnsche tale* of *Welsprekentheid*, in den eersten tijd, Franc. Bredius: Domin. Baudius: Dan. Heinsius: Jo. Meursius: Petr. Cunæus. In den tweden tijd, Marc. Zuerius van Boxhorn: Ant. Thysius: Jo. Conr. Nuberus.

1. *In de geleertheid uitstekende.* Zie het geen de wijdvermaarde *Pieter Corn. Hoofd* in het 9. boek omtrent het einde van zijne *Nederlandsche Historien* alhier verhaalt.

2. *Phil. van Marnix.* Zie van hem *Alm. Acad.* bl. 32. *Meurs.* 178. 180.

3. *Jos. Just. Scaliger.* Zie van hem voor bl. 17. *col.* 1. onder aan.

4. *Petr. Schriverius.* Zie *Meursius* blad. 220 —— 228. is tot Haarlem in Holland geboren. Deze te Leiden in de Rechten zullende studeren, *zo hebben de aangename Musen de hand daar als opgelegt. Hy dan van de rechtsgedingen vreemt, heeft eenzaam, en afgezondert alhier geleeft; gelukkig door den omgang en vriendschap van geleerde mannen*; schrijft *Valer. Andreasz* die zijne doorgeleerde werken ook opgetelt heeft in de Duitsche Bibliotheek. bl. 760.

5. *Phil. Cluverius.* Zie *Meursius* bl. 291. Dan. Heinsius heeft de Lijkreden over hem gedaan. Zie des zelfs Redenvoering. bl. 98 —— 114.

heid zelve vergaan zal. Voegt by deze ook *Car. Clusius* [1], die, na dat hy bewintsman over de tuinen van de Keizers *Maximiliaan*, en zijnen Zone *Rudolph* den II. geweest was, alhier onder de geëerde Professoren heeft geleeft, en door zijne grote wetenschap der kruiden vermaart geweest is.

En deze zeer geleerde Mannen waren in dien tijd de enigste niet, die den roem en welstand dezer nieuwe Akademie uitbreidden, maar ook Vorsten, en die zelve uitlanders waren, hebben haar met eerbewijzingen opgehoopt. Want pas twintig jaren na hare eerste opkomst is ze door *Henr. de la Tour*, Hertog van Boüiljon, behoudzoon van onzen Prins van Oranje, op 't hoogste begunstigt.[2] Want die beroemde Held heeft van *Henrik* den IV. Koning van Vrankrijk, toegenaamt *de Grote*, voor de zelve enen heerlijken vrydomsbrief, of ene Bulle[3] (indien men het lie-

1. *Car. Clusius.* Deze Clusius van Lions in den jare 1593. alhier geroepen, wierd hem een jaarlijksche wedde door de Curatoren van de Akademie toegelegt: alwaar hy, zat van dagen en eer, overleden is in den jare 1609. oud 84. jaren, en begraven in de Marie kerk met een deftig grafschrift ter zijner gedachtenis op gemene kosten toegewyd. Zie *Meurs.* bl. 187. en *Valer. Andreasz* in de Duitsche Bibliotheek bl. 118.

2. *Op 't hoogste begunstigt.* Zie *Meurs.* bl. 29.

3. *Bulle.* Deze is wijdlopig genoeg van woord tot woord in de Akademische handelingen 6. deel bl. 33. te lezen. Is gegeven te Rouaan, in de Fransche tale geschreven in de maand van Januarii 1597. en van den Koning zelve ondertekent. In deze worden die woorden gevonden, dewelke ik zal uittrekken: —— *Het behaagt ons aan de Scholieren en Studenten van de Universiteit te Leiden toe te staan gelijke voorregten in dit gezegde Koninkrijk* (te weten Vrankrijk) *welke de Scholieren van andere vreemde Universiteiten genieten. Wy doen te weten, dat wy verlangende in alle dingen de Heren Staten* (van de vereenigde Provintien) *wel en gunstiglijk te handelen, en om hen te betuigen, hoe zeer hunne genegentheid en goede wille in ons gebied ons lief en aangenaam is, hebben wy met overleg van onzen Raad, en uit onze byzondere gunste, volle magt en Koninklijk gezag, toegestaan, en staan toe met dezen tegenwoordigen aan de gezegde Scholieren studerende op de voorsz. Universiteit van Leiden, gelijke rechten, voorrechten, preëminentien, vryheden, en immuniteiten in dit ons Koninkrijk, welke alhier de Scholieren van vreemde Universiteiten genieten; zonder dat nodig is te verklaren en van stuk tot stuk die rechten op te tellen* enz. *willende en bevelende dat zy die ten vollen en vreedzamelijk genieten* enz. *Echter verstaan wy niet, dat de Leermeesters in het Canonique recht, Godgeleerden, noch Geneeskundigen zouden mogen opentlijk lezen in dit ons gezegde Koninkrijk, onder voorwendzel van deze tegenwoordige concessie, maar zullen daar toe moeten hebben onze brieven van verlof, indien wy die aan hen verlenen wilden en geven enz.* Van deze Bulle maakt de wydvermaarde *Hugo de Groot* mede gewag in zijne Jaarboeken B. 5. op 't jaar 1596. *Op den zelven tijd is van Henrik verkregen, dat die getuigenissen, welke de Professoren in de Hogeschole te Leiden, na onderzoek der vernuften, mogten geven, ook in Vrankrijk zouden bestaan, en hunne tijtelen van waarde zijn.*

E

liever zo noemen wil) verkregen; waar by vergunt wierd, dat de Studenten der Leidsche Akademie door het gehele Rijk konden genieten de zelve voorrechten en vrydommen, welke die van andere buitenlandsche Akademien door geheel Vrankrijk genoten; en dat de *Doctoren*, Meesters (alhier daar toe gevordert) ook door het gansche Rijk tot alle bedieningen, daar toe zy bequaam geacht waren, zouden toegelaten worden: nochtans met die uitzonderinge, dat gene Meesters in het Geestelijk Recht, noch in de Godgeleerdheid, noch in de Geneeskunde, in 't openbaar en op den Professoralen stoel vermogten te leren, dan met verlof van den Koning zelve.

Daar hebt gy, mijne Toehoorders! de eerste Tijdorden der Hogeschole. Aldus nam die haren aanvang, en op deze wijze liepen die vijftig jaren voorspoedig en gelukkig genoeg af; behalven dat 'er op het einde der zelve enige twisten (och of die nooit weder quamen!) allereerst alhier ter plaatze zelve, ontrent enige stukken der Religie, die ook kort daar na tot partyschappen in de Republiek, wegens de ruste van buiten, in hare ingewanden zelve opgerezen, getrokken zijn; en, als meermalen gebeurt is, (de verdeeltheden der Regeringe onder den dekmantel der Godgeleerde onenigheden zich verschuilende) dezen gerusten vrede en gelukstaat onzer Akademie voor enen korten tijd gestoort hebben.

Doch deze geschillen niet lange daar na, door de goede voorzorge der Heren Staten, bygelegt, en de rust herstelt zijnde, quam eindelijk dat aangename jaar van 1624. aanlichten, het 49. na de inwijdinge dezer Hogeschole, en, zo men oordeelde[1], het Jubeljaar: dat oudtijds by het Israëlitische volk zelve, op Gods bevel, een vrolijke feestdag was. Welke ook in deze Stad, als de eerste vyftigste verjaardag dezes gewijden Tempels, met ene grote state-

1. *Zo men oordeelde.* De vermaarde *Cunæus* was van gevoelen dat het Jubiljaar komt op het 49. jaar, het geen grote mannen vast stellen. In tegendeel verzekeren andere, dat de tyd van het Jubiljaar *precise*, of net in 50. jaren besloten word, welk gevoelen ook gene grote mannen ontbreekt. Dit laatste heeft de in deze zaken zeer ervaren man *Joh. Meyer*, zeer vermaard Theologant tot Harderwijk, met vele redenen en geleertheid voorgestaan en verdedigt, in zyn herdrukt Boek van de Feesten der Hebreen bl. 343. De wydvermaarde Cunæus heeft die reden gevoert den 8. Feb. 1624. als hy de bedieninge van *Rector* zoude aanvaarden. Dezelve is de eerste in rang onder zijne Redenvoerigen, door zynen zoon Johan alhier te Leiden in den jare 1640. uitgegeven.

ſtatelijkheid, en verwonderenswaardige vreugde onder allerlye ſlag van menſchen, die met ene ongelooflijke menigte uit ganſch Holland kwamen toelopen, geviert wierd. Zijnde alstoen mede door den zeer geleerden en wydvermaarden *Pet. Cuneus*, op dien tijd zijn *Rectoraat* aanvangende, in de grote gehoorzaal der Akademie ene zeer welſprekende Redenvoering over het Jubeljaar zelve gedaan: en wierden, na God, als den Beſchermheer dezer Hogeſchole, op 't hoogſte gedankt, en de maaltijd met vrolijkheid geëindigt te hebben, by alle de liefhebbers van geleertheid en godvrucht, die men voorwaar te dier tijd onder allerly ſlag van menſchen, en zelf zeer vele onder de alleredelſten, vond, de grootſte vreugde tekenen bedreven. Alle 't welke voor ene eeuwe op dien zelven dag des voorleden jaars is voorgevallen.

Gaat nu, mijne Toehoorders! met my voort, en beſchouwt de twede Tydorder, die geenzins voor de eerſte, daar niets ſcheen toegedaan te konen worden, behoeft te wijken. Wat zeg ik, wijken? ja die de zelve verre overtreft. Want tot hier toe zagen wy maar als den kindſchen en jeugdigen ſtaat dezer Hogeſchole, waar uit, gelijk een menſch tot zijne jongelingſchap en mannelijke ſterkte voortgaat, ook by vervolg des tijds dit heilig Huis ſteeds aangroeyende, van dag tot dag meerder roem verkregen heeft, en luiſterrijker geworden is: zo zeer, dat het, als een volkome en volwaſſe man, mannelijk en kloekmoedig zijne wieken geroert, en door zijne achtinge de ogen en harten van geheel Europa overvloedig vervult en voldaan heeft.

Verwacht van my niet, mijne Toehoorders! dat ik alle de byzondere namen, of verdienſten, of de doorwrochte ſchriften der doorluchtige Mannen, die in ieder konſt en wetenſchap gedurende dezen Leeftijd gebloeit, en zich daar door vermaard gemaakt hebben, zal ophalen. Enigen van deze hebben niet voor zich alleen deze wijsheid bezeten, maar ook enigzins als voor hunne nakomelingen; zijnde de lof van hun roemwaardig verſtand zelf op hunne kinderen, en kindskinderen, ja, dat zeer zelden gebeurt, als by erfvolginge, op hunne achterkindskinderen overgegoten en afgedaalt: zo dat dezelve, met gene ongelijke ſchreden, de voetſtappen hunner voorouderen betredende, of de Stoelen dezer Hogeſchole verſiert hebben; of, niet ſlechts in deze Stad,

maar zelf door de gehele Republiek, dus tot den hoogsten trap der aanzienlijkste eerampten geklommen zijn. Waar van ik 'er alhier een vry groot getal voor mijne ogen zie.

Dit alleen zal ik vermelden; dat 'er van de zodanigen in dien tijd gebloeit hebben, tien [1] Godgeleerden, twaalf [2] Rechtsgeleerden, negen [3] Geneeskundigen, twaalf [4] Wijsgeren, en negen [5] Reden-

1. *Tien.* Jac. Trigland, te weten de Grootvader: Fred. Spanheim de Vader: Constant. l'Empereur van Oppijk: Abrah. Heidanus: Jo. Coccejus: Jo. Hoornbeek: Jo. Valkenier: Fred. Spanheim de zoon: Christoph. Wittich. Stephanus le Moyne.

2. *Twaalf.* Nic. Dedel: Arn. Vinnius: Jac. Mestertius: Bern. Schotanus: Dan. Colonius: Ant. Thysius de jonge: Adr. Beekers van Thienen: Alb. Ruys: Steph. Marchant: Jo. Fred. Bockelman: Georg. Conr. Crusius: Ant. Mattheus.

3. *Negen.* Adolph Vorstius: Adr. van Valkenburg: Jo. Walæus: Alb. Kyperus: Jo. Ant. van Linden: Jo. Hornius: Franc. de le Boe Sylvius: Car. Demaat: Theodorus Cranen.

Ik weet niet, door wiens verzuim het toegekomen is, dat 'er hier alleen *negen* opgetelt worden, dewijle ik 'er in mijn eerste schrift duidelijk *dertien* gestelt hebbe, (wanneer ik noch niet van voornemen was enige aanmerkingen daar op te maken) te gelijk met een optelling van de namen in den text van deze Reden zelve. In het uitschrijven (door wat toeval is my onbekent) zijn 'er vier overgeslagen, en dat getal van *dertien* is alstoen van den Corrector in *negen* verandert. Derhalven moeten 'er bygevoegt worden tusschen Franc. de le Boe Sylvius en Car. Demaat, die den eersten opgevolgt zijn, deze vier volgende, Flor. Schuyl: Car. Drelincourt: Luc. Schacht: en Arn. Syen.

By deze gelegentheid, alwaar van de Medicijnen, oft Geneeskundigen gesproken word, moet ik niet met stilzwijgen voorbygaan, dat deze, om hunne wetenschap voort te zetten, een uitstekende dienst doen in het gemene gasthuis, in 't welke verscheide bedsteden zijn, geschikt om de zieken te ontfangen, te koesteren, te verquikken en te genezen; te weten, voor die zieken, de welke uyt de arme menschen derwaarts door de Doctoren gezonden worden: die op kosten van de Akademie door twee Professoren in de Medecyne worden bezorgt; zulx zy by beurten ieder vierendeeljaars bezocht worden, en dat opentlijk in 't bywezen van alle de Studenten, zo dat hen de maniere om de siekten te onderzoeken en de oorzaken, met hunne gevolgen, en toevallen, en het geen een Geneeskundige noodzakelijk weten moet, geleert word; en zy alzo als met de hand tot de practijk geleit worden. En wanneer het gebeurt, dat iemand van die zieken sterft, als dan worden die lijken ten dienste van de studerende jeugd door de gezegde Professoren ontleed; op dat, zo veel mogelijk is, de verborge oorzaken van de ziektens openbaar mogen worden, en aan een ieder waarlijk blyken mag, welke partyen waren geraakt, en welke de aart der geraaktheid zy. Op dit nuttige werk, en als die gezegde bedsteden tot dat gebruyke waren opgericht, hebben zich in den eersten tyd uitgelegt Otto Heurnius: en Ewald Schrevelius. Deze zyn in den tweden tyd gevolgt: voornamentlijk Fr. de le Boe Sylvius: Luc. Schacht: en in den derden tyd Paul. Hermannus: Ant. Nuckius: Archibald Pitcarnius: Godefr. Bidloo: Fred. Dekkers: en die in dezen tyd daar op toeleggen, zyn Herm. Boerhaven, en Herm. Oosterdijk Schacht.

4. *Twaalf.* Jac. Gool: Jo. Bodecherus: Franc. Bamius: Adr. Heereboord: Adam Stuart: Henr. Bornius: Jo. de Ray: Dan.

denkundigen; in welk getal ze echter niet alle begrepen zijn, die alhier in de wetenſchappen gearbeid, en lof behaalt hebben. De alomvermaarde geleertheid van alle deze heeft in die eeuwe niet alleen ene grote menigte van Leerlingen, maar ook vele Mannen van ene onvergelijkelijke wijsheid, herwaarts getrokken.

Onder welke heeft uitgeblonken *Claud.*[6] *Salmaſius* (een naam, alleen door ze te horen bequaam allen liefhebberen der innigſte Letterkunde ene diepe eerbied in te boezemen) die alhier den tytel van Profeſſor eerenshalven voerde, en in groot aanzien was.

Ook is het getal der Leerlingen veredelt en beroemt gemaakt, niet alleen door Baronnen, of Graven en Vorſten; maar ook door Prinſen, die niet ſlechts met Koningen waren te evenaren, maar die by vervolg zelf ene Koninklijke kroon, en wel meer dan ene, gedragen hebben. Gedenkt doch eens, om 'er een ſtaal van te geven, gedenkt, zegge ik (die in ſtede van alle de andere zy) aan *Willem* den III. toen Prins van Oranje, daar na Stadhouder onzer Republieke, en Koning over drie naburige Rijken, de achterkleinzoon van dien groten *Willem* den I. aan wiens hoog gezag deze zetel van alle vernuftigheden zijnen eerſten oirſprong verſchuldigt was; als zullende, byna ene eeuw daaraan, den zelven de allerheilzaamſte leſſen van wetenſchap en deugd, als 't ware ter vergeldinge, inſcherpen; als waar door hy tot

Dan. Stuart: Chriſt. Melder: Godefr. Spinæus: Theod. Cranen: Burch. de Volder.

5. *Negen.* Marc. Zuer. Boxhorn: Ant. Thyſius de jonge: Georg. Hornius: Jo. Fred. Gronovius: Jo. Coccius: Theod. Rykius, Profeſſoren der hiſtorien en Griekſche tale: dog Jac. Gool, Conſtant l'Empereur van Oppyk, Allard Ugtman, in de Hebreuwſche.

6. *Claud. Salmaſius.* Zie van hem *Orlers* bl. 188. *Adolf Vorſtius* heeft de lijkreden over hem gedaan. Zijn leven, ſterven, ſchriften, en lofreden heeft Ant. Clementius in het brede de nakomelingſchap nagelaten, in de *Voorſpraken* voor het boek der *brieven* van *Salmaſius*, dewelke hy tot Leiden 1656. heeft uitgegeven. Deze is die vermaarde Salmaſius, dewelke in den jare 1632. door de Heren Curateuren alhier geroepen is, gelijk *Vorſtius* verhaalt, *op dat hy den luiſter van zijnen naam aan deze Akademie mededelen, met zijne ſchriften ophelderen, en met zijne tegenwoordigheid vereren zoude.* Hierom verzekert *Clementius* dat hy niet met den tijtul van *Profeſſor*, noch zelfs *Profeſſor honorair* geroepen is. Deze zaak onderzoek ik alhier niet: 't zy genoeg dat hy gemeenlijk onder het getal van deze laatſte zoort van Profeſſoren gevonden word: en ik kan voorwaar niet zien, dat hier door des groten mans lof enigzints benadeelt word.

tot dien uitmuntenden trap van hoogheid gesteigert is, en zijnen staat en waardigheid tot dat toppunt gerezen, zo voortreffelijk gehandhaaft heeft, dat hy de liefde zijns volks, de schrik zijner vyanden, en de beschermer dezer Republieke, zelf noch maar een Jongeling zijnde, geworden is.

Maar dit is allen bekent: doch 't gene ik hier byvoegen zal, weet een ieder niet; en zoude mogelijk, dewyle de manieren hedendaags daar van zeer veel verschillen, geen geloof vinden, indien het velen zelve niet gezien hadden, en het alle daarom kundig waren; waar van 'er als noch enige ooggetuigen in 't leven zijn.

Deze, deze, zeg ik, zo groot een Prins als hy toen was, en zo veel groter daar na geworden, wanneer hy alhier woonde, om zijne studien te betrachten (en gy, brave jongelingen! die tot dat zelve einde u hier ter stede bevind, spiegelt u vry aan dit doorluchtig voorbeeld) rekende het zich geenzins tot onere (wat zeg ik tot onere?) ja maar tot ere, in de grote gehoorzaal dezes Tempels niet alleen de gewone plegtelijkheden [1] dezer Akademie by te wonen [1]; maar ook, in navolginge van magtige Vorsten, (doch in ene andere eeuwe als deze) die het gansch niet onvoeglijk voor hunne hoogheid keurden, der Professoren huizen te bezoeken, hen als Vaders te raadplegen, te eerbieden, ook hunne scholen en leerzalen te betreden, en heilzame onderrichtingen uit hunne geleerde monden te bejagen, dit zelve deed.

Doch de tijd laat niet toe alles uit te meten, wat tot lof dezer Akademie te melden ware. Ten besluite zal ik alleen zeggen (maar niemant vatte 'er nijdigheid uit op) dat de naaryverige Akademien, of *illustre*, vermaarde, Scholen, in de naburige, en met

1. *Plegtelijkheden dezer Akademie.* Het welk hy gedaan heeft, niet alleen terwijl hy alhier als Jongeling woonde, maar ook dikwils daar na als hy nu al Stadhouder van deze Republieke was. Aldus is hy tegenwoordig geweest wanneer de Hoog Eerw. oude man *Heydanus* uit last en name van den Akademischen Raad den 30. April 1674. voor den Prins ene gelukwenschende Reden voerde. Gelijk mede op het volgende jaar den 8. February 1675. als het Jubilé van deze Akademie geviert wierde: als ook daar na. Dog als hy zelve niet tegenwoordig was, zijn van hem gezonden, die zijn Perzoon verbeeldden, zomwijlen den Graaf van *Solms*, zomtijds den Weled. Heer *Constant. Huigens*, Heer van Zelem, des Prinsen Secretaris, en andere mannen, of uit de Ridderschap, of de eerste in de Republieke.

met ons in verbond zijnde Steden, naar ons voorbeeld vroeger of later opgericht, als te Franeker in Vriesland, in den jare 1585. te Groeningen in het jaar 14. der voorledene eeuwe, te Utrecht in 1636. en eindelijk te Harderwijk in Gelderland in 1648, dat, zeg ik, die deze onze, in tijd de eerste, tot op dezen dag, ik zal niet zeggen niet overtroffen, maar in waardigheid, uitmuntenheid, en talrijken toevloed van leerzame jongelingen zelf niet geëvenaart hebben[1]: ja ook niet van de zodanigen, die (elders de gronden hunner studien niet ongelukkig gelegt hebbende) by troepen komen herwaarts aanvliegen, om 't gene zy zo wel begonnen hadden, alhier ter plaatze verder voort te zetten, af te doen, en te volmaken.

Doch op dat zich niemant hier over verwondere, als of dit van my zonder grond gezegt wierde, zo laat uwe gedachten eens gaan myne Toehoorders! hoe ook de Professoren in alle wetenschappen zelve, na dat zy in andere Akademien den roem hunner geleertheid en naarstigheid behaalt hebben, veeltyds niet ongaarne, noch tegens dank, herwaarts beroepen worden, om den schat van vele wysheid, dien zy na ene langwylige ervarenheid elders hebben opgelegt, en hunne bequaamheid om de jeugd te onderwyzen, alhier op dezen verhevenen Schouwburg der wetenschappen ten toon te spreiden: zullende deze standplaats met gene andere verruilen, voor dat zy (weinigen uitgezondert) hun leven met den dood verwisselen. Zo dat men zonder ene ydele beroeminge zeggen mach, dat in andere plaatzen de Orders der geleerde Mannen zyn, maar dat alhier ter stede[2] de Raad zelve is.

Doch

1. *Geëvenaart hebben. Grotius* in zijn jaarboeken b. 5. op het jaar 1596. van de Akademie van Leiden sprekende, schrijft aldus: *In 't korte, alhoewel de Friesen de Akademie van Franeker met het zelve opzicht opgerecht hadden*, (te weten tot bewaringe van de vrijheid in den Godsdienst en Burgerlijken stant) *is de Hogeschole van Holland zo door den uitstekenden roem der Hoogleeraren, als door de menigvuldige toeloop van hare eige Burgeren en vreemde jongelingschap, de andere in aanzienlijkheid en luister verre te boven gekomen.*

2. *Alhier ter plaatze.* Dezelve grote man *Grotius*, na dat hy gesproken hadde van de vermaarde mannen, die in deze Akademie gebloeit hebben, als Donellus, Lipsius, Scaliger, Rapheleng, Vulcanius, Franc. Junius, Adr. Junius, den Heer van Aldegonde, Clusius, van welke hy ene korte beschrijving opgegeven had de, zo voegt hy daar achter eindelijk by: *De Jon-*

Doch hoe vele en verscheyden zijn de beurtwisselingen der menschelijke zaken! alzo dat 'er niets zo bestendig is, noch zo zeer voor den wind gaat, 't welke niet te eniger tijd enen stoot kryge, of door tegenspoed worde aangelopen. Want gelijk het einde der eerste Tydorder hare zwarigheid en rampen geproeft had, alzo hadden inzonderheid twee toevallen den uitgang dezer twede byna dodelijk gemaakt. Het eerste van welke (door God zelve ons toegezonden) in den jare Negen en zestig der voorledene eeuwe, door ene allerdroevigste zoort van pestilentie, de stad Leiden, het Raadhuis, de Kerk, en eindelijk ook deze onze Akademie zeer zwaarlijk

Jongelingschap, *door zulke Meesters en voorbeelden aangespoort*, *is tot die menigte aangegroeit*, *dat de konsten en wetenschappen*, *dewelke het gemene en byzondere nut nader waren*, *en het meeste voordeel aanbragten*, *en die te voren wegens gebrek van liefhebbers stil en onder de voet lagen*, *thans niet genoeg waren om de verstanden te voeden* enz. Op de zelve wijze spreekt *Gerard Brand* in de Beschrijving van het leven van den Phenix van onze Duytsche Historieschrijvers Pieter Cornelisz. Hoofd, bl. 5. verhalende, dat hy op de Akademie van Leiden gezonden was, om te studeren; alwaar hy duidelijk zegt, dat de zelve in dien tijd door de gehele Christen wereld vermaart was wegens de geleerdste mannen, waar van hy als toen ene lijst opgaf. Hy doet eindelijk daar by: *In dezen Queekhof van doorlugtige verstanden verkeerde toen ter tijd mede dat uitmuntend wonder van de natuur*, *Hugo de Groot*. *J. Revius in zijne inwijdingsrede in het Theol. Coll.* heeft dit: *Eindelijk moet men tot deze*, *ik zegge deze vermaarde Leidsche Akademie komen*, *die zo verre alle andere Akademien van alle tijden en plaatzen*, *ik zal 't niet uit flaterye zeggen*, *overtreft*, *gelijk de Poëet zegt*, *als de mane tusschen de kleindere sterren uitblinkt.* En Jo. Hoornbeek in zijne Inwijdingsreden: *Ze is de allereerste*, *en moeder van alle de andere in Nederland*, *de moeder*, *zegge ik*, *van de studien en letteren*, *en van alle wijsheid*, *waar van dit vaderland overvloeit*, *en zich aan buitenlanders*, *ja zelve de gehele wereld*, *tot een wonder maakt*, enz. Ik zal hier byvoegen dat licht van alle geleertheid, onlangs het sieraad en de steun van de Utrechtsche Akademie den groten Jo. Geor. Græyius *in zijne Lijkrede op het overlijden van Franc. Burmannus* bl. 331. die van de Stad Leiden dit duidelijk zegt, en wiens getuigenis zo groot is, dat men niets meer vorderen kan; *ze is de grootste en rijkste van alle de Hollansche Steden*, *uitgezondert Amsterdam. Deze Stad heeft boven de andere vereerlijkt*, *en boven alle verheven de wijdvermaarde en luisterrijke Akademie*, *dat heiligdom van wijsheid en alle geleertheid*, *in de welke meer grote mannen*, *die de eerste in verstand en geleertheid waren*, *gebloeit hebben*, *dan in alle andere Akademien van geheel Europa.* Ik zal tot vervullinge hier by doen, het geen gelezen word in het *Supplement* van het groot Historisch Woordenboek van *Lud. Moreri*, op de gebeurtenis van *Wittich.* (Christoph) alwaar gezegt word, dat, na dat hy op vele plaatzen gestaan hadde, hy eindelijk tot den stoel van Leiden geroepen is. Eindelijk, *dit is het lot van de Universiteit te Leiden*, *dat de bequaamste Professoren aldaar hunnen loop komen te eindigen*, *en hun werk ten einde te brengen*; *als zijnde op een der vermaardste Schouwtoneelen van geheel Europa. Onze Wittich is dan aldaar geroepen tot Professor in de Godgeleertheid in den jare* 1671. *enz.*

lijk heeft aangetast; deze van een overgroot getal der aanzienlijkste inwoonderen berovende, en de andere van hare voornaamste pilaren en sieraden ontzettende: zijnde de Professoren mede byna tot op de helfte weggerukt en gesmolten. Onder deze stierf mede dat grote pronkstuk onzer Theologische order, dat helderste licht aller Schriftgeleertheid, *Joh.* [1] *Coccejus.* Welken zwaren slag de Stad en Akademie daar door overgekomen zy, heeft in dien tyd de grote Godgeleerde en geoeffende Redenaar, *Abrah. Heidanus*, die eerwaarde Oudeman, en blinkende star dezer Hogeschole en der Leidsche Kerke, van den Akademischen Stoel zelve in ene openbare Redenvoeringe betreurt.

Dit verlies door Gods goedheid naulijks herstelt zynde; ziet daar wederom ene twede ramp, niet lange daar na, in den jare 1672. daar op volgende, ons door de vyanden toegebragt; die, gelijk als den ganschen Vaderlande, ook onze Hogeschole doodlijk scheen te zullen wezen. Ach my! die genoodzaakt worde in dezen ene droefheid te vernieuwen, die niet is uit te spreken. Deze Stad zelve, en deze Akademie in de Stad, kon, van hare wallen afkykende, met hare ogen den rook ener grouwelijke verwoestinge in de nabuurschap zien opgaan; terwyle het vyandlijke Fransche leger, onder het geleide (niet zo zeer van enen mensch, als wel van een gedrocht) de zeer volkrijke dorpen *Swammerdam* [2] en

1. *Joh. Coccejus.* Dezen heeft Maria Heinsius, de Huisvrouw van zijnen enigen zoon Jo. Henric. Coccejus S. S. Th. Doct. Griffier van de Leenkamer van Holland en Secretaris van des Generaliteits Rekenkamer, een gedenkteken, en afbeeldzel van marmer doen stellen in de St. Pieters Kerk, alwaar hy begraven is. Het opschrift luid aldus: „De Weduwe „ en Kinderen van den voortreffelijken „ Godgeleerden Johannes Coccejus hebben alhier des zelfs gebeente, den wederkomenden Christus geheiligt, doen „ nederleggen in 't jaar der voorledene „ eeuwe 1669. in 't 66. zijnes ouderdoms: „ wiens scherpzinnigheid, ervarenheid en „ naarstigheid in het uitleggen, verklaren, en overdenken der H. Schriften; „ en zijn afgesloofde arbeid in de Akademien van Franeker en Leiden, de „ gansche wereld bekent zijn. En „ heeft de schoondochter en weduwe „ Maria Heinsius gewilt, dat ook alhier „ het overblijfzel van zijnen zone Joh. „ Henr. Coccejus, der H. Theol. Doct. „ Griffier van de Leenkamer van Holland, en Secretaris van de Generaliteits Rekenkamer, neffens die zijner „ Ouderen begraven, en het hare daar by „ gevoegt zoude worden; en by uiterste „ wille begeert, dat dit gedenkteken voor „ haren waardsten Schoonvader en Echtgenoot gestelt wierde, in 't jaar 1712.

2. *Swammerdam.* Deze droevige geschiedenis is in 't brede beschreven door *Petr. Valkenier*, in zijn verward Europa, in het Duitsch t'Amsterdam in den jare 1675. gedrukt. bladz. 840.

en *Bodegrave* met ene dol woedende, en meer dan barbarische wreedheid in brand stak; als of zy in dien enen nacht hunnen naam van wellevendheid, anderzins alomme zo zeer geroemt, enen eeuwigen brandmerk achternalaten wilden; alzo zy voorgenomen hadden, na alles omgebragt en verbrand te hebben, voorts op deze Stad aan te trekken, en alhier mede alle onze bezittingen, huizen, en menschen te vernielen, indien gy het, o God onzer Vaderen! niet belet hadde. Zonder deze zyne bescherminge, en die alleen, was het met u, o goede en vruchtbare Moeder! gedaan geweest. Ook was die uwe zo rijke Boekerye weggeraakt: zo wel als alle uwe zeldzame en kostelijke huisraad, tot de vrye konsten en wetenschappen behorende; die of door de verslindende vlam verteert, of, gelijk het te *Praag*,[1] te *Heidelberg*,[2] en in andere plaatzen gegaan is, door de wrede handen der zoldaten geplondert en weggerooft zouden zyn geworden.

Ik zelve, noch maar een jongen zijnde, heb in dien tyd, en kan 'er alsnoch zonder schrik en ontzettinge niet aan gedenken, met deze myne ogen gezien, dat de jeugd, op deze Akademie studerende, tot ene Kompagnie voetknechten wierd aangeschreven, de wapenen opnam, aangegort en geoeffent wierd, om den Godsdienst en onze aloude Vryheid tegens alle vyandlijk geweld te verdedigen, en de Stad zelve te versterken: zo dat de bescherming, welke de gewapende stoet der borgeren,

1. *Praag.* Wat de Akademien, Boekerijen, Collegien, en Kerken in Bohemen, en byzonderlijk te Praag overkomen zy, door de droevige oorlogen, heeft *Ph. Abelinus* in 't toneel van Europa beschreven. In 't eerste deel bl. 655. op 't jaar 1622.

2. *Heidelberg.* Alhier was voortijds een vermaarde Boekerije, voorzien van allerlei slag van oude geschreven boeken, door welkers naam onze Cl. Salmasius zodanig aangezet was, dat Ant. Clemens in des zelfs leven van hem verhaalt: *Als hy dan geheel en al brandde in begeerte om de Kerkelijke geschiedenissen in den grond te kennen, en hy voorzag, dat de Studie der Philologie hem daar toe ten voorname hulpe zoude strekken, en dat zo vele geleerde mannen, door welke Duitschland alstoen vermaart was, zo vele uitgekipte, en te vergeefs elders gezochte boeken van de eerwaarde oudheid, met welke de Bibliotheek van de Paltz boven alle andere voorzien, pronkte, dagt hy alleen om Heidelberg, en verlangde daar na.* Deze zelve Bibliotheek is in dien gezegden bloedigen oorlog uit Heidelberg naar Romen vervoert, en is noch in de Bibliotheek van het Vatikaan van andere boeken afgescheiden: gelijk *Burnet* dezelve alzo gezien heeft, daar van meldende in zijne reize door Italien. Vorders van de Boekerije wanneer, en door wie van zijn plaats vervoert, zie *Abelinus* bl. 734 op het jaar 1623. en de historie van de Paltz door *Tolnerus* beschreven, hoofdst. 3. bl. 106.

ren (alstoen de eerste Professoren in de Akademie inleidende) voorhenen aan Pallas belooft had; deze Pallas nu weder op hare beurte met hare blinkende wapenen voortrekkende, dien zelven bystand aan de Stad betonen wilde.

Over deze gebood als Kapitein *Christ. Melder*, uit den rang der Professoren; een Man van ene Wiskundige snedigheid, en te gelijk van ene heldhaftige kloekmoedigheid; die, volgens de regelen zijner konste, de wallen in order brengen, sterktens opwerpen, en de voorschanssingen verdedigen zoude.

Aan deze Keurlingen wierd de Stads poort, daar door men naar den Hage, de zitplaats van de Vaderen des Vaderlands, reist, staande allerdichtst aan der Musen Tempel, te bewaren gegeven en aanbetrouwt; tessens met de naby gelegene wallen en torens, om ten allen tyde, als dichte onder het oge zynde van deze hunne goede Moeder, te wakkerder en onverschrokkener den vyand van haar af te keren.

Hoe vaardig deze dien last op zich namen, hoe waakzaam zy by nacht en by dage, en ook hoe geschikt en gehoorzaam aan hunnen geleerden Oversten [1] waren, heeft in dien tyd, en in 't vervolg de gansche Stads borgery tot hunnen lof by monde en by geschrifte getuigt; zo mede de Overheid der Stad zelve.

Ook heeft dit, myne Toehoorders! van den Akademischen Stoel verkondigt die gansch beschaafde *Janus Groenendijk*, uit Borgemeesterlijke Voorouderen geboren, een groot beminnaar der Rechtsgeleertheid, Geheimschryver dezer Stad, kortom een Man, in wien de geleertheid met de borgerlike voorzigtigheid om den palmkrans scheen te stryden; deze voorname begunstiger onzer vruchtbare Moeder, gelijk ik zelve, in dien tyd alhier ter studie leggende, en vele uwer, gehoort hebben. Deze *Groenendijk*, zegge ik, hebben wy van die gemelde plaats dat

1. *Oversten.* Zijn Lieutenant was *Car. de Maatz* Med. Doct. en Chemiæ Professor. Vaandrigs waren uit de Studenten van deze Akademie, de eén na den anderen van de kloekste Jongelingen, onder de welke mede geweest is de doorluchtige *Sobietsky*, wiens Oom was die onverwinnelijke Koning van Polen, *Jo. Sobietsky*; en de laatste was de vermaarde *Conr. Ruysch*, nu Oud-Burgermeester dezer Stad; by wien het Vaandel van de Akademische bende tot ene eeuwige gedachtenisse, en ter eere van zijn geslachte, noch zorgvuldig bewaart word, en noch onlangs van my gezien is.

dat zoetvloeyende en uwer aller nalezinge waardige *Vaars*[1] horen opdeunen; zijnde *toegewijd ter onsterflijke ere der voortreffelijkste Mannen, die, Studenten der Leidsche Akademie zijnde, zo dapper, en niet zonder roem, voor de behoudenis des Vaderlands, der Stad en Hogeschole, en tot vreugde van alle eerlijke lieden, in den jare* 1672. *gedient hebben.* Toen was het, dat wy uit alle de delen van 't Vaderland de voornaamste Mannen herwaarts zagen komen, waar van 'er noch velen in 't leven zijn; ja, van welke ik 'er zelve noch enigen alhier voor my zie, die te dezer tijd het hoogste bewint in de Regeringe der Stad en Republieke aan de hand hebben, en de rechten van oorlog en vrede kloekmoedig, ongekreukt en zuiver beschermen. Wy hebben gezien, herhale ik nochmaals, dat die zelve Mannen, na dat dit Heldendicht tot hunnen lof was opgezegt, met ere, de een na den anderen, tot dien zelven Stoel beroepen wierden, en dien beklommen, onder den toevloed van vele doorluchtige Heren, die den zelven omringden. Ook zagen wy, dat die zelve, uit den naam van de Magistraat dezer Stad, door den gemelden Redenaar met een waardig gedenkteken, aan hunne verdiensten verschuldigt, met enen zilveren penning, ter eeuwiger gedachtenisse van het gebeurde, en ten onsterflijken roem van hen en hunne familien, vereert en beschonken wierden. Hoedanige gedenkpenningen als noch, gelijk ene Stedekroon, in veler kabinetten onder de geachtste schatten zorgvuldig en met recht voor den nakomelingen bewaart worden. Op dezelve staat dit Vaarsje gemunt;

Stof vry, o Griekenland! dat Pallas durfd' bespringen,
En Troyen won, door 't paard, dat monster van een beest.
Minerva Leiden dekt door hare voedsterlingen.
Raad, Lezer! wien de Maagd meer gunstig is geweest.

Te

1. *Vaars.* Dat zelve is te Leiden gedrukt 1683. waar by ik 'er noch twee moet voegen, die de zelve Heer Groenendijk met zijn eigen hand geschreven heeft by de gedrukte, en aan ieder lid van die Krijgsbende omgedeelt zyn, die hy alle uit naam van de Regering der Stad bedankt heeft voor hunnen getrouwen dienst. Deze my door den Heer Ruysch medegedeelt, luiden aldus, na dat eens iegelijken naam op het hoofd geschreven was:

Hoewel de roem zich zelf naar waarde kan vereeren,
En deugd haar eigen werk op 't herelijkst beloont;
Zo kan 't niet schaden, dat, op 't hoog bevel der Heren,
Uw dienst, o Held! word door mijn tekening bekroont.

J. v. GROENENDYK.
Secretaris.

Te weten, zo hoog ſchattede de Overheid van Leiden dezen onzen, den Godinnen der wijsheid toegewijden, Tempel, en die zo vaardige pogingen der Akademiſche borgeren, om de Stad te helpen bewaren en beſchermen [1]: geheel niet ontaart zijnde van dat verſtandige gevoelen hunner Vorouderen. Want die hadden reeds in de voorledene eeuwe, naulijks vyftien jaren na de ſtichtinge dezer Hogeſchole (wanneer enige wangunſtigen, door nydigheid over den voorſpoed der Stad, en aanwaſſende Akademie aangedreven, driftig beraadſlaagden, om de zelve in ene andere Stad over te brengen) in de tegenwoordigheid van de eerſte Mannen, opentlijk betuigt, dat zy, als der zelver nakomelingen, en van het zelve gevoelen zijnde, by openbare geſchriften [2], onlangs door hen uitgegeven, en ter vergaderinge van de Edele Mogende Heren Staten overgelevert, ook niet nagelaten te herhalen; te weten, *Dat zy de Univerſiteit alhier houden en achten, niet alleen als lief, en waard, maar voor hunne enige en beſte parel; en dat zy hen alles liever zullen laten ontnemen, dan zich van de zelve berooft te zien.* O voortreffelijk oordeel, aan wijze en verſtandige Overheden ten volle betamende! O uitmuntende liefde! De grote en goedertiere God geve, dat ook de Voorgangers der Akademie insgelijks, door hunne genegenheid tot de Stad en de Hoge Regeerders der zelve, onverzettelijk by dat voornemen blyvende, ten allen tyde door ene onderlinge goedgun-

1. *Om de Stad te bewaren.* Alhier moet ten dienſte van de nakomelingſchap aangetekent worden, dat deze Stad voor een eeuw van der Spanjaarden verwoeſting bewaart, nu tegens der Franſchen overval verdedigt, de zegepralende vijandelijke legers, tot hare onſterfelijke eere, alhier zodanig geſtuit heeft, dat zy gene meerdere voortgangen in Holland doen, noch zich geen voet verder bewegen konden; en dat aldus ons gehele Vaderland anderwerf ene dankbare erkentenis aan de zelve verſchuldigt is.

2. *Openbare geſchriften.* Ziet de *Deductie*, of het *verhaal*, uit name van de Magiſtraat van Leiden geſchreven door Petrus Marcus, Penſionaris der Stad, en overgegeven aan de Heren Staten van Holland en Weſtvriesland, den 23. july 1717. bl. 19. waar in gewag gemaakt word van *een vertoog, uit naam van de Heren Baljuw, Borgermeeſteren en Schepenen, aan den Grave van Leiceſter overgegeven, den 4. Juny 1586.* by gelegentheid, dat toen ter tijd eenige zaken verhandelt wierden, die tot nadeel van de Akademie konden ſtrekken; in welk de aangetoge woorden voorkomen, en alhier verhaalt worden. Voorts hoe groot een voordeel de Akademie aan het Vaderland en de Stad toebrengt, ſchrijft mede duidelijk de eerſte Burgermeeſter van Leiden *J. J. Orlers*, in zijne beſchrijvinge van deze Stad, bl. 201. en wy hebben het zelve reeds hier voren uit *Grotius* verſtaan.

gunstigheid den anderen omhelzende, met zamengevoegde en in alles verenigde harten en krachten, malkanders welwezen en achting ongeveinsdelijk zoeken en bevorderen mogten!

Doch om wederom ter zake te komen, zo heb ik nu te spreken van het vrolijke Feest des tweden Jubeljaars, in het honderdste jaar na de stichtinge dezer Akademie, als wanneer de donkere wolken van dien grouwelijken oorlog een weinig verdreven waren, alhier geviert. Deze was die vermaarde achtste dag van de maand *Februarij* des jaars 1675. En ziet daar van alle kanten zo vele uitmuntende Mannen van allerlyen rang en waardigheid herwaarts toevloeyen! Alle hoeken der grote gehoorzale zyn met zamengepakte scharen van Toehoorderen vervult en opgepropt; die zelf, hoe ruim die anderzins zy, zo groot ene menigte niet omvatten noch bergen kan.

In den kring der Toehoorderen bevind zich de Prins van Oranje, *Willem* de III. zelve; niet lang te voren een borger dezer Akademie, en alstoen de Bestierder des Vaderlands; en, gelijk hy de erfgenaam was der aloude toegenegenheid ontrent dezen Tempel, onder het beleid zijns Overgrootvaders gesticht; alzo ook de goedertiere Beschermer en Handhaver, als mede de Toeverlaat en luister der geleerde Mannen, geweest is. De Vorst zettede zich in de eerste plaatze, allernaast aan den Stoel, dien, *Arn. Syen*, als *Rector Magnificus*, beklom. Elk was luisterscherp naar dezen Redenaar; die aanhief, en ene zeer sierlijke Reden voerde, en de zelve met een bly Vaars besloot (och of het tot ons overgekomen ware!) daar in hy voornamelijk des Prinsen lof bazuinde en verhefte, en aldus, onder ene allergunstigste toejuichinge der gansche vergaderinge, het eerste honderdjarige Jubelfeest besloot en ten einde bragt.

Daar op volgde straks een allervrolijkst gebrom der Toehoorderen (die tot hier toe aandachtig naar den Spreker geluistert hadden) onder het geklank van een allerzoetst Musiek, zo van velerhande snarenspel, als van menschen stemmen: zijnde niets vergeten van alles, wat tot herhalinge en verdubbelinge (pas vier maanden te voren van dien zelven Stoel door *Spanheim*, den Zoon, dien gulden mond, insgelijks het honderd-

derdjarige Feest [1] van de verlossinge der Stad van de belegeringe der Spaanschen geviert zijnde) scheen te behoren; en dat bequaam was, om die allerheuchelijkste gedachtenis van die dubbele en overgrote weldaad; namelijk, en van de behoudenisse der Stad, en de stichtinge dezer Hogeschole, uit te drukken.

In dezen zoude ik my moeten beroepen op uwe getuigenissen, hoog eerwaarde Oude en bejaarde Mannen! die, in dien tyd jongelingen zijnde, deze plechtelijkheid hebt bygewoont. Onder welke ook gy zyt, doorluchtige Heer van *Maasdam!* zijnde uw Hoogedele Vader toen eerste *Curator*, of Bezorger der Akademie; en gy nu mede de eerste der Ridderschappe; het hoofd dezer Bezendinge, wegens de Vaderen des Vaderlands; en de hoogste luister dezer Gehoor-zale! U lieden bidde ik, gy wilde doch aan dit mijn waarachtig zeggen hier na getuigenis geven; en onder den uwen, die afzonderlijk het overige van den dag in vreugde staat door te brengen, verhalen; en ook uwen nakomelingen vertellen, wat uwe ogen in dien tyd gezien, en wat uwe oren gehoort hebben van alle die oprechte blyken ener uitgelatenste blijdschap: want de vreugd had paal noch maat!

Uit velen kan ik deze twee dingen met stilzwygen niet voorby gaan; namelijk, dat, na het eindigen der Redenvoeringe, en enige plechtigheden dezes dags, de Redenaar en gehele Akademische Raad, in het gemene Stads huis, den *Doel* genaamt, (om dat de borgers aldaar gewoon waren, of met het schieten van pijlen, of van koegels, in het aangelegen veld zich in den wapenenhandel te oeffenen) met ene rijkelijke, en, naar het verhaal onzer Jaarboeken [2], gansch koninklijke maaltijd onthaalt geweest zijn. Onder de gasten bevond zich, neffens de hoofden uit de Magistraat der Stad, uit de Ridderschap van Holland, uit de Staten, en uit het hof van Oranje, de *Prins* zelve; en wierd aldus die dag door alle deze aanwezenden met veel vrolijkheid doorgebragt. En deze vreugdbedryven namen zelf met het ondergaan der zonne geen einde; maar wierden tot late in den nacht

1. *Feest.* Die Akademische Reden is gedrukt voor de lijst van de gemene Boekerije van Leiden, uitgegeven in den jare 1674.

2. *Jaarboeken.* Zie de handelingen van den Akademischen Raad, over dezen dag.

nacht allerhande zoorten van vyerwerken geworpen en opgeschoten: aldus den dag, die voor het verheugde volk te kort was, zo veel zy konden verlengende en uitrekkende.

Maar mogelijk rekke ik deze mijne Reden ook te lange, door my tot hier toe met dat honderdjarige Feest te blyven ophouden. Want wy hebben alsnoch te spreken van deze derde Tijdorder onzer Akademie, welkers Jubilé wy op heden vieren, en daar van ik, zonder te misdoen, niet zwygen mag. Doch van de eerste twee zyn reeds zo vele heerlijke zaken vermeld, dat men zoude konnen denken, dat 'er voor deze derde niets overgebleven ware.

Gy bedriegt u, mijne Toehoorders! ik zegge, gy bedriegt u, indien gy dit oordeelt. 't Is waar, het past ons niet, deze tijden, die tot ons ene nadere betrekking hebben, of onze eige zaak wijdluftig en hoge te verheffen, veel min in het openbaar daar van breed op te snyden. Maar ook betaamt ons dit niet, noch wy mogen de roemwaardige verdiensten (die aan de onsterflijkheid behoorden toegewijd te zijn) onzer naaste Voorzaten, van wier geleerdheid en onderwys ook velen uit onze Order[1], en noch veel meer andere[2] uit het getal der uwen, zich bedient hebben, en daar door zy tot zo hogen trap van wijsheid en roem zyn opgeklommen, met een schandig stilzwygen bezoedelen. Echter zal ik alleen kortelijk die voorname Mannen, en hunne zaken aanraken; op dat ik niet te lang, of te verdrietig, of ook wantrouwende, mogte schijnen aan de geheugenisse van zeer velen onder u; die, gelijk gy zelve by hunne bedryven zyt tegenwoordig geweest, en die gezien hebt, aldus ook, zo ik vertrouwe, u niet zult onttrekken, om den nieuwsgierigen mede te delen 't gene gy daar van kundig zyt.

Namelijk, dat, gelijk nu deze heerlijke Tempel der goede konsten en wetenschappen uit zijne kindsheid en eerste jeugd by trappen tot zynen manlijken ouderdom scheen gekomen te zyn;

1. *Velen uit onze Order.* Ja verre de meeste, en voorwaar alle, alleenlijk twee uitgezondert.

2. *Veel meer andere.* Voorwaar het grootste getal der Toehoorderen van allen rang en waardigheid; niet alleen de Leraars in alle wetenschappen, niet alleen zo vele Bedienaars des Goddelijken woords, en alle de Predikanten der Kerke van Leiden, een alleen uitgezondert; maar ook zelve de Curateuren der Akademie, en de gehele Magistraat van de Stad.

zyn; de zelve ook alzo dezen zijnen ſtaat zorgvuldig getracht heeft te handhaven, zulks is by de uitkomſte, in alles hunnen wenſch beantwoordende, gebleken.

Want niet lange na het houden van dat honderdjarige Jubelfeeſt, daar van ik ſtraks geſproken hebbe (zynde in den jare achten-zeventig daar aan volgende de eerſte oorlog met de Franſchen in enen aangenamen vrede verwiſſelt) hebben de Studien alhier, zo ooit, of ergens, in dien tyd op het allerheerlijkſte gebloeit; als wanneer, wegens den vermaarden roem der uitmuntenſte Mannen, van alle kanten ene allertalrijkſte menigte van Toehoorderen herwaarts aangelokt en toegevloeit is.

Van de Helden, die in den voorledenen Tyd gebloeit hadden, waren 'er toen noch vele in 't leven: waar van zommige korter, zommige langer, en ook verſcheide meer dan de helfte des derden Tijds, dien wy altans ſluiten, niet opgehouden hebben, deze Akademie met zulke rype vruchten hunner geleertheid te vereeren en te verſieren; en hunne nieuw verkorene Amptgenoten door hun neerſtig voorbeeld op te wekken en aan te ſporen.

Gedurende dezen Tijd nu zijn 'er verkoren, en in de plaatze der overledenen aangeſtelt vyf [1] Profeſſoren in de Godgeleertheid; drie [2] in de Rechtsgeleertheid; negen [3] in de Geneeskonſt; drie [4] in de Wijsgeerte; en eindelijk twee [5] in de Hiſtorien en beſchaafde Letteren, die byna alle, ieder in zyne Leeroeffeninge, uitgemunt hebben; en alsnoch door zo vele uitgewrochte ſchriften hunnen naam niet laten ſterven, noch in vergetenheid komen.

En deze zijn onze Voorzaten geweeſt. By welke ik nu wel zoude willen, en moeten, optellen deze onze Achtbare Order [6] der wyd-

1. *Vijf.* Ant. Hulſius: Jac. Gailjard: Jac. Trigland de Kleinzoon: Herm. Witz: Sal. van Till.

2. *Drie.* Sibert Coeman: Jo. Voet: Phil. Reinhard Vitriarius.

3. *Negen.* Paulus Hermannus: Ant. Nuckius: Archibald Pitcarne: Godefr. Bidlo: Frid. Dekkers: Petr. Hottonus. Jac. le Mort: Bernh. Albinus: Jac. Rauw.

4. *Drie.* Wolf. Senguerd: Wilh. Wilhelmius: Jac. Bernardus.

5. *Twee.* Jac. Gronovius: Jac. Perizonius.

6. *Order.* Deze beſtaat tegenwoordig uit zeſtien. Vier Godgeleerden: Jo. Mark: Franc. Fabricius: Jo. Weſſelius: Taco Hajo van den Honert. Insgelijks vier Regtsgeleerden Ger. Noot: Ant. Schulting: Jo. Jac. Vitriarius: Jo. Ortwin. Weſtenberg. Drie Medicijns: Herm. Boerhaven: Herm. Ooſterdijk Schacht:

 Bernh

wydberoemde Mannen, myne geëerde Amptgenoten, die gy alhier tegenwoordig ziet, de Lichten dezer Hogeſchole: door wier luiſter (en behaagt het u mynen naam mede op die lijſte te ſtellen, zulks zal van uwe goedgunſtigheid afhangen) ik zelve ontſteken en gemoedigt worde, om myne krachten, die met myne jaren vaſt henen gaan en aflopen, noch zo veel mogelijk is, op te wekken. Doch dezer lof en achting, waar van gy reeds (als der zelver verdienſten uit hunner monden of ſchriften kennende) zo groten gevoelen hebt, zal eens hier na een ander, dien het door de Godlijke voorzienigheid zal gegunt worden het vierde vyftig jarige Jubilé dezer Akademie, daar van wy nu een begin maken, aldus te ſluiten, vrymoedig, onbeſchroomt, en zonder enige vleyerye, vermelden en uitmeten.

Wat wonder is het nu, dat onze Hogeſchool in dezen derden Leeftijd, onder zo groten reiks van voorname Leidsmannen, zo heerlijk gebloeit hebbe, en, zonder roem geſproken, als noch bloeit? niet alleen door ene gelijke vermaartheid van Leraren, of aantal van Toehoorderen, of toevloed van buitenlanderen; met een woord, van alles wat ene Univerſiteit in allen dele beroemt maken kan; maar dat ze ook die zelve te boven gaat. Daar dit noch bykomt, dat de uiteindens dezes Tijds, door Gods zonderlinge goedheid, als wel der twee voorgaanden, noch door inwendige onenigheden onder de Leermeeſteren, noch door de allerwreedſte en verderflijkſte invallen der vyanden van buiten, beſmet zyn.

En aldus gaven wy u, veel geachte Toehoorders van allerlyen rang! enigzins het denkbeeld van deze Akademie. Enigzins, zegge ik. Want al ware het, dat ik zommigen mogte ſchijnen reeds te lange geweeſt te zijn, zo is het doch gewis, dat ik alleen de hoofdzaken hebbe aangeroert. Dewijle het loflijke onzer Hogeſchole, ik zal niet zeggen uit de Dagregiſters, maar uit de Jaarboeken zelve, te beſchrijven, het werk ener gehele Hiſtorie wezen zoude. Indien echter iemant meinde, dat ik mijne reden te verre

Bernh. Sigfrid. Albinus. Twee Wijsgeeren: Guil. Jac. 's Gravezande, en Jac. Wittich. Drie in de Hiſtorien, en Philologie: Jo. Heyman: Petr. Burman, en Sigebert Haverkamp. Extraordinair Profeſſor in de Ooſterſche talen Car. Schaaff: en de Lezer, die ook in het Nederduitſch de Wiskonſt, en 't gene daar toe behoort, onderwijſt, is Henr. Coets.

re had uitgestrekt, die, bidde ik, wil zulks my niet wijten; maar aan de vruchtbaarheid der stoffe; aan de vrolijkheid dezes dags aan de begeerte der Hoge Overheid [1]; en ook aan uwe verwachtinge toeschrijven; als die my toeschenen hierom tot deze allertalrijkste Vergaderinge, uitmuntende door zo vele brave Mannen van allerlijen rang en staat, te zullen toevloeyen (gelijk de uitkomst in zo verre mijne hoop niet bedrogen heeft) op dat gy de beginzelen, den voortgang, en de voornaamste lotgevallen dezer Hogeschole, zo beknopt, als doenlijk was, en als in een klein tafereel zoud voor uwe ogen afgemaalt en daar gestelt zien. Ten dien einde hebbe ik verricht 't gene ik konde. Doch indien ik schijnen mogte te min voldaan te hebben, dat (bidde ik) wildet gy ook aan mijne nalatigheid of enig verzuim niet wijten; maar aan mijne geringe bekwaamheid omtrent dit slag van zaken: als die ook hier naar nooit gestaan, noch dit werk gezocht hebbe; maar die verplicht ben geweest, om (naar het oud gebruik de hoge Regeringe dezer Akademie neerleggende) dien last, die van zelve op my afdaalde, te ondergaan. Ook had ik onder alle die welsprekende Mannen, die voor mijnen tijd insgelijks op een Jubilfeest van den Akademischen Stoel ene Reden gevoert hebben (voor zo veel ik heb konnen navorschen, en my gebleken is) geen enen voorganger, wiens voorbeeld ik in het opstellen en schetzen van deze Akademie konde volgen. Doch het zy dan, dat ik meer of min mag schijnen voldaan te hebben, zo zal doch deze Hogeschool met dien eertijtel blijven pronken, dat 'er geen ene in gansch Nederland te vinden is, die deze overtreft; ja nauwlijks ene die ze evenaart, of 'er by halen kan; zo 'er zulk ene maar zy.

Ook zal de betoging van dezen roem u niet moeyelijk voorkomen, wanneer het u lusten mogte, gelijk gy wel zoud konnen, de gelegenheid en standplaats, de Leraars en de Leerlingen, de Gehoorzalen, en Schouwburgen, tot de Ster- Ontleed- Scheid- en Natuurkunde geschikt; den Tuin en Boekerijen, Genootschappen en Voorrechten, op dat ik geen meerder zaken ophale, van

1. *Op de begeerte der Overigheden.* Want deze reden is op bevel van de Wel-Edele en wijdvermaarde Heren Curateuren en Borgermeesteren tot dit einde gericht: de bevelen van welke doorlugtige Vergaderinge my door den eersten Borgermeester aangezegt is, en ik zeer gewillig heb opgevolgt.

van deze onze Akademie met de andere (die echter alle en ieder in 't byzonder hare achting en lof verdienen) te beschouwen en te vergelijken. Want van deze alle genoeg en naar hare waarde te spreken, ware het werk niet ener Redenvoeringe, maar enes Geschichtboeks. Daarenboven is 'er van enige der zelve hier voren reeds meldinge gedaan.

Doch dit moet ik uit de volheid van een vrolijk harte herhalen; dat deze bogen en roemen mag op dat sieraad, waar in de wijsste der Koningen [1] zelve oordeelde, dat de eer en heerlijkheid der Koninkrijken bestond; te weten, dat 'er gedurig zo talrijk ene menigte van Studenten, niet alleen uit Europa, maar ook uit Africa, *Asia*, en de verre afgelegenste Indien, en uit America zelve (ene andere wereld) van tijd tot tijd tot den schoot dezer vruchtbare Moeder is komen toevloeyen.

Voorts is het getal der Zonen, welke deze Moeder achter malkanderen, zedert *Jak. Jaymesius*, een Engelsman van geboorte, en een Rechtsgeleerde van professie (als die de eerste is geweest, tot op de drie *van den Bosschen*, eige Broeders, Hollanders, en de een na den anderen op enen dag, nu voor zes dagen, tot Rechtsgeleerden, en *Godefr. du Bois*, een Zeeuw, die de laaste was, nu voor twee dagen te gelijk in de Wijsgeerte en Geneeskunde) met den Lauwer van 't Leraarschap gekroont heeft, zo groot, dat men het bezwaarlijk zoude konnen opmaken. Dewijle 'er verscheide jaren geweest zijn, in ieder van welken alhier tachtig, en meerder, ja byna hondert hoofden der brave Jongelingen gelauwert zijn: die ook in alle oorden der wereld de meeste Kerken, Raadhuizen, Rechtbanken en Scholen bezeten en zodanige ampten bekleed hebben: en die overzulks, of met de levendige stem, of door hunne schriften, die de eeuwen verduren zullen, in de Oeffenscholen der deugden en verstanden alsnoch spreken, en leren.

Ook is 't niet alleen het getal, daar wy op roemen; maar het zijn ook zulke Toehoorders, die uit het bloed der Goden gesproten zijn. Laten de *Leuvenaars* breed opgeven, dat de *Hertog Albertus* met de *Hertoginne Izabella*, eens te *Leuven* zijnde, de School van *Just. Lipsius*, die ook de onze geweest is, hebben willen bezoeken.

Doch herinnert u, Toehoorders, wat 'er reeds van zo vele doorluchtige *Prinsen* gezegt is; die alhier enen behoorlijken tijd lang de

1. *Koningen.* Salomo namentlijk. Zie het boek der *Spreuken Cap.* 14:28.

de Studien yverig hebben waargenomen. En behalven deze konnen wy 'er meer anderen byvoegen: als den *Groothertog van Toskanen*[1], die, met enen aanzienlijken hofstoet, zich niet verontwaardigt heeft onzen *Joh. Fred. Gronovius*, een voortreflijk Man, van den Akademischen Stoel ene Lofreden op het Huis van Medicis te horen uitspreken. Ook hebben wy den *Bisschop van Londen*[2], dien beroemden Prelaat, die *Jac. Gronovius*, dien groten Zoon van *Johan Fredrik*, ene Redenvoering op de overkomste van *Willem* den III. hoorde doen. Daarenboven hebben wy den *Keurvorst*

1. *Groothertog van Toscanen.* Want als de wijdluftige Heer *Heinsius* door brieven aan den Akademischen Raad te kennen gegeven hadde, dat Cosmus de Medicis, Groot Hertog van Toscanen voornemens was deze Akademie met den eersten te komen zien, heeft de Raad den 24. Decemb. 1667. geoordeelt, dat 't met de ere van de Akademie overeen kwam, dat iemant van de Heren Professoren zo een groot en geleert Prins, en Begunstiger van geleerde Mannen, over zijne komste opentlijk geluk wenschte. Welke last *Jo. Frid. Gronovius* aanbevolen is. En oordeelde de Raad, zo ras de Prins in de Stad zoude gekomen wezen, dat hy by de eerste gelegentheid, uit naam van den Raad, door den Rector en zijne *Assessoren*, of Byzitters, behoorde te worden verwelkomt en verzocht, dat hy met zijne tegenwoordigheid wilde vereeren ene Redenvoering, in welke de Raad verlangde opentlijk te betuigen, hoe aangenaam hen de komst van zo een groot Prins in onze Akademie was, die, naar het voorbeeld der Voorouderen, zo veel van de Geleertheid en by de Geleerden verdient had. Als dit gedaan was, heeft hy na ene zedige verschoning, waar mede hy zich op 't hoogste verhief, de ere, welke hem van de Akademie aangedaan wierd, dankbaarlijk aangenomen; en zijn de Rector en vordere Afgezondenen met de grootste beleeftheid van dien doorlugtigsten Prins ontfangen, en na een gemeenzame zamenspraak weder vertrokken. Als de dag gekomen was om de Reden te voeren, die was den 10. January 1668. zo hebben de Rector en de Raad den voorzeiden Prins aan de deur van de Akademie opgewacht, en den zelven tusschen den Rector en den eerste Professor op de daar toe gestelde plaats begeleid. Als toen deed de vermaarde *Gronovius* ene Reden, in welken hy den Groot Hartog van Toscanen in de Theologische Gehoorplaats, met tapijten versiert, heeft aangesproken. En heeft de Prins aanstonds na het eindigen dezer Reden, in de Gehoorplaats zelve den Raad bedankt, en uitgaande dikwils betuigt, dat hem ene aangename ere geschied was. Deze Reden is by onzen *Elzevier* gedrukt op het grootste formaat. Van deze aanspraak schijnt de gezeide *Gronovius* zelve te gewagen in den Brief aan *Nic. Heinsius*. Zie *Burman* 3. deel der Brieven, door vermaarde Mannen geschreven. brief 414. Zie ook 415. bladz. 532.

2. *Den Bisschop van Londen.* 't Welk gebeurt is den 17. Febr. 1691. wanneer de Rector verhaalde, dat tot deze *Oratie*, of Reden zouden komen deze doorlugtige Mannen, als de Bisschop van London, en de Graaf van Nottingham, niet uit den naam van Koning Willem den derden, maar uit hunnen eigen naam. En heeft het den Raad goed gedacht, de zelve door de oudste van de vier Faculteiten aan den drempel van de Akademie te doen opwachten: het welk ook geschied is.

vorst van Saxen [1], den wijdluftigen *Koning van Denemarken* en *Noorwegen*, als toen den *Erfprins* : zo mede de *Prinsen* van *Beyeren* en den *Paltz:* en den voornaamsten van alle de Helden, den *Prins Eugenius van Savoyen*; en anderen, die de Akademie, den Tuin, de Anathomische, Astronomische, Physische Theaters, en de Bibliotheek gezien hebben.

Maar u, o roemruchtige, en in alle konsten en beste wetenschappen allerwijsste Vorst, en aller *Russen* onverwinnelijke *Keizer!* kan ik met stilzwijgen niet voorby gaan. Gy hebt den felkouden nacht in een gering Jacht op den Rhijn, die gelukkig den drempel onzer Hogeschole bespoelt, voor de deure onzer Akademie zelve doorgebragt; zo dat gy voor het aanlichten des dageraads, des ochtents met het klokslag van vijven, al by onzen *Boerhave* waart, en met hem de gewassen in den hof, de winterhuizing, kachels, en onderaardsche vuurbuizen op 't naukeurigste beschouwde. Daar na bekeekt gy in den hof zelve de Akademische Schatkamer; het gemene ter vlugt overziende, maar by alles, wat onbekent en zeldzaam was, staan blijvende, die stuk voor stuk met het oge opnemende, en, zo 'er iet merkwaardigs voorkwam, op 't naukeurigste onderzoekende. Hoe grote blijken gaaft gy toen van uwe hoge en weergaloze wetenschap ontrent natuurlijke zaken, door uwe redenen, die gy tot verbazinge van dezen *Boerhave*, die zulks gedurig aan ons, en overal verhaalt, uitbragt? Van daar gingt gy de Bibliotheek; en ter zelver plaatze die verwonderlijke Astronomische Sphere; en voorts met onzen vermaarden *Senguerd* de Physische werktuigen zo doorsnuffelen, dat gy overal op 't allerzigtbaarste deed blyken, dat gy de geheimen daar van genoeg doorkropen had: aldus preuven gevende, dat gelijk gy overal door de wapenen, alzo hier ook door uw verstand betoonde enen groten *Zaar*, en in die [2] beide uitmun-

1. *Den Keurvorst van Saxen.* Het zoude te lang vallen van dezen, en de overige, die volgen, alles aan te tekenen. Derhalven zal ik te vrede wezen met zo grote Prinsen alleen genoemt te hebben; voornamelijk dewijle deze dingen by onze geheugenis gebeurt zijn.

2. *Van beiden.* Van *Julius Cæsar* is een spreuk nagelaten: *Ex utroque Cæsar*: Uit beide Keizer. *Want niemant kan zig genoeg verwonderen over des zelfs Oorlogs dapperheid, en afgezonderde studien, in alles was hy byna de gelukkigste*, gelijk *Car. Patin* van hem schrijft in zijn Penningschat

muntende te wezen. Och of, o *Keizer!* och of gy, gelijk gy de onafmetelijke en ruime landen van uw gebied met zo veel licht van konsten en wetenschappen overstort hebt, ook volhardde het zelve met den glans der H. Schrifture, van het eeuwig blijvend Euangelium, en elders, helaas! den ondergang dreigende, te bestralen. Want gy hebt (God zy 'er voor gedankt!) ook van deze uwe pogingen [1], zo raar onder zulke groten Vorsten, de grootste bewijzen gegeven. Deze plaatze, onder de verwonderaars onzer Akademie, en dit loflijk verhaal ter gezegender gedachtenisse, mijne Toehoorders, oordeelde ik aan zo groot ene Majesteit verschuldigt te wezen.

Ook heeft die zelve Moeder noch andere grote Prinsen, als *Razevilsche, Brandenburgsche, Wittenbergsche, Oostvriesche,* en zeer vele van den eersten Adeldom tot hare voedsterlingen gehad. Ook heeft zy uit dit Rijk der Geleerdheid de alleruitstekenste Mannen in deugd en verstand, of naar hunne vaderlijke erflanden, of naar de hoven der Keizeren, Koningen en Vorsten verzonden; om door raad en daad Europa, elk in zijn gebiedstreek, met wijsheid en voorzigtigheid te bestieren.

Maar wat mag ik van het voorledene spreken? daar ik zelf in dezen tyd zo vele Edellieden uit alle gewesten van Europa, Baronnen en Graven (hoedanige ik 'er in dit jaar alleen meerder dan dertig in getale op mijn Akademisch Register, als leden hebbe aangeschreven) hier voor my zie; en onder deze ook zommigen, die aan Koningen en Prinsen vermaagdschapt zyn; alle tot de hope en luister hunner familien, en tot allerlye grote staten en ampten opgroeyende. Ik zwyge van enige honderden andere brave Mannen en Jongelingen, die deze Akademie tot roem, en de Stad tot voordeel staan te wezen, die van my op de zelve rolle in dit zelve jaar gebragt zijn. Doch ik behoeve van dit alles, dat by de stukken kan bewezen worden, niet verder te gewagen.

Ja

schat bl. 2. Deze zelve zaken konnen op dezen Keizer toegepast worden. Hy heeft deze Akademie in den jare 1717. bezocht.

1. *Heilige poging.* Want deze Prins heeft niet alleen de eer van zommige valsche Heiligen in de Kerken van zijn Rijk afgeschaft te hebben, maar heeft ook in ons Vaderland de H. Schrift met grote Letteren, en zeer net, zo in onze Nederduitsche als Russische tale doen drukken, met twee onderscheide kolommen; en in ene grote menigte, op dat die van het volk, onder zijn gebied behorende, konde gelezen worden.

Ja ik zoude niet buiten de waarheid ſpreken, indien ik zeide, dat 'er tijden geweeſt waren, dat deze Hogeſchool alleen meerder Leerlingen, en mogelijk ook Leraars, gehad heeft, dan zommige andere zamen genomen. Waar van daan het ſchijnt gekomen te zijn, daar 'er binnen de eerſte Tijdorder, en de helfte der aanvolgende elders vier Hogeſcholen zijn geſticht (dewyle de naam en verdienſten dezer onzer Akademie als toen noch zo zeer niet waren beveſtigt) dat 'er gedurende de andere helfte, noch in dezen gehelen afgelopen laatſten Tijd, geen ene Stad iet dergelijks meer heeft willen ondernemen.

Och of de lof van dezen Tempel der wijsheid, gelijk die altans door de wyde wereld heên gedrongen is en gehoort word, by alle eerlijke lieden ten allen tijde op haren prijs bleve; en hare achting behielde! Alle 't welke haar ook nooit ontbreken zal, zo lange de zelve de gunſt der Heren Staten, de liefde der Curateuren, en die naarſtigheid der Profeſſoren haar byblyven; en de geleertheid in ganſch Europa in enige ere gehouden worden zal. Want alles wat oudtijds of onder de Hebrëers in de Scholen der Profeten, of onder de Grieken te Athenen, te Tarſen, te Romen, of ergens in de allerberoemſte Oeffenplaatzen der geleertheid pleegt geleert te worden, dat vind ook in deze Akademie zijne Hoogleraars.

Ook is het voorrecht der ledematen en leerlingen onder den beukelaar der privilegien, door de Edelegrootmogende Heren eerſte Stichters vergunt, zo groot, dat de zonderlinge vryheid van dit Akademiſche Hof dikwils voorname Mannen in Europa onder hare beſcherminge genomen en gedekt heeft: die, tegens hunne vyanden niet beſtant, zich geruſt in de bolwerk hunner veiligheid verſcholen hebben; en onderentuſſchen door ene zoete en aangename gemoedverquikkinge de Studien vlytig waarnamen, en daar door alle hun ſmartelijk verdriet, uit de ballingſchap buiten hun Vaderland opgerezen, overwonnen en te boven quamen. Aldus zijn deze door het vinden ener goede rede, en het bereiken ener behoude haven, den ſtorm ontvloden, tot dat het onweder bedaart was, en vrolijker dagen quamen aanlichten. Gelijk noch *Rudolf* der Hoogduitſchen onverwinnelijken Keizer, noch de groot-

grootmagtige Koning van Engeland, *Jakob* de I. en noch onlangs *Lodewyk* de XIV, Koning van Vrankryk, om van meer andere Vorsten niet te gewagen, het niet euvel opnamen, dat *Cluverius*, *Brouwer*, en *Gondryn*, zich voor enigen tyd herwaarts, als tot ene verzekerde schuilplaatze, begeven, en alhier onthouden hadden.

Alle 't welke zo zynde, wie is 'er dan, myne Toehoorders! die zich niet verheugen zoude? wie moet niet van blydschap opspringen? wie zal deze vruchtbare Moeder niet toejuichen? en wie kan nalaten dit Jubeljaar der Bataviſche Pallas te vereeren door allerhande zoorten van vreugde tekenen? Voor eerst en voor al zyn wy verschuldigt onzen Groten en Goedertieren God op 't hoogste dank te zeggen: daar na ook den Staten van Holland, de Beschermers van de Hoogheid dezer vrye Republieke: en eindelyk mede den *Curateuren*, of Bezorgeren, en Borgermeesteren dezer Stad; als die uit den name der Edele-Groot-Mogende Heren Staten deze Akademie veiligen en dekken. Daarenboven bedanken wy mede de wakkere, neerstige en arbeidzame Hoogleraren, wier verdiensten, door de gunste van zulke grote Voorstanderen verheerlykt, de stralen dezer luisterryke Hogeschole alomme door de gansche wereld verspreiden.

Derhalven zou Neêrland ondankbaar wezen, indien het niet erkende, dat, volgens de voorzienige voorzegginge van Prins *Willem* zelve, uit deze Akademie de allereerste steunzels en pilaren onder de opryzende algemene Vryheid en de Religie gestelt zyn. Ondankbaar was Holland, indien het deze voornaamste oorzaak der Bataviſche vermaartheid, tot de buitenlanders doorgedrongen, niet zo heerlyk in zynen schoot koesterde. Ondankbaar was de Stedeling, indien hy niet gevoelig ware wegens de byna onwaardeerbare inkomsten, die uit de zelve tot zyne huishoudinge afdalen, en jaarlyks blyven toevloeyen. Ik zwyge nu van andere voordelen, die aan vele aanzienlyke familien niet onaangenaam zyn. Ondankbaar was eindelyk de Akademische Borger, of studerende jeugd, die voor henen hier geweest is, of als noch verkeert, indien ze by onze vrolyk-

heid ook zyne blydschap, en by deze goede wenschingen zyne gebeden niet voegde.

Wel aan dan, wel aan, gy edelmoedige Borsten, de luister, liefde, en eer onzer Hogeschole! Viert nu dezen Feestdag, en maakt u vrolyk! Daar zyn 'er, die te dezer tyd aan Romen, zo wyd van ons afgelegen, gedenken, en derwaarts henen reizen, om aldaar een Jubilé te gaan houden. Maar alhier, op dit Jubelfeest uwer Akademie, hebt gy de rechte en ware stoffe om u te verheugen en te juichen.

Lustig dan, o Akademische Borgers, betoont u verblyd, weest dankbaar, houd u braaf, en hebt goeden moed! Want ik heb reden, om aan u lieden, aan onze Akademie, en ook aan my zelve van uwent wege alles goeds toe te wenschen. Alzo die donkere wolken, welke te voren, helaas! de glans onzer Hogeschole nu en dan bezwalkten en verduisterden; en zelf aan den Bestierder, en den Akademischen en Rechterlyken Raad de allerverdrietelykste moeylykheden verwekten; die de gemoederen der tedere jongelingen (zich zelve dikwils, o smarte! te veel verwaarlozende) in gevaar stelden van aanstonds, of namaals, ten verderve te geraken; die nevelen, zegge ik (God zy 'er eeuwig voor gedankt!) zyn lange weg en verdreven. In het jaar, dat onder myne Bestieringe is voorby gegaan, heeft men van gene beroeringen, noch straatschenderyen, noch onmatige dertelheden gehoort; daar is gene rechterlyke vergadering over iemant uwer gehouden; maar alles is onder zo groot ene menigte, als gy lieden uitmaakt, vry stil, zedig, en edelmoedig toegegaan. Altans pryze ik u, brave jongelingen! in de tegenwoordigheid van God zelve: ik roeme u in het bywezen van de Vaderen des Vaderlands, en dezer Akademie, die ook te eniger tyd uwe Patronen zyn zullen. Ook roeme ik u, ten aanhoren van deze gansche vergaderinge, die in alle de delen van ons Vaderland, en mogelyk van Europa zelve, getuigen zullen van 't gene zy alhier gehoort en gezien hebben. Uit alle 't welke ik die hoop scheppe en voorspelle, dat 'er binnen den tyd van weinige jaren uit dezen queekhof der jeugd een ryke oogst van wakkere Mannen staat

op

op te ryzen, en gezien te worden. Gaat voort, gaat voort, gy loflyke Jongelingen, op dien voet als gy begonnen hebt! Stapt voort op het pad der deugd, en zoekt meer en meer toe te nemen in geleertheid en deftige wetenschappen. Gedraagt u als Studenten der zoo vermaarde Leidsche Akademie: en besmet noch beschaamt onze hoop of toegenegenheid t'uwaarts: noch ook de liefde en verwachting uwer Ouderen; met de onzinnige en ongebondene plaizieren, nu verbetert en weg zynde, op nieuw te willen invoeren. Maar geeft en verstrekt veeleer een voorbeeld, dat daar na uwe Zonen en latere nakomelingen mogen opvolgen; om ook eens na vyftig jaren, het vierde Jubelfeest, met de genen, die dan leven zullen, in noch meerder vrolykheid dan dit tegenwoordige, te vieren.

Maar hoe zal ik u nu, wydberoemde Professoren! en veel geeerde Amptgenoten aanspreken? Uwe deugden, en verdiensten, ontrent de Studien der geleertheid, en dezen haren zetel betoont, openen my een zeer wyd en ruim veld. Doch ik moet myne Redenvoering bekorten. Hierom zal ik met weinig woorden echter vele zaken zeggen. Het gene ik te voren tot lof van deze Hogeschole vermeld hebbe, 't zelve verzoeke en eische ik, volgens myn recht, dat myne Toehoorders gelieven zo te verklaren en te duiden, als of het te gelyk ook van u gezegt ware. Want zonder uwe geleertheid, naarstigheid, wydvermaarde naam, en schriften, was de oude roem van dit doorluchtig Huis niet staande gebleven. Daar uit zouden van tyd tot tyd zo vele en overvloeyende voordelen voor de Stad en de gansche wereld, die ik hier voren hebbe opgetelt, tot op dezen dag, als wanneer de zelve noch vry groter zyn, dan die voorhenen waren, niet voortgekomen zyn. U lieden heb ik het ook dank te weten, dat ik dit zwaarwigtige Bestierampt, bezet (indien ooit) met zo vele bezigheden en moeyelyke bezorgingen, altans zo blyeindig en gelukkig mag afleggen. Want dat gy my ten allen tyde uwe dienstwilligheid betoont, van getrouwe raadgevingen in de zwaarste zaken bedient, hulp en hand geleent; en dat gy dit alle eenparig (als zynde nooit onder ons de minste schaduwe van twedragt of mis-

verstand opgerezen) gedaan hebt, dat erkenne ik alhier met dankzegginge, en belyde het opentlyk. Maar inzonderheid wensche ik u en my zelve geluk, dat wy heden, na het verdryven der duistere wolken, terwyle de zaken der Akademie op 't schoonste zyn bloeyende, deze vierde Tydorder onder zulke gelukkige voorspellingen beginnen mogen: en al is 't dat byna niemant onzer, of zonder byna, hopen mag het einde daar van te zullen beleven, zo hebben wy echter daar toe te arbeiden, dat wy, elk op zynen post en standplaatze, de Akademie in dien staat als wy de zelve van onze Voorzaten ontfangen hebben, ja noch beter, gelyk die zich nu wegens uwen vlyt reeds bevind, aan onze Opvolgeren nalaten mogen; en dat die de zelve ook zo getrouw als wy in dien stand bewaren zullen. Welke eerste en voornaamste bezorging van deze myne hope en vermaninge ik aan u, Hooggeleerde *Westenberg!* op heden, te gelyk met de Bundels van dit eenjarige hoogste Bewind, gaarne en naar verdienste overgeve.

Eindelyk keert zich myne Redenvoering tot u, Allerdoorluchtigste Hoofden der vrye Hollandsche Republieke! En tot u, Edele Mogende Heren Bezorgers, met de zelve door enen allernauwsten band van waardigheid vereenigt! En ook tot u, Grootachtbare Heren Borgermeesteren der Stad Leiden! alle ten beste des Vaderlands geboren. Gansch loslyk en ter goeder ure is 't, dat het u behaagt heeft, op dezen dag van het aangenadert Jubeljaar, deze UWE Akademie zo gelukkig te maken, en met Uw Weledelh. tegenwoordigheid en toegenegenheid opentlyk, en in het midden van zo groot ene menigte der aanzienlykste Mannen, naar het roemwaardig voorbeeld uwer Voorvaderen, te vereeren. UWE AKADEMIE, zegge ik. Want wat belet, dat men de LEIDSCHE Akademie niet zoude noemen ene EERSTGEBOORNE DOCHTER der Heren Staten van Holland en Westvriesland; met welken eernaam de Koningen van Vrankryk hunne Parysche Universiteit gewoon zyn te benoemen? Ene DOCHTER, die u zo veel te liever is, en zo teder aan het harte legt, om dat zy ook uwe ENIGGEBOORNE van afkomste is. Zy is de UWE in haar be-

beginzel en opbouw. De UWE door onderhoudinge. De UWE door gedurige weldadigheden. Daar van getuigen voorwaar, en zullen op heden zelf noch getuigen alle die openbare vreugde tekenen, die tot in de afgelegene Steden wyd afſtralen en klinken zullen. Wy zeggen u op 't hoogſte, en uit het innigſte van ons harte, dank, voor zo vele voorledene en tegenwoordige weldadigheden. Om de toekomende verzoeken wy u gedienſtiglyk. Het zy my geoorloft u, Vaderen des Vaderlands! te bidden, gy wildet doch ten allen tyde gedenken aan dat allerwysſte beſluit, waar door uwe roemwaardige en kloekmoedige Voorvaders, de eerſte Stichters uwer Wydluftigheid en Hoogheid, welke u verheft door alle delen der Wereld, deze Akademie zelve, op de aanradinge en onder het hoog gezag van den allerdoorzigtigſten Prins, opgericht hebben; te weten, dat zy zulks deden, *niet alleen tot de onderhoudinge en ſchraginge van den Godsdienſt*, maar ook *van de algemene Vryheid.* Dat gy wildet gedachtig zyn, dat deze voorzieningen hare allergewenſchte uitkomſte niet gemiſt hebben. Ten laatſten, dat gy ook wildet gedenken, dat de Republiek nergens door gelukkiger bewaart, en in dien ſtaat gehouden kan worden, dan daar door die allereerſt is opgericht. Want zo lange de Studien zullen bloeyen, zal ook de Vryheyd in volle fleur blyven; ook ſal de Religie bloeyen. Maar indien die verwaarlooſt worden en verflenſen, zo weeſt gedachtig dier tyden, die voor de Hervorminge gegaan zyn; want daar zal haaſt in plaatze van de Religie een bygeloof komen, in ſtede van de Vryheid een eigenwilligheid of tirannye opryzen. Welk quaad voorbeduidzel de Goedertiere God, en uwe voorzorge, tot in eeuwigheid van ons en onze nakomelingen wil afwenden; en hy doe de Akademie, teffens met de Republieke (voor zo veel de tyden dezer wereld konnen toedragen) der onſterflykheid toegewyd blyven! Gelyk wy ook, Vaderen des Vaderlands! van onzen kant alhier opentlyk beloven, en ik als Beſtierder uit den name van den ganſchen Raad ben doende; dat wy, 't gene elders naulyks met vele moeite den Univerſiteiten kan worden afgeparſt, van zelve, en wel op 't allergewilligſte ons beſte zullen

 doen

doen, dat den tedere gemoederen der Jongelingen zodanige beginzelen der gevoelens van God; van de hoogste magt des Vaderlands; van de gerechtigheid, en van andere deftige Konsten en Wetenschappen worden ingeboezemt, door welke, noch de Republieke, noch de Religie, noch uwe Hoogheid ooit enige de minste schade of nadeel zal worden toegebragt.

Het behage u, o Grote en Goedertiere God! Vader van onzen Here Jesus Christus, opperste Bouwheer en Beschermer onzer Akademie, van de tyden onzer Vaderen af tot op dezen huidigen dag, dit alles voorspoedig en bestendig te maken! Dat men alhier, onder uwe Godlyke goedgunstigheid, altyd zo lere, en geleert worde, dat 'er jaarlyks uit dezen vruchtbaren planthof gehele scharen van brave Mannen mogen voortkomen, die overal hun Vaderland, de Kerke, den Steden, Familien, Borgeren, anderen, en ook zich zelven in 't vervolg ten nutte en tot sieraad wezen mogen. Geef en vermeerder ten allen tyde, sonder de minste afbreuk of ophoudinge, aan het Vaderland den vrede; schenck aan de Kerke ene blakende liefde; en aan deze Hogeschole enen luisterryken glans: op dat wy dezen Jubeldag in vrolykheid (doch gematigt en godvruchtig) doorbrengen; en de genen, die na ons komen zullen, 't zelve doen. Dat het den Bestierderen, die na my, die de derde ben die dit nu doe, op den plegtigen verjaardag der Akademie ene Reden voeren zullen, niet eer ontbreke aan ene vrolyke jubileringe; voor dat deze dag zelve, en alle de tyden der wereld, plaats voor de eeuwigheid maken!

HET ZY ALZO!

Dit

Dit geringe en weinige dezer Aanmerkingen, die hier en daar by de Redenvoeringe ſtaan hebbe ik, Gunſtige Lezer! terwyle de drukkers zo groten haaſt maakten, en de pars aan den gang was, hier willen byvoegen: alle't welke uit verſcheide Akademiſche Handelingen, en andere Schriften, verder zoude konnen uitgebreid worden: doch dit zy voor tegenwoordig genoeg. Maar alvorens ik geheel van u afſcheide, moet gy weten, dat alhier enige dingen in deze Redenvoering zelve, echter zeer weinige, breder zyn voorgeſtelt, die, wegens de kortheid des tyds, tot deze plechtelykheid geſchikt, niet zyn uitgeſproken; en nochtans niet minder ſchenen te ſtrekken tot den waren lof en roem onzer Akademie, dan deſe die opentlyk met de ſtemme waren voortgebragt. Terwyle nu onze aanſpraak aan den Keyzer van Groot Rusland, die Bl. 54. gevonden word, was ter drukparſſe gegeven (waar voor de Achtbare Heer vander Burg, Raad van dezen Vorſt, en des zelfs Bewindsman te Amſterdam, my aan myn huis, op den 24ſte. February dezes Jaars is komen bedanken; en met onſen wakkeren Pet. vander Aa gehandelt heeft, om zo haaſt, als doenlyk, enige exemplaren te mogen hebben, om die naar Petersburg aan den Keizer te zenden) is ons de tyding ter oren gekomen, dat het de Godlyke voorzienigheid behaagt heeft, op dien zelven ochtent, weinige uren voor dat ik deze Redening voerde, dien groten Prins ſchielyk en onverwacht uit het leven te rukken. Welk welbehagen ende verborge wegen des Allerhoogſten, die den geeſt der Vorſten als druiven afſnyd, en allen Koningen der aarde vreeslyk is, wy te aanbidden hebben.

EYNDE.

HET

HET DERDE
VYFTIGSTE JAAR

Na de grontvestinge van de Leidsche Hogeschole, plechtig geviert wanneer de Eerwaarde, Hooggeleerde en wytvermaarde Heer,

FRANCISCUS FABRICIUS,

Leeraar en Hoogleeraar der H. Godtgeleertheit en Redeneerkunde, en Bedienaar van het H. Evangeli te Leiden enz. enz. het Opperbewint dier Hogeschole met ene uitmuntende Redenvoeringe voor den derde reys nederleide.

Jubilo, & interius pertentant gaudia pectus.

BLonk ooit de deucht in onbezwalkten glans,
Hoe sterk getoest in 't vuur van oorlogsrampen,
Hoe zeer bedwelmt door onheils dikke dampen,
Uw Heldendeucht verdient den glorikrans,
O Hollants pronk, o nooit volprezen LEIDEN;
Vergun me in 't velt van uwen roem te weiden!

De aaloutheit koos weleer ter zegekroon
Een frisschen krans van groenende Laurieren,
Om 't moedig hooft van menig helt te sieren,
Maar uwe kruin, manhaftige Amazoon,
Praalt moediger met bladren van Oranje,
Door vuur en staal ontrukt aan 't wrede Spanje.

Kon vege Pest, kon scherpe Hongersnoot
Uw taaye hope, uw stale hart niet krenken,
De naneef zal met dankbaarheit gedenken,
Hoe pal gy stondt voor 't schrikbeelt van de doot,
En volgde trouw die Edelen en Braven,
Wier dapperheit en deucht nooit wordt begraven.

Hoe billyk dan boogt uwe Burgerschaar
Op de eer van die helthaftige onderdanen,
Die 't slaafsche juk der trotsche Kastiljanen
Vermorzelden, en driemaal vyftig jaar,

Na

Na dien triomf, thans noch roemruchtig leven.
Zo bloeit de lof der vad'ren in de neven.

Maar welk geluk gebeurt op dezen dag,
Zo vreugderyk, zo lieflyk opgerezen,
Zo wellekoom, zo zeer gewenscht voor dezen,
Als immermeer een van uw burgren zag,
Nu Mozes en Aäron, Israels hoeders,
In uwe Stat herleven in twee Broeders!

Zach Brussel niet dien wakkren van den BERG
Voor Neerlants heil zo kloek, zo rustig waken,
Dat yders hart van liefde scheen te blaken?
Vindt, LEIDEN, vindt gy niet het pit en merg
Van deucht en eer in yder Burgervader?
Waar quam de trou voor Staat en Stat ooit nader?

FABRICIUS, die 't opperste Bestier
Der Hogeschool nu driewerf deftig schraagde,
Haar welzyn zocht, en nooit in vlyt vertraagde,
Maar gloeide, en voedde een heilig yvervier,
Legt nu den Staf, zo vorstelyk verdadigt,
Gewillig neer, van lof en eer verzadigt.

Doch zyt gy zo verzaadt van eer en lof,
Vermaarde Man, men kan zich niet verzaden
In 't lezen van uw hooggeleerde bladen,
Maar voelt een zucht, om in die keur van stof
Met nieuwen lust gedurig om te dolen,
En vindt dan steets weer schat op schat verholen.

'T is waar, uw gladde en levendige stem,
Geleert den toon naar konst en maat te zetten,
Kon 't Jaargety van 't Leidsche Atheen trompetten,
En hadt op 't hart van duizent duizent klem;
Maar (welke kracht!) de letter schynt te leven,
En mist geen glans, schoon van de stem begeven.

Geluk, o helt, die op dien vasten *Gront*,
Dien enigen en eeuwigen, leert bouwen!
Stelt gy daar op uw roem, uw vast betrouwen,
Hy houde uw Ziel en Lichaam lang gezont;

Uw eernaam bloeye, als gy in 't koor der Engelen
Uw lofgezang met Hemeltaal zult mengelen.

O Leidsche Maagt, GODT wil uw dubble magt
In Raathuis, Kerk en Hogeschool bewaren:
Hy krone uw helm met groene Olyvenblaeren,
En make uw naam eeu in eeu uit geacht;
Op dat uw rust, uw vrede en welvaart duren,
Zo lang de Ryn zal stromen langs uw muren.

J. DOORNIK.

Aan den

Hooggeleerden en wydtberoemden Heere,

FRANCISCUS FABRICIUS,

Hoogleeraar der heilige Godtgeleertheit te Leiden enz. enz.

Wanneer zyn Hoogeerwaarde den Regeerstaf nederleide,

En met

Een heerlyke en weergadeloze redenvoering

MINERVAAS DERDE EEUWFEEST

plechtig vierde,

Op den 8sten. van Sprokkelmaant 1725.

Myn teedre zangheldin, schoon moede en afgezongen,
Doorluchte FABER, voelt zich door haar plicht gedrongen;
Om U te heiligen dit nedrig lofgedicht;
Nu gy den luister van Minerva zet in 't licht,
Haar kerk afschildert als de kroon der letterscholen,
En stelt den Schepterstaf, een jaar uw zorg bevolen,
Den eedlen Westenberch, dien Bartholus, ter hant.
Zoo oit een hooge ziel, doordringent van verstant,
Een zwakke zangeres verwaardigde te hooren:
Zoo leg uw schoolzorg af, en leen my gunstige ooren.
Uw wysheit star niet op myn gaave, maar op 't hart.
Gelyk een waterhelt door dootsgevaar benart,

Wan-

Wanneer een zeewind, uit zyn ſtormriöol ontſloten,
Met yſſelyk gedruis komt op het pekel ſtooten,
En kaaſt de ligte kiel tot aan den Noorderbeer,
Of ploft haar onverwacht tot in den afgront neêr;
Niet ziddert, maar betwiſt zyn ſchip aan d'onweersvlagen,
En poogt het uit den drang van 't ſtormgewelt te dragen;
Tot dat de wint bedaart zyn zeil vult na zyn zin,
En voert hem juichend ter gewenſte haven in:
Zoo hebtge ook, wyze Heer, Minervaas recht beledigt,
Met Atlaskrachten en met mannenmoed verdedigt;
Tot datze zeegepraalde, en zag haar oeffenkerk
De vrucht genietèn van uw dierbaar heldenwerk.
Nu volgt ge, o! pronkſieraat der hoogeſchoolleeraren,
Den grooten Cicero, den Prins der reedenaren,
Die door zyn zuivre taal in 't hart van Roome drong,
En boeidt den ſterfling aan uw nedtbeſpraakte tong:
't Zy gy uw grooten geeſt op 's wysheits eeuwgetyë
Laat weiden in den lof der wakkre borgerryë,
En haar ſtantvaſtigheit met eeuwig loof bekroont,
Als d'eerſten grontſlach van Minervaas kerk vertoont:
't Zy datge Leiden met haar bouw-en akkerlanden,
Haar wandelwegen en volmaakte hofwaranden,
Met levendige verf op puiktafreelen maalt,
En d'eedlen Rynſtroom, die van Alpestoppen daalt,
Den zilverblanke Vliet en Zyl voert om by d'ooren.
Doch alsge Pallas met haar weitze tempelkoren,
Tot 's Iburs eeuwge ſchand', heft tot aan 't ſtarrenhof;
Dan dwaalt myn zangnimf in zoo ruime zee van ſtof:
Dan zietze U, Letterhelt, een reeks van ſchoolleeraren,
Op arentvleugelen ten ſtarren ingevaren,
Vereeuwigen, en door uw afgericht verſtant
Hun beelt afdrukken in het hart van Nederlant:
Dan hoortze, hoe de luſt des aartryks, Arabyë,
't Geen myrrhe en wierook zweet in hofwaranderyë,
Zwicht voor het Paradys, Minerva toegewydt;
Terwyl haar boekvertrek, ontwaſſen aan den nydt,
Torſt in zyn ruimen ſchoot een wereld vol geleertheit,
En dempt de tyranny der ſnoode ſchoolverkeertheit.
Hoe treurde ons hart, myn Heer, op 't hooren van dien ſlach,
Toen gy afſchilderde dien haggelyken dach,
Waar op de wreede peſt, ten afgront uitgeklommen,
Den Letterminnaar roofde uit 's wysheits heiligdommen,

En als de trotze Seine, uit ouden wrok en baat,
Drie ſterke pylen uit den bondel van den Staat
Had uitgerukt, en zogt met haare roofbarbaren
De wyze en eedle maagt te zitten in de haaren?
M'n zegt dat Pallas zelfve, als gy het krygsgeſchal
Van Vrankryk ſcheſte, ſtorte een zilten waterval;
Tot gy (wat heeft de konſt een wonderlyk vermogen)
Door heiloraklen ſloot de ſluizen harer oogen,
Vertonend', hoe ze nu voor peſt en roofzucht vry,
Met heil en glans bekroont, beſchouwt haar eeuwgety,
En veilig ruſten mag op acht paar ſchoolpilaren,
Ten ſpydt der dwinglandy, en lantontheiſteraren.
Ga voort, doorluchte Man, ſchoon dat uw fenixnaam
D' onſterſlykheid gewydt, op vlerken van de Faam
Reets door de wolken dringt; de jeugt brandt van verlangen,
Om, als een nyvre by, aan uwen mondt te hangen:
De Wysheit mindt u, als haar oog en rechterhant:
'S Lamskerk erkent u voor haar trouwen heilgezant,
En ſmeekt op 't innigſte, dat d' oorſpronk aller dingen
U 't eeuwig voorwerp maak van zyne zegeningen!

M. V. LANKEREN.

Berigt voor den Boekbinder waar de figuren moet ſtellen.

Willem I. Prins van Oranje, ... tegen Pagina 6
Janus Douſa, eerſte Curator. . . . . ——— 9
Inwyding der Univerſiteit. . . . . ——— 10
Caſpar Coolhaas, die de eerſte Les deed. . . . . ——— Ibid.
Beleg en Ontſet van Leiden. . . . . ——— 11
De Academie. . . . . ——— 14
De Anatomie. . . . . ——— 16
Bibliotheek. . . . . ——— Ibid.
Academie Tuyn. . . . . ——— 22
Petrus Tiara, eerſte Rector Magnificus . . . . ——— 31

E Y N D E.